

FACULTAT
**D'EDUCACIÓ, TRADUCCIÓ,
ESPORTS I PSICOLOGIA**

UVIC | UVIC-UCC

LITERATURA INFANTIL: CRITERIS PER ELABORAR UNA TRIA CONSCIENT DE LES OBRES

Treball Final de Grau de Mestra d'Educació Infantil

MÀRIA PUJOL PÉREZ

4t curs del Grau en Mestra d'Educació Infantil

Curs 2021-2022

Tutora: Vanesa Amat Castells

Facultat d'Educació, Traducció, Esports i Psicologia

Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya

Vic, maig de 2022

Agraïments

A Vanesa Amat, per la seva tasca com a tutora del treball i per haver-me acompanyat en tot moment amb les seves orientacions, sempre encertades.

A M. Carme Bernal, Isabel Muntañá, Germán Machado, Roser Ros i a tots els mestres i les mestres que hi han participat, per la seva disponibilitat i predisposició. Sense la vostra col·laboració aquest treball no hauria estat possible.

Gràcies, també, als meus pares i al meu germà, pel seu suport incondicional.

Resum

La finalitat d'aquest estudi és, per un cantó, conèixer quins són els millors criteris a tenir en compte a l'hora de seleccionar una bona obra de literatura infantil i, per l'altre, esbrinar què opinen els mestres i les mestres en relació amb aquest aspecte. Així doncs, s'ha dut a terme una recerca teòrica entorn la literatura, les seves funcions i beneficis; sobre els criteris de selecció que proposen els experts i al voltant de la figura del mediador literari. A més a més, s'ha realitzat una entrevista qualitativa a quatre especialistes del món de la literatura infantil per conèixer el seu punt de vista, i s'ha fet arribar una enquesta a un grup de mestres per veure l'estat de la qüestió a l'escola, i extreure'n una informació de caràcter quantitatiu.

Paraules clau: literatura, criteris de selecció, obres literàries, educació infantil.

Abstract

The purpose of this study is, on the one hand, to know which are the best criteria to take into account when selecting a good work of children's literature and, on the other hand, to know the teachers opinion about this aspect. Hence, a theoretical research has been carried out on literature, its functions and benefits; on the selection criteria proposed by experts and on the figure of the literary mediator. In addition, a qualitative interview was conducted with four specialists in the world of children's literature in order to know their point of view, and a survey was sent to a group of teachers to see the situation in the school and to obtain quantitative information.

Key words: literature, selection criteria, literary works, pre-school education.

Índex

1	Introducció	7
2	Marc teòric	9
2.1	La literatura infantil i juvenil	9
2.1.1	Trets característics de la literatura infantil i juvenil	13
2.1.2	Funcions, importància i beneficis de la literatura infantil i juvenil	15
2.2	Criteris per valorar i seleccionar les obres infantils i juvenils	16
2.2.1	La qualitat dels llibres.....	17
2.2.2	L'adequació a la competència del lector	24
2.2.3	La diversitat de funcions.....	29
2.3	La figura del mediador literari	32
3	Part pràctica.....	34
3.1	Metodologia	34
3.1.1	Definició de la tècnica	35
3.1.2	Disseny de l'instrument	39
3.1.3	Anàlisi de dades.....	43
3.2	Resultats de la investigació i anàlisi de dades	45
3.2.1	Entrevistes	45
3.2.2	Enquestes	58
4	Conclusions	66
5	Bibliografia.....	70

6	Annex	76
	Annex 1. Entrevista a Roser Ros.....	76
	Annex 2. Entrevista a Isabel Muntañá	88
	Annex 3. Entrevista a M. Carme Bernal	98
	Annex 4. Entrevista a Germán Machado	110
	Annex 5. Enquesta a mestres.....	116

1 Introducció

La recerca que es presenta a continuació, titulada *Literatura infantil: criteris per elaborar una tria conscient de les obres*, correspon al Treball Final de Grau en Mestra d'Educació Infantil de la Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya. L'objectiu de la investigació és concretar quins són els millors criteris de selecció d'obres literàries a través de diferents mirades (especialistes i mestres).

Des de ben petita, recordo amb especial tendresa com cada diumenge l'avi m'acompanyava a la llibreria a comprar un llibre nou per completar la col·lecció. El llegíem plegats i a dia d'avui ho tinc gravat com un moment molt especial vinculat a la literatura. Vaig anar creixent i una vegada més, amb l'avi, vam trobar un altre aspecte que ens unia: l'escriptura. Ell escrivia per recordar, mentre que jo escrivia per crear històries noves.

Des d'aleshores he estat vinculada al món de la literatura i com no podia ser d'una altra manera, des de l'inici del grau, em van cridar molt l'atenció totes les assignatures que hi tenien relació. Les ganes d'aprofundir en el tema em van portar a vincular-hi el Treball Final de Grau. Així doncs, no em va resultar gens difícil escollir la temàtica. Això no obstant, es tracta d'un camp molt ampli i calia concretar. Partint de preguntes com ara: què ha de tenir una bona obra literària?, quin és el paper del destinatari?, o quina és la bona pregunta a l'hora de fer la selecció?, es va anar desencadenant tot el treball que, finalment, pretén donar resposta als següents objectius:

- Conèixer què és la literatura, què aporta en l'educació dels infants i quins són els millors criteris de selecció.
- Esbrinar què opinen els mestres i les mestres en relació amb la selecció d'obres literàries.

Pel que fa al contingut, s'estructura a partir de tres parts principals, clarament diferenciades: el marc teòric, la part pràctica i les conclusions. Cadascun dels blocs es divideix en capítols i apartats que es desgranen a continuació.

La primera part inclou el marc teòric de la recerca, i està dividida en tres capítols. En el primer, "La literatura infantil i juvenil", es descriu l'origen i l'evolució de la literatura

infantil i juvenil catalana, així com els principals trets característics, les funcions, la importància i els beneficis que comporta pels lectors. El segon capítol, “criteris per valorar i seleccionar les obres infantils i juvenils”, se centra en els elements de les obres susceptibles de ser analitzats, com ara la qualitat dels llibres, l’adequació a la competència del lector o la diversitat de funcions que se’ls hi volen atorgar. Finalment, el tercer capítol, “la figura del mediador literari”, fa referència a la persona o persones que faciliten l’accés a les obres.

La segona part del treball correspon a la part pràctica i engloba la metodologia de recerca i els resultats de la investigació. El primer capítol, “metodologia”, inclou la definició de les tècniques de recollida de dades que s’han utilitzat, el disseny dels instruments i l’explicació de com s’ha dut a terme l’anàlisi. En el segon, “resultats de la investigació i anàlisi de dades”, es mostra la descripció, interpretació i anàlisi de les dades obtingudes mitjançant les entrevistes i les enquestes.

Finalment, la tercera part consta de les conclusions, les quals tanquen l’estudi donant resposta als objectius inicials. A més a més, s’exposen les limitacions de la recerca i es proposen futures línies d’investigació.

2 Marc teòric

A continuació es desenvolupa el marc teòric del treball, el qual està organitzat en tres blocs diferents. En el primer es descriuen els orígens de la literatura infantil i el seu desenvolupament al llarg de la història. A més a més, es detallen els seus trets característics, així com les funcions, la importància i els beneficis que comporta. El segon bloc fa referència als criteris que cal seguir per valorar i seleccionar les obres i, finalment, es presenta la figura del mediador literari.

2.1 La literatura infantil i juvenil

Totes les cultures, des de l'inici de la humanitat, han creat "literatura" i l'han utilitzada com un instrument d'humanització i culturització imprescindible per construir-se com a individus i com a col·lectivitat.

Colomer, 2002, p. 7

Bettina Hürlimann (1959), dins la seva obra *Tres siglos de literatura infantil europea*, recull la frase que va dir Heinrich Hoffman, quan el seu editor discutia amb ell la presentació de *Struwelpeter* (En Perot l'escabellat): "Els llibres infantils existeixen per a ser estripats". Teresa Colomer (2002) interpreta aquest trencament com una conseqüència d'haver mirat i llegit tant els llibres, que han passat a convertir-se en "memòria pròpia, experiència viscuda que els configura, aprenentatge cultural implícit que pot oblidar-se un cop fet" (p. 21). Perquè això pugui passar, però, els nens i nenes han hagut de ser entesos com a infantesa, s'han hagut de crear llibres dedicats a ells i se'ls hi han hagut de posar a les seves mans. Aquest procés ha tingut lloc a diferents països occidentals durant els últims tres segles.

Autors com Philippe Ariès, Jens Qvortrup, Göran Therborn o Eugene Verhellen, citats per Iglesias (1996), situen el punt de partida de la concepció de la infància en l'edat moderna. Entorn el segle XVIII hi va haver un canvi de paradigma que conduí a entendre la infància com "un estadio diferenciado de la vida adulta, una etapa con intereses y necesidades educativas específicas, dotadas de una importancia decisiva en

la vida posterior de los individuos” (Colomer, 2002, p. 264). Fins aleshores era compresa únicament com una categoria etària, un fet biològic, i no es tenia en compte la seva vessant social.

A partir del moment en què la infància es va començar a considerar un estadi diferenciat de la vida adulta, es van començar a escriure obres destinades específicament al públic infantil i juvenil. Així doncs, el naixement de la literatura infantil es va produir durant el segle XVIII i, segons afirma Colomer (1999), és un fenomen que actualment encara es troba en fase d'expansió.

Per altra banda, al llarg del segle XIX, fenòmens com el canvi social que es va desencadenar degut a la industrialització o l'extensió massiva de l'alfabetització, van fer aflorar l'interès per recopilar i fixar els textos que fins aleshores s'havien traspassat oralment. D'aquesta manera podrien preservar la seva conservació. A més a més, es va creure necessari el fet de poder garantir l'assistència de tota la població a una institució que s'encarregués d'ensenyar-los a llegir, disposar de llibres i ubicar-los en un espai públic per tal que tothom que volgués hi pogués accedir. Així doncs, reproduint les paraules de Teresa Colomer (2002), “Infancia, escuela, libros infantiles y bibliotecas son conceptos estrechamente interrelacionados en el surgimiento de las bases de todas las sociedades contemporáneas” (p. 264).

A Catalunya, la literatura infantil i juvenil va arribar una mica més tard: es va crear i desenvolupar al llarg del segle XX. Segons els especialistes, la seva història es pot dividir en tres fases (Duran dins Colomer, 2002).

La primera s'inicia entorn el mil vuit-cents i escaig, quan es produeix la intersecció entre el romanticisme tardà i la revolució industrial, i finalitza quan acaba la Guerra Civil Espanyola. Durant aquest període es configura la literatura infantil i juvenil específica per a infants lectors, la qual, inicialment, consisteix en recopilacions de literatura oral amb objectius folklòrics, filològics i didàctics com *Lo llibre de la infantesa* (1866) de Thos i Codina; *Lo rondellaire* (1871) de Maspons i Llabrós; les *Rondalles* (1905) de Verdaguer i les *Rondaies mallorquines d'en Jordi d'es Recó* (1896) de mossèn Antoni M. Alcover.

Històricament, el Noucentisme representa “[...] la voluntat d'unir la “bona” literatura amb la “bona” escola, la cooperació entre la intel·lectualitat dirigent (artistes de les

lletres i de les belles arts) amb pedagogs i polítics, i, sobretot, l'anhel de fer, de la cultura catalana, una cultura europea" (Duran dins Colomer, 2002, p. 36-37). En aquest marc, l'any 1899, es funda l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana amb l'ideari pedagògic de crear "bons ciutadans" sobre els fonaments del concepte ideal de catalanitat. Alguns dels grans autors Noucentistes que col·laboraren amb aquesta associació van ser "el príncep dels poetes catalans" Josep Carner, autor de *Deu rondalles de Jesús Infant* (1904); el poeta Carles Riba, autor de *Les aventures d'en Perot Marrasquí* (1917) i *Sis Joans* (1918); el també poeta Marià Manent o el periodista Carles Soldevila, autor de *Lau o les aventures d'un aprenent de pilot* (1912). Duran (dins Colomer, 2002), destaca el fet que tots ells escrivien simultàniament obres per a adults i obres per a infants, les quals eren, en gran part, traduccions de William Thackeray, Charles Dickens, Hans Christian Andersen, Charles Perrault, Lewis Carroll, Jacob i Wilhelm Grimm i Rudyard Kipling entre altres. Josep M. de Segarra amb *Els ocells amics* (1922); Joan Salvat-Papasseit, autor de la crònica infantil titulada *Els nens de la meua escala* (1922); i Josep M. Folch i Torres, director de la revista *Patufet* (1904) i autor de *Les extraordinàries aventures d'En Massagran* (1910), també són figures rellevants d'aquest període.

La segona fase de la història va des del 1940 fins al 1962. Comprèn els anys foscos del franquisme i, com a conseqüència, de la literatura catalana. Es tracta d'una etapa marcada per la quasi absència de lectures per a infants, ja que, tal com sentència Duran (dins Colomer, 2002), "[...] si et prohibeixen i empresonen la llengua, amputen d'arrel literatura i lectors" (p. 38).

No obstant això, se sap que els nens i nenes de Catalunya van continuar llegint obres d'autors catalans gràcies al fet que els seus pares i mares havien conservat els llibres de la seva infantesa, o bé perquè estaven dins les xarxes clandestines de distribució. A més a més, editorials com Juventud, Aymà i Ariel "van mantenir viva la torxa d'una cultura digna per als infants, ni que fos a base de traduir el millor del que es produïa llavors a Europa" (Duran dins Colomer, 2002, p. 39). A costa d'això, als anys cinquanta, Carles Riba, va traduir *Babar*; Joan Sales va adaptar *Tirant lo Blanc* (1954); i Mercè Llimona va escriure i il·lustrar *Tic-Tac* (1942).

Així doncs, el més rellevant d'aquesta època no són les obres que es van publicar, sinó “el fenomen socioeconòmic, nou fins aleshores, que demostrava que una editorial catalana podia tenir abast estatal” (Duran dins Colomer, 2002, p. 39).

El tercer període és el que comprèn des de l'any 1962 fins al 1978 i es caracteritza pel rejuenir d'una literatura que ajunta l'afany de democratització, la renovació pedagògica i el creixement editorial. L'escola hi té un paper molt important, ja que, tal com diu Teresa Duran:

La bona pedagogia no mor mai perquè és impossible oblidar-la i es perpetua precisament en la memòria dels més joves que, per ser-ho, és una memòria de llarga durada. Els deixebles de les escoles de la República no havien oblidat ni aquelles escoles, ni aquells mestres, ni aquelles lectures i, als seixanta, vint anys i escaig després de la guerra, quan ells eren pares, si eren de classe mitjana cap amunt, buscaven escoles semblants a les que ells havien tingut: escoles privades, però laiques, molt europeïtzants, on practicar-hi allò que avui entenem per Renovació Pedagògica.

Duran dins Colomer, 2002, p. 40

A l'any 1962 s'aixeca la prohibició d'editar en llengua no castellana i aquest fet dona peu a que el mateix any es creï la revista per a infants *Cavall Fort*; neixi Edicions 62 (1962), l'editorial La Galera (1963) i s'instauri el premi de novel·la Folch i Torres (1963); es publiqui *El Zoo d'en Pitus* de Sebastià Sorribas (1966), *La colla dels deu* de Joaquim Carbó (1969), *L'ocell de foc* d'Emili Teixidor (1973) i el *Bestiolar de la Clara* de Miquel Desclot (1992) entre molts altres clàssics; reaparegui la revista infantil *Patufet* (1968) i es fundi la revista *Faristol* (1985).

L'estabilitat de les circumstàncies sociopolítiques dels anys vuitanta, va permetre que, literàriament, fos un període molt explosiu i variat. Es van editar llibres com la col·lecció *Pau i Pepa*, de Marta Balaguer i Montse Ginesta (1983); *La bruixa Avorrida*, d'Enric Larreula i Roser Capdevila (1986); o *Les tres bessones* de Mercè Company i la mateixa Capdevila (1983). Les col·leccions i les editorials es multiplicaven i es va professionalitzar el sector.

A finals de segle, es considera que aquesta literatura balla només per a i amb l'escola, que un il·lustrador té més mèrit que un escriptor, que els llibres han de ser bonics i barats, que és més orientatiu classificar-los per gèneres i per edats, i que el sistema es

retroalimenta a si mateix. [...] Els grans autors per a adults ja no accedeixen a escriure per a infants (diuen que és molt difícil).

Duran dins Colomer, 2002, p. 44-45

2.1.1 Trets característics de la literatura infantil i juvenil

La LIJ es, ante todo y sobretodo, literatura, sin –en principio– adjetivos de ningún tipo; si se le añade “infantil” o “juvenil” es por la necesidad de delimitar una época concreta de la vida del hombre que, en literatura, está marcada por las capacidades de los destinatarios lectores, y, en menor medida, por gustos e intereses lectores muy concretos, así como por sus posibilidades de recepción literaria.

Cerrillo, 2007, p. 44

Tal com afirma Pedro Cerrillo (2007), la literatura infantil i juvenil no és una part segregada de la literatura, sinó que es tracta d'un conjunt de textos literaris destinats a un públic concret i, per aquest motiu, s'adeqüen a les capacitats i possibilitats dels lectors, així com als seus gustos i interessos. És per això que la gran majoria d'obres reuneixen unes característiques similars que cal tenir en compte a l'hora de seleccionar-les.

Pel que fa a les característiques relatives als *continguts*, Cerrillo (2007), destaca la freqüent presència d'elements “no normals”, continguts fantàstics i fabulosos; la tendència a personificar allò que no és humà com és el cas de les faules, les quals humanitzen als seus protagonistes animals; la important càrrega d'afectivitat i de simbolisme; i que malgrat que les històries no presenten una complicació temàtica, sí que solen plantejar un conflicte extern al qual es dona solució en el mateix llibre.

En relació amb la *temàtica*, Lluch (2010, p. 92-95), agrupa els temes més habituals en *sentiments*: amor, solitud, felicitat, frustració, ràbia, nostàlgia, por o abandonament; *condició humana*: creixement des del punt de vista psicològic, sociològic o biològic, d'una persona, una família o una nació, recerca de la pròpia identitat, ritus de pas, sexualitat i forma de viure-la, malaltia o mort; *quotidianitat*: entorn social i afectiu familiar i escolar, amistat, primer amor i rituals que els acompanyen, avis, història

social, vacances, addiccions i malalties relacionades amb l'edat del lector; *família*: arribada d'un germà, nou pare o mare, divorci, adopció, orfanat o abandonament, famílies, festes, ritus; *context*: animals, naturalesa, medi ambient, vida urbana o rural, esdeveniments històrics i altres realitats; *entorn*: exili, migració, guerra, desocupació, multiculturalitat, globalització o conflictes polítics, socials i econòmics.

De les característiques referides a la *tècnica* i l'*estructura literària*, Cerrillo (2007) explica que l'acció s'acostuma a estructurar en tres parts: exposició, desenvolupament i desenllaç; hi sol haver certa ambigüïtat respecte a la localització espacial i temporal: "Hi havia una vegada...", "En un país llunyà..."; la caracterització dels personatges tendeix a ser molt rígida, ja que el bo és sempre bo i el dolent és molt dolent; els diàlegs són freqüents i ràpids; i s'utilitzen estructures repetitives, sigui mitjançant l'enumeració o l'encadenament d'elements. Bühler (1918), per altra banda, afegeix que les motivacions de les accions són determinades per sentiments senzills i primaris com la bondat o la generositat, la qual cosa es veu recompensada en el mateix relat. Aquestes, com exposa Nobile (1992), "son características que se adaptan bien a un pensamiento "absolutista" como el infantil" (p. 54).

Sobre les característiques associades a les *formes*, Cerrillo (2007) destaca la claredat en l'exposició de les accions; la senzillesa de les expressions; i el ritme viu i àgil. Quant a les característiques de les *edicions*, posa en valor les il·lustracions, els paratextos¹ i l'extensió del llibre, que varia en funció de l'edat dels lectors.

En definitiva, tal com resumeix Nobile (1992, p. 55):

Des de un punto de vista formal, la extrema sencillez y la linealidad de la narración, la gracia y la frescura de un lenguaje rápido y esencial, rico en referencias a la experiencia concreta, la sobriedad de las descripciones y de las representaciones visuales, el reducido número de personajes, la ausencia de seres complicados y de situaciones simultáneas y complejas, [...] el carácter repetitivo, son elementos que permiten establecer que los cuentos son la forma de organización del pensamiento más adaptada al niño.

---

¹ Informació complementària al text que apareix tant dins com fora del llibre (la mida, el format, el paper, el nombre de pàgines, la tipografia, el títol, les imatges de la coberta i de la contracoberta, les guardes, l'autor o autora, l'il·lustrador o il·lustradora, el lloc de publicació, l'editorial, la col·lecció, etc.

2.1.2 Funcions, importància i beneficis de la literatura infantil i juvenil

Teresa Colomer (2002), afirma que la literatura infantil i juvenil compleix tres funcions bàsiques: en primer lloc, permet accedir a l'imaginari col·lectiu, entès com “el repertorio de imágenes simbólicas que aparecen en el folklore y perviven en la literatura de todos los tiempos” (p. 15); en segon lloc, ofereix la possibilitat d'aprendre els models narratius i poètics propis d'una determinada cultura i; per últim, facilita la socialització dels infants, ja que “la literatura amplía el diálogo entre los niños y la colectividad haciéndole saber cómo es o cómo se querría que fuera el mundo real” (p. 44).

Quan a la importància, Gabriel Janer (2002), posa de manifest que el text literari exerceix un efecte sobre el lector, ja que es transforma en experiència psíquica. L'infant que llegeix, construeix el sentit de la lectura i el converteix en un significat que, més endavant, podrà aplicar a la realitat. És a dir, serà capaç d'integrar l'experiència de la lectura a l'experiència quotidiana.

L'organització interna que preexisteix en la ment del lector, intervé en el procés de tractament del text; però durant aquest procés aquella organització és, a la vegada, modificada per l'activitat del text. [...] A voltes, les estructures cognitives s'assimilen i es desenvolupen en relació amb les estructures que segueix la narració d'una història. En contacte amb aquesta estructura, el nin integra i aprèn a organitzar els seus propis relats, a donar-los consistència, a seqüenciar-los mitjançant una construcció lògica. La literatura que llegeixen els nins i les nines del nostre temps, escrita des de la imaginació amb la intenció de provocar-la, també estimula el raonament, la capacitat de comparació, la reflexió lògica...

Janer dins Colomer, 2002, p. 27-28

En aquesta mateixa línia, Pedro Cerrillo (2007), considera que la literatura infantil i juvenil és quelcom fonamental en el procés de construcció de la personalitat del lector, ja que li proporciona marcs de referència significatius per interpretar el món. A més a més, afirma que la literatura possibilita “la construcción de un primer mundo imaginario del niño, dando respuesta así, desde muy temprana edad, a la necesidad de imaginar de las personas, que es una necesidad básica en las primeras edades” (p. 50).

Així doncs, sabem que la literatura en les primeres edats esdevé, des del plaer i el gaudi, un gran recurs que contribueix a la construcció de la personalitat, ajuda a comprendre el món intern i extern, estimula la imaginació i la creativitat, afavoreix el desenvolupament del llenguatge i potencia la capacitat d'observació, atenció i el pensament crític.

2.2 Criteris per valorar i seleccionar les obres infantils i juvenils

Nuestra tesis es que el aprendizaje –especialmente el de la lectura– debe dar al niño la impresión de que a través de él se abrirán nuevos mundos ante su mente y su imaginación. Y esto no resultaría difícil si enseñáramos a leer de otra manera. Ver cómo un niño pierde la noción del mundo u olvida todas sus preocupaciones cuando lee una historia que le fascina, ver cómo vive en el mundo de fantasía descrito por dicha historia incluso mucho después de haber terminado de leerla, es algo que demuestra la facilidad con que los libros cautivan a los niños pequeños, siempre y cuando se trate de libros apropiados.

Bettelheim i Zelan (1982), dins Colomer (1999), p. 159

Establir criteris de selecció és una qüestió tan complexa com indispensable. Actualment, aquesta tasca resulta encara més necessària, ja que hi ha moltes obres entre les quals triar i la llista augmenta incansablement any rere any: a Espanya, concretament, s'editen uns 4.000 títols anuals. Afortunadament, hi ha un seguit de recursos que faciliten aquest procés de cerca i alhora permeten estar al corrent de les novetats del mercat editorial. N'és un exemple *el Garbell i la Granera*, un butlletí periòdic de la Biblioteca de Rosa Sensat, que fa una tria dels llibres que han arribat a la biblioteca, i que el Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil ha llegit i valorat. Seguint aquesta mateixa línia, *Gretel* també ofereix un recull dels llibres més recomanats per revistes, premis i institucions especialitzades d'influència en el context català. La *Revista Faristol* o *Llibres al replà* també són recursos de gran ajuda per cercar articles, entrevistes, ressenyes i comentaris d'interès general.

Dominar l'oferta existent i detectar les novetats interessants és clau a l'hora de seleccionar obres literàries. Així doncs, llegir ressenyes de revistes especialitzades, estar al corrent dels premis que reben els llibres, partir de llistes bibliogràfiques elaborades

per especialistes o intercanviar lectures amb famílies, mestres o bibliotecaris, és el primer pas per poder accedir a tota la producció.

Per altra banda, Teresa Colomer (2003) reivindica la importància de construir un corpus de llibres estable a partir d'obres que compleixin els criteris de selecció i les expectatives del mestre o la mestra, que li semblin valuoses i amb les quals se senti còmode. En aquest fons hi ha d'haver, per un cantó, llibres actuals, i per l'altre, llibres que funcionin com un referent col·lectiu, ja que detecta una “necesidad de los lectores de sentir que sus lecturas son conocidas y compartidas, tanto por su generación, como por los adultos” (Colomer, 2003, p. 40). Són els anomenats contes clàssics o populars, aquells que perduren en el temps i, per tant, són coneguts per diverses generacions; tenen vigència; permeten relectures; i sempre s'hi pot recórrer per explicar quelcom. És important que l'educador o educadora els hi doni cabuda a l'aula i concedeixi als nens i nenes el plaer de gaudir d'una bona història. A partir d'un primer corpus és relativament senzill mantenir l'atenció sobre les novetats anuals per, tal com diu Colomer (2003), “substituir un título por otro que cumpla mejor la función que le atribuimos o ampliar nuestra oferta con nuevas adquisiciones” (p. 40).

Dit això, i, tenint en compte que “los libros que seleccionaremos para ellos darán a los niños y niñas la medida de lo que pueden esperar de la lectura y de la literatura” (Colomer, 2003, p. 40), quins són els criteris per construir i renovar aquest conjunt d'obres apropiades? Per respondre aquesta pregunta cal fixar-se en tres aspectes: la qualitat dels llibres, l'adequació als interessos i capacitats dels lectors, i la varietat de funcions que se'ls hi volen atorgar.

2.2.1 La qualitat dels llibres

Per valorar la qualitat dels llibres, Colomer (1999), explica que, en primer lloc, cal ser un bon lector i contrastar la lectura dels llibres infantils amb l'interès i el plaer que ha proporcionat al mateix adult. Aquest primer judici es pot complementar prestant atenció a les qualitats específiques de l'obra i comparar la pròpia valoració amb la dels altres – crítics, mestres, infants, bibliotecaris, etc.–. Els aspectes a tenir en compte són els que s'exposen a continuació:

- Els elements constructius de la narració

Las narraciones se estructuran encadenando sucesos que se desarrollan temporalmente y en forma de causas y consecuencias. Para hacerlo, el autor adopta una disposición determinada, algo así como el tipo de edificio que construye una narración y que puede reconocerse del mismo modo que, a simple vista, podemos saber que se trata de un rascacielos, un chalet o un iglú. Utilizando esta metáfora aproximada, podemos decir que los *inicios* nos invitan a entrar; el *tiempo* y el *espacio* nos señalan la disposición y la decoración de los interiores; la *estructura* nos permite ver si la edificación tiene dos o más pisos [...] Otros elementos definen el recorrido por la casa: mientras que la *trama* nos revela el orden en que vamos a ir por ella, la *intriga* nos motiva a seguir nuestra exploración y, por último, los *finales* nos indican la puerta de salida hacia el exterior.

Colomer, 2002, p. 37-38

L'inici de les narracions és quelcom molt important per valorar les seves possibilitats d'èxit, ja que “una sola frase es capaz de evocar un escenario completo, situar el género del libro y suscitar el interés del lector con una declaración insólita” (Colomer, 1999, p. 165). Així doncs, per Colomer, un bon inici ha de complir dos propòsits clau: situar al lector i atrapar-lo.

Un cop dins de la història, convé fixar-se en com està organitzada. Això inclou la selecció i la duració dels esdeveniments, la seva estructura, la cohesió entre els fets relatats, i la intriga i el ritme que sosté la lectura. La forma en què s'enllacen les diferents escenes és un aspecte especialment rellevant en els llibres de literatura infantil, puix que, tal com exposa Colomer (2002), “las obras deben adaptarse a la capacidad de los lectores para controlar una determinada cantidad de información al mismo tiempo” (p. 45).

Els nexes d'unió entre seqüències són clau per mantenir la intriga i el desig de continuar llegint. Per aquest motiu, és essencial que hi hagi una certa tensió entre la conseqüència lògica, necessària perquè el relat tingui coherència, i la predicibilitat excessiva, que faria minvar l'interès. Tal com afirma David Lodge, citat per Colomer (2002), les narracions mantenen l'interès del públic “formulando preguntas y retrasando las respuestas. Las preguntas son a grandes rasgos de dos tipos: se refieren o bien a la causalidad (¿quién lo hizo?) o bien a la temporalidad (¿qué pasará ahora?)” (p. 51).

El diàleg que s'estableix entre el problema i la seva solució pot derivar en un recurs molt utilitzat en la literatura infantil i juvenil: les repeticions. A l'obra *La talpeta que volia saber qui li havia fet allò al cap* de Werner Holzwarth (2020), per exemple, podem veure com la talpeta es troba en una situació que la condueix a investigar qui li ha fet allò al cap i fa la mateixa pregunta a diversos animals fins que topa amb el culpable. Es tracta d'un fet que facilita la lectura perquè quan els infants han llegit o escoltat la història diverses vegades, els ajuda a prevenir i/o a anticipar els fets i afavoreix el record, la qual cosa permet una relectura més fluida.

El llenguatge amb el qual s'explica la història també és un aspecte que mereix atenció. L'equilibri entre la descripció i l'acció o entre la demora i la progressió, les característiques de les frases o els diàlegs, són elements determinants a l'hora de jutjar la qualitat d'una obra.

Per acabar, el final de la narració, de la mateixa manera que l'inici, és un element fonamental que "otorga sentido, retrospectivamente, a la narración leída y provoca la reacción emotiva del lector" (Colomer, 1999, p. 165). A l'hora de seleccionar una obra de literatura infantil i juvenil, cal valorar que, per un cantó, un final obert o negatiu pot resultar complicat d'assimilar psicològicament segons l'edat del lector, o bé, en el cas contrari, un final molt previsible, pot fer perdre l'interès de continuar llegint.

- Els elements materials del llibre i la il·lustració

Las obras de literatura infantil y juvenil deben ser valoradas como un conjunto en el que el texto puede actuar en complicidad con la ilustración y los elementos materiales que configuran el libro. Puede ser que estos aspectos sean neutros y obedezcan simplemente a criterios de publicación editorial. Pero puede ocurrir también que hayan sido escogidos deliberadamente para contribuir a la interpretación de la obra.

Colomer, 1999, p. 173

Sovint, les dimensions de l'obra acostumen a respondre al disseny de la col·lecció o de l'editorial, però a vegades, les proporcions obeeixen a un propòsit d'adequació al contingut. Així doncs, un format de dimensions reduïdes afavoreix una relació d'intimitat amb el lector i pot incloure, per exemple, relats en primera persona o bé

connotacions de secret compartit. “*Minilibros Imperdibles*”, un conjunt d’obres publicades per l’editorial Kalandraka en una dimensió reduïda i presentades dins d’una capseta, n’és una bona demostració. Per altra banda, una obra de grans dimensions, estableix una distància física entre el lector i el llibre i adquireix un format d’espectacle que convida a ser llegit en grup. Per exemple, *Casa teva, casa meva*, de Marianne Dubuc (2020).

A part de les dimensions, també ens podem fixar en el format del llibre, que pot ser, a grans trets, rectangular vertical, rectangular horitzontal o quadrat. El primer és el més comú i el que presenta una composició més equilibrada. No obstant això, també s’utilitza de forma experimental a través de divisions entre la informació continguda a la part superior o inferior, permetent diàlegs simultanis com en el cas del conte *Com és que no fas flors?* De Katarína Macurová (2020). El format rectangular horitzontal o apaïsat, sovint es reserva per aquelles obres amb una voluntat explícita de simbolitzar la mirada humana sobre la línia de l’horitzó, o bé per les que busquen representar situacions determinades com ara llargues cues o seqüències d’accions. *De pressa, de pressa!*, de Clotilde Perrin (2020) n’és un exemple. Els llibres que presenten un format quadrat, són els que tenen més poder de concentració en el text o la imatge. Per aquest motiu, solen contenir poemes, endevinalles o jocs lingüístics com *El blanc i el negre* de Miquel Desclot (2013). Puix que poden resultar monòtons per a la narració d’una història, a vegades, inclouen una mateixa il·lustració a la doble pàgina.

Un altre element a tenir en compte és la “bona factura dels materials²”. Els llibres per a les primeres edats han de ser resistents i segurs, motiu pel qual solen tenir les pàgines gruixudes, de cartó i amb les cantonades arrodonides. No obstant això, també hi ha llibres de plàstic per a la banyera, de roba, amb diferents textures i tactes, etc. A més a més, poden incorporar encunyats, desplegable, forats o materials diversos que els fan més atractius. Més endavant, les pàgines gruixudes es transformen en pàgines de paper; desapareixen molts dels aspectes característics de les primeres edats; i la majoria de llibres van adoptant formats més convencionals.

Diversos estudis han conclòs que en la nostra cultura occidental, quan s’obre un llibre, la mirada s’acostuma a dirigir automàticament a l’angle inferior dret. És per aquest

---

² Terme que usa Roser Ros (2021), doctora en pedagogia, narradora i escriptora, per referir-se a un dels paràmetres que ajuden a mesurar la qualitat física d’una obra de literatura infantil i juvenil.

motiu que, en els llibres infantils, se sol ubicar el text a la pàgina esquerra i es reserva la pàgina dreta per tal d'atreure el lector amb la imatge. No obstant això, l'equilibri entre ambdues pàgines també es pot utilitzar per causar "efectes especials" com ara representar mons paral·lels, situant una realitat a cada pàgina com a *Els nens del mar* de Jaume Escala i Carme Solé Vendrell (2018).

Habitualment el fons del text i de la imatge és de color blanc, però a vegades adopta corporeïtat i pot significar un conjunt de núvols o, en un efecte metaficcional, per exemple, la mateixa pàgina del llibre – com a l'obra de Monique Felix (1981), *Una ratita encerrada en un libro* –. El negre és menys usat perquè obliga a canviar el color de la lletra per tal que ressalti. Així i tot, es fa servir, per exemple, en aquelles obres que situen l'acció de nit.

“Las letras del texto pueden adquirir una función ilustrativa si se juega con la forma de las letras o si se distribuyen siguiendo el dibujo de una línea” (Colomer, 1999, p. 176). Així doncs, la manera de plasmar el diàleg dels personatges, pot definir el volum i el to de veu; la quantitat i la col·locació del text pot determinar el ritme de lectura; i el tipus de lletra i la seva mida, pot transmetre informació relativa a l'edat dels lectors a qui va dirigida l'obra.

La relació entre el text i la imatge és, per altra banda, un aspecte essencial a l'hora d'analitzar una obra de literatura infantil i juvenil. Pot ser que expressin una informació substancialment idèntica, com ho feia tradicionalment la il·lustració d'un text, o pel contrari, que el text i la imatge es necessitin mútuament, com és més freqüent avui en dia. Reproduint les paraules de Teresa Colomer (1999), “Texto e imagen se reparten, pues, informaciones complementarias que el lector debe fusionar o, incluso, juegan a contraponer mensajes contradictorios que el lector debe armonizar en un nuevo significado” (p. 178).

Un altre fet a destacar de les imatges és que la forma de seqüenciar-les o d'orientar-les pot contribuir al ritme temporal del desenvolupament de la història. Tal com s'ha esmentat amb anterioritat, la mirada del lector tendeix a focalitzar-se a la part inferior dreta de la pàgina i és per això que, quan l'il·lustrador o il·lustradora de l'obra vol cridar l'atenció sobre algun detall concret, el col·loca en aquesta part. Per narrar un viatge, una caminada, un desplaçament, etc., els personatges tendeixen a orientar-se en el sentit de la lectura, és a dir, d'esquerra a dreta, i quan fan el camí de tornada, la

il·lustració acostuma a anar en sentit contrari, de dreta a esquerra. Així mateix, la ubicació del personatge dins la pàgina també pot transmetre informació rellevant, ja que contra més a prop estigui del marge dret, més a prop vol dir que està “d’anar-se’n” a la pàgina següent per continuar l’itinerari de la història. En canvi, si se situa al centre o a l’esquerra de la pàgina, el lector percep una situació més estable.

Las ilustraciones ofrecen una imagen de los personajes, escenarios y situaciones que desfilan con forma propia ante nuestros ojos. Ello amplía nuestra forma de imaginar el mundo, incorporando las ofrecidas por cada artista, a la vez que contribuye a aligerar el texto de elementos descriptivos.

Colomer, 2002, p. 28

Dada la importància dels personatges en les obres de literatura infantil i juvenil, la seva caracterització és quelcom especialment delicat. Els il·lustradors utilitzen diversos recursos per atorgar-los diferents graus de protagonisme, o per ressaltar les seves característiques. Una d’aquestes estratègies és l’ús dels colors, ja que culturalment, tots tenen connotacions associades a emocions o a trets de la personalitat. Així doncs, “los colores saturados pueden servir mejor para expresar agresividad o valentía, mientras que los colores pasteles pueden indicar, por contraste, la timidez y la inhibición” (Colomer, 2002, p. 29).

Com hem vist, les eleccions de l’il·lustrador o la il·lustradora aporten significats diferents. Les línies horitzontals, per exemple, transmeten calma i tranquil·litat; les línies verticals són més dinàmiques; i les línies diagonals, donen un major dinamisme a la imatge (Lluch i Valriu, 2013). Teresa Duran (2009, p. 225-226), basant-se en les aportacions d’Arnheim (1956) i Dondis (1976), proposa acostar-se a l’anàlisi del llenguatge visual a partir de:

- *Superfície o format*: l’espai i dimensions que condicionen l’aparença de la imatge.
- *Relleu o textura*: la qualitat tàctil de la superfície on s’ubica la imatge.
- *Punt o senyal*: la unitat o unitats de significació.

- *Línia o traç*: el rastre que deixa es deixa damunt la superfície i que té la possibilitat de demarcar una forma. No genera el mateix significat si està fet amb llapis, ceres, pinzell o retolador.
- *Eurítmia o ritme*: qualitat de la imatge, sovint per acumulació modular. La repetició d'un senyal o la combinació de traços i senyals, crea la noció de ritme.
- *Contorn o forma*: delimitació d'una figura respecte al fons o l'entorn.
- *Contrast o tonalitat*: la quantitat de llum que té el color i la gradació tonal, la intensitat de foscor o claredat.
- *Cromatisme o color*: el color de la il·lustració que crea les diferents sensacions.
- *Equilibri o composició*: resultat combinatori dels anteriors elements que conformen la il·lustració.
- *Espai i volum*: quan es tracta de tridimensionalitat.

De la mateixa manera que el text, les imatges també es presenten des d'un punt de vista concret. Aquest "lloc", normalment coincideix amb la perspectiva en la que l'obra vol col·locar al lector respecte a un personatge o una situació determinada: dintre o fora de la il·lustració; a dalt quan es pretén que domini la situació, o a baix si hi ha quelcom que l'intimida; cara a cara per buscar l'empatia amb un personatge, etc.

En definitiva, "las buenas ilustraciones ambientan *con* el texto en una relación dinámica en la que ambos surgen más favorecidos: si lo interpretan lo enriquecen en vez de redundar; si lo amplifican lo potencian en vez de anularlo; si lo contradicen, lo hacen buscando intencionalmente la disonancia, etcétera" (Colomer, 2002, p. 32).

Per tot el que s'ha exposat, a l'hora de valorar els elements materials i les il·lustracions d'un llibre, podem buscar resposta a les següents preguntes (Colomer, 1999):

- La il·lustració forma part de la història? Com es complementen text i imatge?
- Quina tècnica s'ha escollit: gravat, collage, pintura, ploma, llapis, fotografia, etc.? És apropiada per aquest llibre?

- Les il·lustracions s'adscriuen a estils artístics determinats: realisme, impressionisme, expressionisme, surrealisme, art popular, còmic, etc.? Sembla una elecció apropiada per il·lustrar aquest llibre?
- Quina mida, format, fons, tipus de lletra, etc. s'ha escollit? Sembla apropiat pel tema, el to i la llegibilitat del llibre?
- Què tenen d'especial els elements compositius: línia, espai, ús del color, perspectiva, etc.? Com col·laboren en el significat del llibre?
- Aporta novetats respecte a altres obres del mateix autor? I respecte als llibres infantils en general?
- Quin tipus de resposta propicia en el lector?

2.2.2 L'adequació a la competència del lector

L'adequació a la competència del lector fa referència, per un cantó, a l'evolució dels interessos generals propis de la infància i l'adolescència, i per l'altre, a l'evolució de la competència lectora al llarg dels dos períodes.

Desde hace tiempo se admite que el niño no tiene capacidad de lectura autónoma consciente hasta los seis o siete años. No obstante, su relación con la literatura – por la vía de la oralidad – comienza en el mismo momento de su nacimiento; por lo tanto, el niño iniciará el periodo escolar (que es su primer contacto con la cultura oficial) con el conocimiento de canciones, cuentos, álbumes ilustrados, juegos mímicos, retahílas de diverso tipo, oraciones y sinsentidos, dichos o cantados por los adultos, pero singularmente diferenciados de los que los propios adultos puedan decir o cantar para recreo de ellos mismos.

Cerrillo, 2007, p. 103

Les primeres experiències vinculades a la literatura, que tenen a veure amb els jocs de falda, les moixaines, les cançons de bressol, els embarbussaments, els rodolins, les endevinalles, els enigmes, les corrandes, etc., i l'accés, amb l'ajuda d'un adult, a llibres d'imatges i àlbums il·lustrats, són i formen part del patrimoni literari de l'infant. La relació que hi estableixi la criatura, es pot veure reforçada o limitada depenent de

múltiples esdeveniments “comenzando por el delicadísimo momento del ingreso en la escuela primaria y la relación con los primeros libros de más dificultad” (Nobile, 1992, p. 30-31).

Cerrillo (2007) dóna especial importància al moment en el qual l’infant accedeix a l’escola, ja que considera que és determinant pel seu futur lector. Així doncs, recalca que els criteris de selecció de lectures escolars també haurien de tenir en compte les primeres literatures, perquè sovint, quan s’inicia el contacte oficial amb la lectura, s’oblida aquest patrimoni cultural infantil que les criatures assumeixen com a propi.

Per tal d’explicar la lectura vinculada a l’evolució psicològica dels infants, Cerrillo (2007) fa referència a Jean Piaget (1975), un dels principals teòrics i exponents de la teoria del model constructivista que defensa que a cada etapa s’aprèn de manera diferent i, per aquest motiu, les necessitats educatives també són diferents. Piaget divideix el desenvolupament cognitiu en una seqüència d’estadis i, cadascun d’ells, comprèn una franja d’edat.

El primer de tots és el *sensoriomotor* i abasta des del naixement fins als dos anys de vida. En aquest estadi, la intel·ligència està lligada als sentits i a l’acció, de manera que, per pensar, l’infant ha d’actuar i percebre. És l’etapa del ritme i el moviment per excel·lència. Així doncs, les rimes, els versos acompanyats de gestos o moviments de mans, els jocs de falda, les moixaines i les cançons de bressol, són recursos propis d’aquest estadi en el qual, l’adult, hi té un paper imprescindible.

Els llibres destinats a infants que es troben en aquesta etapa i en els primers anys de la següent (estadi preoperacional), no acostumen a tenir text i, si n’hi ha, és molt breu, tot i que pot ser més llarg si es pensen amb la finalitat de que el llegeixi l’adult. Són obres amb pocs personatges, que presenten temes quotidians i que contenen repeticions, rodolins i petits diàlegs. Pel que fa a les il·lustracions, són clares; simplificades; de línies marcades i amb uns contorns ben definits que delimiten les figures; de colors contrastats sobre fons blanc i espais plans o perspectives bidimensionals.

CONTENIDOS	ESTRUCTURA LITERARIA	DISEÑO Y FORMA
Pocos, escasamente significativos y, a veces,	Expresión muy sencilla	Las ilustraciones son muy importantes: a toda página y

“sin sentido”		preferentemente a todo color
Familiares y conocidos: la casa o el mundo animal		La acción se secuenciará página a página
Composiciones del <i>Cancionero Infantil</i> : nanas, canciones y juegos mímicos (sobre todo sensoriales)	Es importante la unión de expresión verbal y expresión gestual; tendrán mucho valor las aliteraciones, repeticiones, rimes, onomatopeyas...	Gran formato y letra muy grande. Libros para “ver”

Figura 1: Estadio sensoriomotor. Excerpt de Literatura Infantil y Juvenil y educación literaria de P. Cerrillo.

Per arribar al següent estadi, el *preoperacional*, que comprèn dels tres fins als sis anys, la intel·ligència deixa de ser pràctica i passa a ser simbòlica, la qual cosa vol dir que treballa a partir de representacions mentals. Aquesta fita és molt important perquè permet començar a desenganxar-se de la realitat, de l'aquí i l'ara, per començar a assolir el pensament abstracte. A més a més, és l'etapa de la preparació i l'aprenentatge de la lectoescriptura.

Puix que és un període molt ampli, els interessos lectors són molt variats. A mesura que els nens i nenes es van fent més grans, els temes de les obres s'amplien; coincideixen més personatges; es relaten petites aventures; i apareixen escenaris més desconeguts.

CONTENIDOS	ESTRUCTURA LITERARIA	DISEÑO Y FORMA
Familiares al mundo que rodea al niño: hogar, naturaleza, escuela...	Interesa más la sucesión de hechos que el argumento	Gran formato
Fabularios y cuentos breves, que pueden ser rimados, que contengan anécdotas cotidianas	Escasa carga conceptual y sencillez expresiva. Son preferibles estructuras que puedan leerse individual o grupalmente, o que estén pensadas para ser escuchadas	Muchas ilustraciones (mejor a todo color) y breve texto
		Letra grande

Figura 2: Estadio preoperacional. Extret de Literatura Infantil y Juvenil y educación literaria de P. Cerrillo.

El tercer estadi és el de les *operacions concretes* i comprèn des dels set fins als onze anys. En aquesta etapa l'infant ja té un pensament més lògic i coherent; els raonaments ja són més similars als de les persones adultes; es refien menys del pensament màgic; són capaços de plantejar arguments sòlids, etc. Malgrat que Piaget (1975) ho concep com una única etapa, Cerrillo (2007), la divideix en dues perquè considera que ni les capacitats lectores, ni els gustos o interessos lectors són els mateixos per un infant de set anys que per un d'onze. Així doncs, per diferenciar-les, parla d'estadi de les operacions concretes (I) i estadi de les operacions concretes (II).

L'estadi de les operacions concretes (I), engloba dels set als nou anys, i és el moment de la primera orientació al món objectiu. La pròpia curiositat fa que l'infant s'interessi per tot el que l'envolta, malgrat que també l'atreugin els contes meravellosos.

CONTENIDOS	ESTRUCTURA LITERARIA	DISEÑO Y FORMA
Cuentos maravillosos (hadas) y leyendas extraordinarias. Fabularios	Brevedad, exposición clara, desenlace rápido y mucha atención	Tipografía grande y clara
Con argumento	Planteamiento, nudo y desenlace	Refuerzo del texto con ilustraciones (25% como mínimo); es preferible que todas las páginas lleven alguna ilustración
Humor. Historias divertidas que contengan elementos sorprendentes	Pueden ofrecerse textos versificados, no muy extensos, que desarrollen la atención y faciliten la memorización	

Figura 3: Estadio de las operaciones concretas (I). Extret de Literatura Infantil y Juvenil y educación literaria de P. Cerrillo.

L'estadi de les operacions concretes (II), que comprèn dels nou als onze anys, abraça de ple l'interès pel món exterior. És el moment de la primera literatura fantàstica, les històries realistes i les aventures. A nivell formal, es requereix que hi hagi certa

proporció entre el diàleg i l'acció, que les descripcions siguin ràpides, l'argument clar i que els problemes que es plantegen tinguin solució en el mateix text.

CONTENIDO	ESTRUCTURA LITERARIA	DISEÑO Y FORMA
Aventuras reales y fantásticas	Acción dinámica	Ilustraciones fieles al texto
Biografías y hagiografías sencillas	Diálogos	Tipografía ya normalizada
Ausencia de moralejas	Descripciones rápidas	Formato convencional
Elementos humorísticos	Caracterización de los personajes	Libros de 120 páginas, más o menos
Deportes	Sintaxis breve y sencilla	
Vidas animales		

Figura 4: Estadio de las operaciones concretas (II). Exret de Literatura Infantil y Juvenil y educación literaria de P. Cerrillo.

L'*estadi de les operacions formals*, a partir dels dotze anys, és quan la intel·ligència pot operar de manera formal i assoleix per complet la capacitat d'abstracció. L'adolescent deixa enrere la necessitat d'una connexió mínima amb la realitat i s'interessa per la literatura d'aventures, de misteri i la sentimental. Formalment, els textos són més extensos; portadors de molta acció i dades exactes; els personatges es caracteritzen individualment i els desenllaços resulten més interessants a la vegada que imprevistos.

CONTENIDOS	ESTRUCTURA LITERARIA	DISEÑO Y FORMA
Con argumento desarrollado	Exposiciones detalladas y descripciones extensas	Extensión variable
Reales, actuales, históricos. Biografías documentadas, libros de humor y de deportes	Se deben evitar los cambios bruscos de tiempo	Presentación atractiva

Libros de misterio y de ciencia ficción	Las historias deben “terminar bien”: en el sentido de que deben dar respuesta a los problemas planteados	Pueden llevar o no ilustraciones
Libros que cuenten buenas historias: creativas y capaces de provocar sorpresa		

Figura 5: Estadio de las operaciones formales. Extret de Literatura Infantil y Juvenil y educación literaria de P. Cerrillo.

2.2.3 La diversitat de funcions

El tercer eix de la selecció ve determinat, segons Colomer (1999), per la consideració de la diversitat de lectors i els diferents propòsits als quals respon la tria dels llibres. Així doncs, a part de valorar la qualitat de les obres i la seva adequació a la capacitat de lectura dels destinataris, cal pensar “per a qui” i “per a què” s’està escollint l’exemplar.

Dins les narratives gràfiques, la diversitat de formes respon a les diferents funcions que es proposen i al públic al qual volen arribar. Per aquest motiu, a continuació es presenten breument els tipus d’obres que inclou l’oferta editorial actual, a partir de la classificació elaborada per Van der Linden (2006), citat per Vanesa Amat (2015):

- Els *imatgiaris* “són un conjunt d’imatges plàstiques (acompanyades o no del seu equivalent lingüístic) que es presenten en forma de llibre no narratiu, on l’enumeració reemplaça la història o on la història és mínima (protohistòria)” (Gorchs, 2008, p.14). Les imatges acostumen a presentar una sola icona en cada composició sense el seu context, i és per això que són llibres ideals per exercitar als infants en la fase lectora de “reconèixer”³, ja que proposen un exercici tant d’adquisició del llenguatge com d’afinament de la percepció visual. Els temes més recurrents són les representacions d’objectes, animals o accions amb poca relació entre elles.

³ Marion Duran parla de tres estadis per entendre què vol dir llegir per als infants més petits. El primer és el de “reconèixer”, i consisteix en que l’infant percep una imatge i identifica l’objecte.

- Els *llibres animats* o *pop-up* són aquells que contenen elements desplegable que fan formes tridimensionals i permeten la interacció física entre el llibre i el lector. Els *llibres objecte* són un material que se situa entre el llibre i el joc, i poden incorporar peluixos o figures en tres dimensions. Els *llibres d'activitats*, per altra banda, són un suport que permet realitzar activitats manuals com ara fer figures, construccions, pintar o enganxar.
- Els *còmics* o historietes són una narració elaborada a partir d'una seqüència d'imatges o il·lustracions que constitueixen un relat. Hernández (2010) i Lluch i Valriu (2013), coincideixen en el fet que les seves característiques principals són: l'estreta relació entre el text i la imatge, les el·lipsis narratives, les metàfores visuals, la sintaxi de les vinyetes, l'ús del color per construir significats, les línies per transmetre moviment i la brevetat textual.
- La *novel·la gràfica* és una obra que “desenvolupa una única història que tendeix a la complexitat, explicada en termes literaris, però també en termes plàstics en els quals predominen nous enfocaments gràfics” (Lluch i Valriu, 2013, p. 78). Es tracta d'un format dirigit a joves i adults, ja que acostuma a tractar temes íntims, reflexius i de denúncia social.
- En els *llibres il·lustrats* el text porta el pes de la narració i les imatges l'acompanyen per tal de reforçar el missatge. En el cas dels *àlbums*, en canvi, “la capacitat de comunicar visualment és essencial, els dos codis s'interrelacionen i fins i tot poden prescindir de l'element textual” (Amat, 2015, p. 75). En aquest sentit, Bosch (2012), explica que hi ha tres tipus d'àlbums: els àlbums sense paraules, on tan sols hi apareixen els crèdits i el títol; els àlbums quasi sense paraules, que poden contenir onomatopeies, paraules soltes o expressions integrades en la imatge; i els falsos àlbums sense paraules, que poden reproduir sons o que concentren el text que acompanyaria les imatges en una part del llibre. Es tracta d'un tipus d'obra que pot connectar amb un públic molt divers.

“No hay libros infalibles “para un niño de ocho años” o para “mi hija a la que no le gusta leer”. Hay que conocer a ese niño y a esa hija para saber qué título o qué tipo de incitación tiene mayores probabilidades de éxito” (Colomer, 1999, p. 190). De la mateixa manera que no a tots els adults els hi agraden els mateixos llibres, als nens i nenes tampoc. Per aquest motiu és important conèixer els seus gustos i saber què

necessita cada lector en cada moment. En aquest sentit, cal que els mediadors literaris, dels quals es parlarà més endavant, a l'hora de fer la selecció, tinguin en compte el tipus de lectura que més s'adequa a les expectatives o necessitats dels infants d'un context determinat.

Tal com s'ha esmentat, a vegades els llibres també es trien amb propòsits diferents, ja que no és el mateix buscar un llibre per explicar-lo a un infant abans d'anar a dormir, que el que necessita un mestre o una mestra per ambientar el tema que es treballarà a l'aula, per exemple. Tanmateix, cal anar amb molt de compte amb aquest aspecte de la selecció i no caure en el parany dels mal anomenats llibres d'autoajuda infantil, aquells que es basen en problemes psicològics propis de l'edat com ara la gelosia o els terrors nocturns i pretenen classificar en carpetes i subcarpetes el que sentim.

La bona literatura no té per objectiu ensenyar a comportar-nos; no té una lliçó moral explícita. La bona literatura, per si sola, plena de metàfores i matisos, convida a l'infant a posar-se a la pell dels diferents personatges, a pensar, a posicionar-se, i a elaborar els seus punts de vista (Masgrau i Kunde, 2018). Així doncs, no cal i no s'hauria de recórrer als contes per tractar temes concrets perquè, en primer lloc, és un error delegar als llibres la nostra responsabilitat com a adults i, en segon lloc, aquest tipus de contes, carregats de tòpics i missatges confusos, simplifiquen les relacions humanes i, a més a més, manquen de valor literari. "Què aporten a l'infant, si ja d'antuvi li deixen ben clar l'aprenentatge que n'ha de treure?" (Masgrau i Kunde, 2018). Davant d'això, cal reivindicar la bona literatura i el fet que els infants tenen dret a escoltar i gaudir dels contes sense haver de fer res més.

Per tot el que s'ha exposat, a l'hora de valorar i seleccionar els llibres infantils i juvenils, cal tenir en compte que siguin obres variades, de qualitat, adequades a les capacitats dels nens i nenes, i que els permetin introduir-se a la cultura. Obres que puguin visitar moltes vegades, amb textos i imatges interessants i de qualitat, amb personatges amb els quals es puguin identificar, sense estereotips, ni tòpics, ni receptes terapèutiques (Colomer, 2003).

En resumen, pues, puede afirmarse que una selección de libros debería ofrecer un amplio abanico de experiencias lectoras de calidad, adecuadas tanto a la evolución psicológica como a la competencia lectora de cada destinatario, y útiles para distintos propósitos de lectura. Este principio "programático" debe regir la confección de un

corpus adecuado a cada contexto concreto. Para ello es conveniente partir de las recomendaciones de la crítica especializada, pero en último término, es cada mediador quien debe seleccionar los libros a partir de su conocimiento directo, tanto de las obras como de los lectores.

Colomer, 1999, p. 192

2.3 La figura del mediador literari

En la promoción de la lectura, sobre todo cuando los destinatarios de las mismas son niños o adolescentes, es fundamental la figura del mediador, un papel que suelen cumplir adultos con perfiles específicos (padres, maestros, educadores sociales, trabajadores sociales o bibliotecarios).

Cerrillo, 2007, p. 87

El mediador, reproduint les paraules de Vanesa Amat (2015), és qui “facilita l'accés a les obres – les valora, les escull o ajuda a fer la tria –, proposa espais i formes per llegir-les i comprendre-les, amb la idea de fer una contribució rellevant en la formació global de l'individu”. Per Cerrillo (2007, p. 88), ha de complir les següents funcions:

1. Crear y fomentar hábitos lectores estables.
2. Ayudar a leer por leer, diferenciando claramente la lectura obligatoria de la lectura voluntaria.
3. Orientar la lectura extraescolar.
4. Coordinar y facilitar la selección de lecturas según la edad y los intereses de sus destinatarios.
5. Preparar, desarrollar y evaluar animaciones a la lectura.

En definitiva, es tracta d'una figura que ha d'acompanyar als nens i nenes des de l'escolta, el coneixement i la passió, perquè descobreixin les produccions literàries que tenen al seu abast. Cal que generi contextos perquè l'infant arribi als contes i adquireixi coneixements que enriqueixin el seu itinerari; el seu desenvolupament⁴ (Pedrosa, 2017).

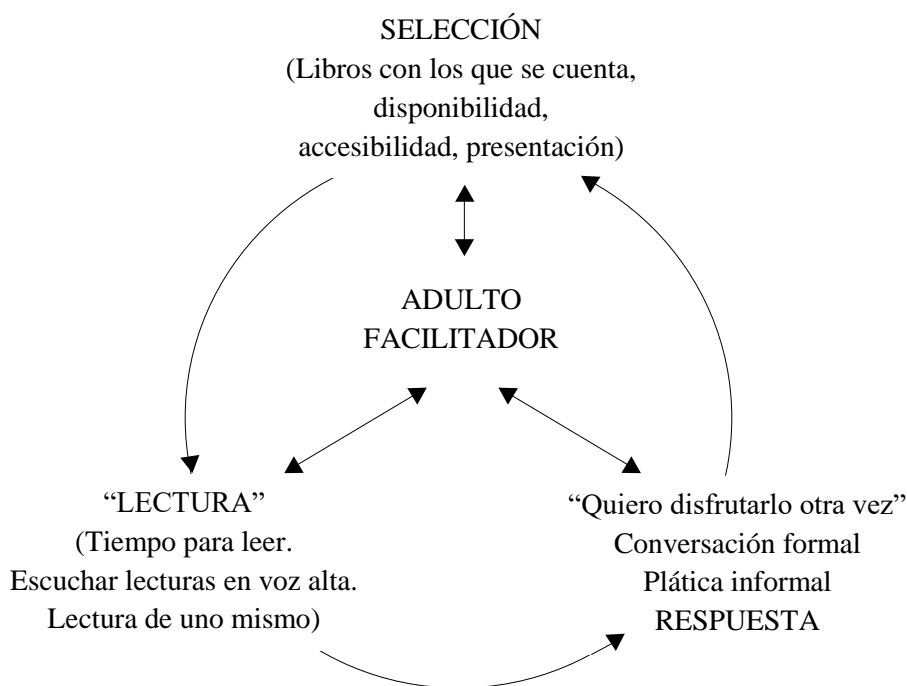
---

⁴ Idees de Marta Roig exposades al programa de ràdio *L'ofici d'educar*, conduït per Elisabet Pedrosa.

Com bé exposa Patte (2009), “Las lecturas de los niños, su calidad, su evolución, dependen esencialmente de los libros con que van a encontrarse – sin tener que buscarlos – en su entorno inmediato; dependen de lo que les “cae en mano”” (p. 33). Així doncs, les obres que els arriben, estan condicionades per la percepció que té el mediador del llibre, de la lectura i del lector.

El diagrama reproduït a continuació, elaborat per Aidan Chambers (2007), pretén mostrar les relacions circulars que es produeixen quan s’ofereix un llibre a un infant. S’hi diferencien tres elements que giren entorn el mediador, al qual l’autor anomena “adult facilitador”: la selecció de bones obres, la lectura d’aquestes i la resposta o reacció que produeixen en el lector.

Figura 6: El cercle de lectura. Extret de El ambiente de la lectura de A. Chambers.

El recorregut s’inicia quan l’adult escull un llibre seguint els criteris de selecció que, com s’ha detallat amb anterioritat, tenen a veure amb la qualitat dels llibres, l’adequació als interessos i capacitats dels lectors, i la varietat de funcions que se’ls hi volen atorgar. Una vegada el llibre arriba a les mans del lector, cal que hi dediqui el temps necessari per connectar amb la lectura; tant si la llegeix per a ell mateix com si ho fa en veu alta per algú altre. Quan es dóna per finalitzada, Chambers (2007), proposa recollir les sensacions que ha despertat l’obra mitjançant una conversa formal o informal, a través d’un escrit o del dibuix. Es tracta d’un procés molt enriquidor que, per un cantó, permet

donar sentit a la història; compartir punts de vista; establir connexions personals; pensar i reflexionar sobre els comportaments dels personatges; etc., tenint en compte que en funció del moment vital en què es trobi el nen o nena, ho interpretarà d'una manera o d'una altra (Vallès, 2017). Per altra banda, incideix de ple en el procés de selecció de les pròximes obres i, d'aquesta manera, es continua alimentant un cercle on el mediador hi té un paper clau.

3 Part pràctica

En el següent apartat es desenvolupa la part pràctica del treball, la qual s'organitza en dos blocs diferents. En el primer es descriu la metodologia emprada i a continuació es mostra l'anàlisi i la interpretació de les dades obtingudes en la recerca.

3.1 Metodologia

La investigació que es proposa s'engloba dins del paradigma interpretatiu, ja que es pretén descriure una realitat, conèixer-la, interpretar-la i analitzar-la sense intenció de canviar-la.

Segons Martínez (2007) “La finalidad de la investigación en educación es conocer (describir, comprender) con cierta precisión una determinada realidad educativa, sus características y funcionamiento, así como la relación que existe entre los elementos que la configuran” (p. 18). Per tal d'obtenir aquesta informació, s'ha d'escollir quina tècnica de recollida de dades s'ajusta més al tipus d'investigació i als objectius proposats. En aquest cas, s'ha optat per l'entrevista i l'enquesta.

L'entrevista és una tècnica de recollida de dades qualitativa, la qual cosa vol dir que centra la seva atenció en explicar i obtenir coneixement profund d'un fenomen a través de l'obtenció de dades extenses narratives. L'enquesta, en canvi, és una tècnica de recollida de dades quantitativa, ja que tracta aspectes observables i susceptibles de quantificació (Gay, 1996).

En aquesta mateixa línia, Fernández (1999), a l'article "Métodos y técnicas cualitativas en la investigación en atención primaria", assenyala:

Los métodos cualitativos centran su investigación en entender a la persona como un todo (ligada a un contexto social), en comprender y dar significado al mundo de relación-interacción de las personas, sus motivaciones, expectativas, fantasías, etc. Es en este terreno, es decir, cuando el investigador quiere obtener respuestas sobre el significado de los comportamientos, de los discursos, de las motivaciones, donde el paradigma cualitativo adquiere toda su fuerza y potencialidades. Así, si se trata de conocer frecuencias y distribución de hechos (pacientes que padecen o mueren por cáncer de pulmón, prevalencia de fumadores, riesgo de presentar cáncer de pulmón en fumadores), es el paradigma cuantitativo el que nos dará la respuesta.

3.1.1 Definició de la tècnica

- Entrevista

Existeixen moltes definicions d'entrevista i totes elles des d'enfocaments diferents. Sigui com sigui, la majoria coincideixen en el fet que es tracta d'un intercanvi oral entre dues o més persones amb l'objectiu d'obtenir informació sobre un aspecte determinat.

Per Charles Nahoum (1985), "La entrevista es un intercambio verbal, que nos ayuda a reunir los datos durante un encuentro, de carácter privado y cordial, donde una persona se dirige a otra y cuenta su historia, da su versión de los hechos y responde a preguntas relacionadas con un problema específico" (p. 7). Canales (2006) complementa la definició afegint que "Opera como una técnica de producción de información de doble tipo: información verbal oral (las palabras, significados y sentidos de los sujetos implicados en la entrevista) e información de tipo gestual y corporal (las expresiones de los ojos, el rostro, la postura corporal, etc.)" (p. 220). Aquesta segona definició incorpora l'aspecte no verbal, el qual sovint és obviat i en canvi resulta clau per accedir a la totalitat de la informació.

Meneses i Rodríguez (2011), citant a Gilham (2005), Manson (2002) i Riba (2009), elaboren el següent llistat de les principals característiques atribuïdes a les entrevistes:

- És un procediment destinat a obtenir informació;
- Suposa una dinàmica interactiva en la qual, bàsicament, l'entrevistador pregunta i l'entrevistat respon, possibilitant un cert grau de "reajustament" (clarificació i exploració) en les preguntes i respostes, sigui cara a cara, telefònicament o en línia;
- Segueixen un estil relativament informal, que podria definir-se com una "conversa amb propòsit explícit";
- Les preguntes o temes tractats durant l'entrevista són oberts, de manera que l'entrevistat pugui oferir una resposta pròpia;
- L'objectiu no és contrastar idees, creences o supòsits, sinó aproximar-se i comprendre les idees, creences i supòsits de la persona entrevistada;
- Moltes entrevistes qualitatives es basen en el fet que el coneixement és situat i contextual i que, per tant, la tasca de l'entrevistador és procurar generar el context adequat perquè aquest coneixement s'evidenciï;
- L'entrevistador utilitza tècniques de persuasió per motivar a l'entrevistat a respondre de manera adequada;
- L'entrevistador registra en diversos suports la informació obtinguda durant l'entrevista.

Tal com expressa Russell (2006), malgrat els aspectes comuns que puguin tenir, existeix una gran varietat d'entrevistes que generen diferents dades, per a diferents tipus d'investigacions i diferents classes d'investigadors. Cal dir que no hi ha un tipus d'entrevista millor que un altre, ja que la seva elecció depèn del propòsit de la investigació. També és important assenyalar que les tipologies d'entrevistes corresponents als diferents criteris no són excloents, és a dir, una mateixa entrevista pot ser, per exemple, estructurada i inicial.

Corbetta (2003); Massot, Dorio i Sabariego (2004); Riba (2009); Ruiz-Olabuénaga (2007) i Russel (2006), agrupen els diferents tipus d'entrevista segons els següents

critèris: estructura i disseny; moment; nombre de subjectes; extensió de l'objecte d'estudi; profunditat; i rol de l'entrevistador.

En funció de l'estructura i el disseny, l'entrevista pot ser estructurada, semiestructurada o no estructurada. En aquest cas, s'ha optat per la semiestructurada perquè parteix d'un guió que determina la informació que es requereix, les preguntes són obertes i això possibilita una major flexibilitat i matisos en les respostes.

Pel que fa al moment de realització, l'entrevista es pot considerar inicial o exploratòria, de seguiment o final. S'ha escollit l'inicial o exploratòria, puix que pretén identificar aspectes rellevants d'una determinada situació o objecte d'estudi per tal de proporcionar a l'entrevistador una primera impressió sobre el fenomen estudiat.

Segons el nombre de subjectes, pot ser individual, si únicament hi ha un entrevistat; o grupal, si es realitza a més d'una persona de manera simultània. Malgrat que es duren a terme diverses entrevistes, totes elles seran individuals.

Si es té en compte l'extensió de l'objecte d'estudi, pot ser focalitzada o monotemàtica o bé no focalitzada. Així doncs, s'ha optat per la focalitzada perquè se centra en un aspecte concret vinculat a la investigació i no busca informació objectiva, sinó la percepció de l'entrevistat sobre l'objecte d'estudi.

Referent a la profunditat, l'entrevista pot ser superficial o en profunditat, com és el cas que ens ocupa. En aquest aspecte, és necessari que es creï un vincle entre l'entrevistador i l'entrevistat perquè a mesura que vagi avançant, l'entrevistat evidenciï aspectes més íntims sobre la comprensió del fenomen estudiat.

Per últim, el rol de l'entrevistador determina si es tracta d'una entrevista directiva o no directiva. S'ha escollit la segona opció, on l'entrevistador assumeix un rol més passiu però interessat i atent a la vegada, que li permet avançar en profunditat, fent emergir la percepció que té el subjecte sobre un determinat fenomen.

Tenint en compte tot el que s'ha exposat fins ara, s'entén que l'elecció d'aquesta tipologia d'instrument d'investigació resulta encertada, ja que permet obtenir el màxim d'informació sobre la temàtica escollida, i a la vegada percepcions, idees, actituds, experiències i creences. Per tal d'aconseguir els resultats desitjats, el tipus d'entrevista

més adequada pel present Treball Final de Grau és l'entrevista qualitativa; semiestructurada; inicial; individual; focalitzada; en profunditat i no directiva.

- **Enquesta**

García Ferrando (1993) defineix l'enquesta com “una técnica que utiliza un conjunto de procedimientos estandarizados de investigación mediante los cuales se recoge y analiza una serie de datos de una muestra de casos representativa de una población o universo más amplio, del que se pretende explorar, describir, predecir y/o explicar una serie de características” (p. 124). Per Aravena, Kimelman, Micheli, Torrealba i Zúñiga (2006), es tracta de “una estrategia de investigación basada en las declaraciones verbales de una población concreta, a la que se realiza una consulta para conocer determinadas circunstancias políticas, sociales o económicas, o el estado de opinión sobre un tema en particular” (p. 122).

Casas, Repullo i Donado (2003), a partir de les aportacions de Sierra Bravo (1994) i Cea d'Ancona (1998), elaboren el següent llistat de les principals característiques atribuïdes a les enquestes:

- La informació s'obté mitjançant una observació indirecta dels fets, a través de les manifestacions realitzades pels enquestats, per la qual cosa hi ha la possibilitat que la informació obtinguda no sempre reflecteixi la realitat;
- L'enquesta permet aplicacions massives que mitjançant tècniques de mostreig adequades, poden fer extensius els resultats a comunitats senceres;
- L'interès de l'investigador no és el subjecte concret que contesta el qüestionari, sinó la població a la qual pertany;
- Permet l'obtenció de dades sobre una gran varietat de temes;
- La informació es recull de manera estandarditzada mitjançant un qüestionari (instruccions iguals per a tots els subjectes, idèntica formulació de les preguntes, etc.), la qual cosa facilita fer comparacions intragrups.

Tal com expressen els mateixos autors, a l'enquesta s'hi poden trobar diferents tipus de preguntes: segons la contesta que es vulgui obtenir per part del subjecte, segons la naturalesa del contingut i segons la seva funció. Pel que fa al primer grup, es poden classificar en preguntes tancades, d'elecció múltiple o bé obertes. Les preguntes tancades només contemplen dues opcions (sí - no, vertader – fals, en acord – en desacord, etc.), mentre que les obertes permeten a l'enquestat respondre amb llibertat, utilitzant les seves paraules. Les preguntes d'elecció múltiple es troben al mig, i tenen la característica d'admetre més d'una possibilitat, així com respostes graduals en intensitat sobre el punt d'informació desitjat.

En relació amb la naturalesa del contingut, les preguntes poden tractar qüestions objectives d'identificació, com ara el sexe, l'edat o l'estat civil, o bé qüestions subjectives com per exemple opinions, intencions o raons.

Segons la seva funció, es poden classificar en preguntes filtre, que tenen per objectiu seleccionar a una part dels enquestats per realitzar-los, posteriorment, preguntes exclusives per a ells; preguntes de consistència i control, que pretenen comprovar la congruència de les respostes del subjecte; o bé preguntes d'afluixament i accés, les quals busquen establir un clima d'interès que possibiliti una major disposició a contestar.

Així doncs, el tipus d'enquesta que s'ha dut a terme consta de preguntes obertes, subjectives i d'afluixament i accés.

3.1.2 Disseny de l'instrument

Un cop definides les tècniques, les seves característiques principals i diverses tipologies, em dispo a dissenyar els instruments. Bisquerra (2004) proposa un model a partir de tres moments: preparació, desenvolupament i valoració. Considera que en el moment de preparació és quan s'han de determinar els objectius; seleccionar les mostres; formular les preguntes i seqüenciar-les; i localitzar i preparar el lloc on es durà a terme la intervenció.

Atès que un dels objectius que es vol assolir és conèixer què és la literatura, què aporta en l'educació dels infants i quins són els millors criteris de selecció; s'ha considerat oportú entrevistar a les següents figures referents dins de l'àmbit de la literatura infantil, pels motius que es detallen a continuació:

1. Roser Ros ⁵

Pedagoga, narradora, escriptora, professora de la Universitat Ramon Llull des de l'any 2008 i presidenta i fundadora de Tantàgora (1991), una organització dedicada a la difusió i la promoció de la literatura infantil i juvenil. És membre del Consell de Redacció de la Revista Infantil *El Tatano* de Cavall Fort; cofundadora (1981) i codirectora fins el 1998 de la revista *Infància* de Rosa Sensat; fundadora (1995), coordinadora i animadora del grup DEVIVAVEU; fundadora (1998) de l'Associació de Narradores i Narradors; i membre de la Xarxa Internacional de conta contes. Participant i impulsora de nombroses iniciatives en el camp de la literatura infantil, ha publicat tant per infants com per adults, articles sobre narració infantil en diverses revistes especialitzades i versions de contes tradicionals, recopilacions de poesia, de cançons, de refranys, d'endevinalles i de jocs de falda, així com obres de creació pròpia. També ha dut a terme diversos espectacles per a tot tipus de públics. El 2010 va ser premiada amb el Premi Nacional de Cultura.

Raó de la tria: per la seva implicació en projectes vinculats a la literatura infantil i juvenil i per la seva feina com a escriptora, narradora i divulgadora de la literatura popular.

2. Isabel Muntaña ⁶

Mestra d'Educació Infantil i Primària i cap d'estudis de l'Escola Voltregà, de Sant Hipòlit de Voltregà. Combina la pràctica docent amb l'animació lectora i l'adaptació de textos per a primers lectors, ja que és coordinadora del programa LECXIT al centre, el qual té per objectiu impulsar l'èxit educatiu a través de la millora de la comprensió lectora, i coautora, juntament amb Vanesa Amat i M. Carme Bernal, dels llibres *Plouen Poemes!* (2017) i *Quin embolic!* (2019). A més a més, fa xerrades i tallers adreçats al professorat i a les famílies, on comparteix estratègies i recursos per fomentar el gust per la lectura, i dona pautes per acompanyar als nens i nenes en el procés lector.

---

⁵ Entrevista a l'Annex 1

⁶ Entrevista a l'Annex 2

Raó de la tria: per la seva tasca com a mestra d'Educació Infantil i pel seu treball com a promotora de la literatura infantil i juvenil.

3. M. Carme Bernal ⁷

Doctora en filologia catalana (2009) i professora emèrita del Departament de Filologia i Didàctica de la llengua i la literatura de la Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya. Ha estat al capdavant de l'organització de diversos seminaris i jornades com l'Escola d'Estiu sobre Literatura Infantil i Juvenil de Montserrat i ha compartit autoria de diferents obres, com *Jacint Verdaguer, l'home que creava mons* (2002) amb Carme Rubio, o la col·lecció de llibres d'autors Tan de gust, en els quals donaven a conèixer als joves els autors clàssics. A més a més, ha publicat un seguit d'articles a revistes de referència dins el camp de la literatura infantil i juvenil i ha estat coautora de projectes com “Caminets de poesia” o “el moble-taller”.

Raó de la tria: per la seva labor com a divulgadora i investigadora entorn la literatura infantil i juvenil.

4. Germán Machado ⁸

Escriptor, gestor cultural, autor del blog “Garabatos y Ringorrangos” i llibreter. Ha publicat obres de poesia, de narrativa, contes i àlbums per infants i adults a Uruguai, Argentina, Brasil, Mèxic i Espanya, per les quals ha rebut diversos premis i reconeixements, com el Premi de Poesia de l'Associació de Literatura Infantil i Juvenil d'Argentina (2010) o el Premi Bartolomé Hidalgo (2010), entre altres. Actualment resideix a Vic, on, des del 2015, juntament amb la seva companya Stel·la Camacho – Mestra d'Educació Infantil i autora del blog “El Petit Tresor”, antecedent de la llibreria –, és propietari d'El Petit Tresor: una llibreria especialitzada en literatura infantil i juvenil, que acull projectes de promoció de la lectura, de formació de lectors i de suport a mediadors.

Raó de la tria: per la seva vinculació amb la literatura infantil i juvenil des de la vessant d'escriptor i de llibreter, i pel seu treball com a assessor i dinamitzador.

Bisquerra (2004) explica que a l'hora de formular les preguntes i seqüenciar-les, cal utilitzar un llenguatge significatiu per l'interlocutor. També considera rellevant

---

⁷ Entrevista a l'Annex 3

⁸ Entrevista a l'Annex 4

contextualitzar les preguntes, indicar des de quina perspectiva es realitzen per tal d'evitar ambigüitats, confusions o dobles sentits. Un altre aspecte a tenir en compte és el caire a l'hora de preguntar, ja que s'ha d'evitar conduir a una determinada resposta. Pel que fa a la seqüència de les preguntes, inicialment han de ser generals i obertes per introduir i situar el tema i posteriorment, s'han d'anar concretant per tal d'obtenir informació més profunda.

Tenint en compte el criteri de Bisquerra i en funció dels objectius establerts, s'han elaborat les següents preguntes:

1. Què és, per a vostè, la literatura?
2. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?
3. Creu necessària la literatura en l'etapa d'Educació Infantil?
4. Quins beneficis creu que té la literatura per als infants?
5. Què ha de tenir, per a vostè, una bona obra de literatura infantil?
6. Per què és important seleccionar obres per a infants?
7. Qui creu que ha de fer aquesta selecció?
8. Quins criteris cal seguir a l'hora de seleccionar una bona obra?
9. Què creu que cal tenir en compte, en relació amb els lectors?
10. Els criteris que vostè considera rellevants, coincideixen amb els que ha vist a les escoles? En cas que no, per què? Com podrien millorar?

En el moment de desenvolupar l'entrevista, cal recordar que “el objetivo es que el entrevistado nos proporcione información, significados sobre situaciones, vivencias, experiencias que él ha vivido y que forman parte de su vida subjetiva” (Bisquerra, p. 340). Així doncs, és important considerar elements com: crear un clima de familiaritat i confiança; adoptar una actitud que afavoreixi i faciliti la comunicació; i registrar la informació de l'entrevista.

L'entrevista conclou amb el moment de la valoració, el qual inclou dos aspectes. Per un cantó es valora si les decisions preses en el moment de planificació han estat adequades

o no; i per l'altre, es valora del desenvolupament de l'entrevista en si, és a dir, la quantitat i la qualitat de la informació rebuda per l'interlocutor (Bisquerra, 2004).

Per tal de donar resposta al segon objectiu (esbrinar què opinen els mestres i les mestres en relació amb la selecció d'obres literàries), s'ha fet arribar una enquesta a tota una colla d'educadors i educadores mitjançant un formulari en línia. Finalment, s'han obtingut un total de trenta-sis respostes que es tractaran anònimament.

Les preguntes de les quals consta l'enquesta en qüestió, són:

1. Creus que és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants? Per què?
2. Qui s'encarrega de fer la selecció d'obres literàries a l'escola?
3. Digues tres aspectes clau que, segons el teu parer, cal tenir en compte a l'hora de seleccionar una bona obra de literatura infantil.
4. Els criteris que consideres rellevants, coincideixen amb els que has vist a les escoles? Per quin motiu?
5. Què es busca que provoquin les obres en els lectors?

3.1.3 Anàlisi de dades

En un sentit general, Bisquerra (2004) determina que “El propósito fundamental de la fase de análisis de datos consiste en dar sentido a la información obtenida, tratándola y organizándola para poder explicar, describir e interpretar el fenómeno objeto de estudio y dar respuesta al problema planteado” (p. 152). Beáez (2009), més centrat en l'anàlisi qualitativa, afirma que: “Tiene por objeto extraer el significado relevante del asunto investigativo, averiguar no sólo sus componentes sino que es más importante su esencia. Lo propio del análisis cualitativo es que demanda descripción, interpretación y explicación” (p. 242).

Per dur a terme l'anàlisi de dades cal tenir en compte els següents passos (Álvarez-Gayou, 2005; Miles i Huberman, 1994; Rubin i Rubin, 1995):

1. Primerament és necessari obtenir la informació a través d'una tècnica de recollida de dades. En aquest cas particular, tal com s'ha anat esmentant al llarg del treball, s'ha utilitzat l'entrevista i l'enquesta.
2. A continuació cal capturar, transcriure i ordenar la informació. Pel que fa a les entrevistes, s'ha obtingut la informació mitjançant un registre electrònic (gravació de veu). Totes – a excepció d'una, que s'ha realitzat de manera virtual –, s'han efectuat cara a cara, ja que, per un cantó, possibilita crear un context més pròxim i per l'altre, ambdues parts poden connectar i expressar-se millor; amb més naturalitat. Les enquestes s'han obtingut a través d'un formulari en línia.
3. El següent pas és codificar la informació, és a dir, simplificar i agrupar les dades en unitats de significat o categories temàtiques que concentrin les idees, els conceptes o els temes descoberts per l'investigador. A cada categoria se li ha assignat un codi que ha permès identificar i marcar temes específics, d'acord amb els criteris fixats prèviament sobre quines informacions cal tenir en compte. Aquest procediment és clau. De fet, Ryan i Bernard (2003) afirmen que “La codificación es el corazón y el alma del análisis de textos enteros” (p. 274). En el cas de les enquestes, s'han elaborat gràfiques circulars per representar la informació obtinguda d'una manera més visual.
4. Finalment, l'última etapa del procés consisteix en integrar la informació. Fernández (citada per Gayou, 2005) expressa que les categories obtingudes en el pas anterior s'han d'unir entre si i amb els fonaments teòrics de la investigació. Aquest pas també rep el nom de “triangulació”, que Stake (1998) defineix com: “Triangulation has been generally considered a process of using multiple perceptions to clarify meaning, verifying the repeatability an observation or interpretation. But, acknowledging that no observations or interpretations are perfectly repeatable, triangulation serves also to clarify meaning by identifying different ways the phenomenon is being seen” (p. 97). Tot plegat s'exposa al capítol 4.

3.2 Resultats de la investigació i anàlisi de dades

En el següent apartat, es pretén mostrar una descripció, interpretació i anàlisi de les dades obtingudes a través de les entrevistes i de les enquestes.

3.2.1 Entrevistes

1. Què és, per a vostè, la literatura?

Per tal de contextualitzar les diferents experiències – lluny de voler obtenir una definició exacta del concepte –, s’ha demanat a cada un dels entrevistats què significa per a ells la literatura; com la viuen i com la senten.

Germán Machado considera que la literatura “és un art, però també és una manera de comunicar, una manera d’expressar, una manera de posar en el pla de la comunicació del dia a dia, de la comunicació entre els éssers humans, una possibilitat d’arribar a l’altre”. Per a ell, un escrit és literari quan pretén anar més enllà d’una comunicació quotidiana, distinció que també fa Roser Ros:

La literatura és quan parlem [...] fent servir algunes paraules o algunes expressions; una manera d’ordenar les idees que nosaltres volem fer amb una petita, a vegades molt petita manera de dir, que no és el llenguatge ordinari (quan dic ordinari no vol dir que el menyspreï, ni molt menys, però és allò que fas servir per dir les quatre coses de cada dia). En aquest moment estem produint literatura i molta d’aquesta literatura surt de la boca d’algú, va per l’aire i algunes orelles... clac! Se la queden. Un exemple és que jo puc dir “bon dia”, una expressió quotidiana sense més; però potser puc dir “bon dia i bona hora” [...]. Llavors, per exemple, puc allargar això i dir “bon dia i bona hora i bon sol quan sigui l’hora”. Ara imagina’t si pugem la categoria i diem “oh sol, amic de cada dia, més fidel que ningú, som tan amics, que ja ens tractem de tu”. Això ja és un poema, poca broma. [...] I encara puc dir una miqueta més, puc dir “oh sol, amic de cada dia, més fidel que ningú, som tan amics, que ja ens tractem de tu, i entres a casa sense dir bon dia”. I acabo, tanco cercle, perquè he començat dient “bon dia”.

Per a Ros, el primer pas és aquesta literatura que ens entra per les orelles. Després aprenem a llegir, i topem amb una literatura que ens entra pels ulls, una literatura “que no sona, que som nosaltres, potser, quan la llegim, que la fem ressonar d’una manera determinada. És una literatura que també ens acompanya, que també ens gronxa, però segurament ho fa d’una manera diferent com ho fa quan algú ens ho ha passat per l’orella”.

“Jo crec que la literatura ens permet conèixer el món que ens envolta, però penso que fa una cosa molt important i és que ens permet connectar-lo amb el nostre món interior”. Isabel Muntañá, per altra banda, creu en una literatura que actua sobre el lector i ajuda a fer un tractament de les emocions. En aquest sentit, és una ferma defensora dels contes de la nostra cultura popular, ja que pensa que “ens permeten ser allò que no podem ser en el nostre món real. [...] Nosaltres tenim multitud de personatges a dins i aquest tipus de literatura ens permet que siguem “això” o “allò” en un moment determinat de la nostra vida”.

A més a més, Muntañá, destaca el paper de la literatura en el moment de l’impuls de la lectura i en tot el procés d’aprenentatge de l’escriptura. Afirmar que “difícilment podrem aconseguir bons lectors i bons escriptors, si primer no tenim infants atrapats pels llibres”. Per aquest motiu, doncs, considera que els llibres han d’estar a l’abast de tothom, a tot arreu, no només a la biblioteca.

La definició que ofereix M. Carme Bernal, altrament, té una connotació més personal, ja que per a ella la literatura és una part molt important de la seva vida: “L’he necessitat en tots els moments: en els moments diguem-ne d’oci o de lleure; en els moments d’estudiant i de professional [...], en els moments personals de la vida, la mort, el naixement d’un fill, l’amor... És a dir, jo crec que la literatura és un paisatge etern en la meva vida”. Pensa que per a ella, la literatura és tan important perquè algú, en algun moment, va encomanar-li aquesta passió i per aquest motiu reclama aquesta figura a l’escola.

2. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

A fi de comprendre les paraules de les diferents figures entrevistades, se'ls ha preguntat per l'origen de tot: què o qui els va fer endinsar en el món de la literatura infantil?

Figures com Roser Ros i Isabel Muntañá, afirmen que el seu interès vers la literatura infantil es remunta a la infantesa i sorgeix a partir de la tradició oral. Ros assegura que de petita no li van explicar gaires contes, però sí que li cantaven molt i gràcies a això, avui dia té una orella musical molt plena. A més a més, també li van posar a les mans molts bons llibres de literatura. Per bons llibres, es refereix als llibres de l'època de la República, que aleshores encara es podien trobar per sota mà. Muntañá, per altra banda, recorda que era una nena a qui li costava molt menjar, així que la seva mare li contava històries com *El llop i les set cabretes*, perquè s'empassés les cullerades. Reconeix que fins que no va ser més gran no va poder veure tots aquests relats escrits, ja que a casa no tenien llibres, però quan hi va poder accedir, tenia molta curiositat per saber què s'amagava darrere d'aquelles lletres "perquè potser hi havia alguna altra història com aquella que m'explicava la meva mare, que també em podria atrapar".

Germán Machado, pel seu cantó, detalla que va començar a escriure quan era petit i, per aquest motiu, considera que va començar fent literatura infantil (malgrat que en aquell moment no era la seva intenció). Un bon dia, ja d'adult, va escriure una sèrie de poemes per a infants i es va adonar que li havia sortit bé. A partir d'aquell moment, va quedar-hi vinculat fins ara. "És el meu món", afirma. Així doncs, per a Machado, l'inici del seu interès per la literatura es troba en la seva infància, però es veu reforçat al llarg de la seva pràctica professional. En aquest mateix sentit, M. Carme Bernal també va consolidar el seu interès a través d'aquesta via, ja que juntament amb Carme Rubio, van crear l'assignatura de literatura infantil a l'Escola de Mestres l'any 1984. A partir d'aquell moment, es va endinsar en aquest món a través de diversos camins: la docència, la investigació, la dinamització i la divulgació.

3. Creu necessària la literatura en l'etapa d'Educació Infantil?

Després de conèixer diferents perspectives relacionades amb la literatura i la literatura infantil, amb la següent pregunta es proposa esbrinar els motius pels quals és necessari treballar aquest camp dins l'etapa d'Educació Infantil.

Per Roser Ros, la literatura és quelcom molt important durant les primeres edats i també al llarg de la vida. Considera que les criatures haurien d'anar amb les orelles plenes de literatures, en plural, perquè això inclou les cançons, les frases dites, les frases cantades, els contes, etcètera. Ros és una gran defensora de l'oralitat i reivindica la importància de cantar i d'explicar molt, sense tenir por que potser els infants no entendran tot el que se'ls diu, però "tot plegat entra com una música i, com la música, queda".

Isabel Muntanà, per altra banda, la qualifica d'imprescindible. Alguns gèneres, com ara la poesia – explica –, són tan a prop de les cançons de falda, de la música i les cantarelles pròpies de les primeres literatures, "que seria una llàstima passar-la per alt a Educació Infantil". Així doncs, com Roser Ros, posa en valor la importància de la tradició oral. A més a més, veu la literatura com una oportunitat per fer nens i nenes feliços i per construir tota una sèrie de llenguatges que els permetin interactuar amb el món.

M. Carme Bernal, coincidint amb Ros i Muntanà, titlla la literatura infantil de "molt necessària" i "vital". Per explicar-se, fa referència a una frase d'Emili Teixidor: "la literatura dona paraules" i, per tant, és un bon aprenentatge. Altrament, també al·ludeix a la necessitat de posar bons llibres a l'abast dels infants i al fet de procurar una introducció progressiva cap a la literatura d'adults, ja que considera que actualment no hi és.

Germán Machado, per últim, també apunta que la literatura és quelcom necessari a Educació Infantil i torna a fer esment a la literatura oral, afirmant que "els nens llegeixen abans de llegir". Així doncs, creu que no s'ha de començar a Educació Infantil sinó abans, quan són nadons o, fins i tot, quan encara no han nascut. Explica que quan compartim un conte amb un infant, estem construint un vincle i aquest vincle, serà tan bo com ho sigui l'obra. En aquest aspecte, coincideix plenament amb Bernal pel que fa a la importància d'oferir materials bons i curiosos.

Per tot el que s'ha exposat, no és atrevit insinuar que és necessari i molt important treballar la literatura en l'etapa d'Educació Infantil. Els quatre entrevistats afirmen que es tracta d'un aspecte bàsic i molt útil, no només durant els primers anys, sinó també al llarg de la vida. Un altre fet apreciable i repetit per la majoria d'ells és la rellevància de l'oralitat. Tot plegat condueix a una reflexió i és que a l'escola no podem oblidar-nos de les primeres literatures ni de llegir en veu alta, ja que són moments que ajuden a enfortir el vincle entre l'infant i l'adult, i fomenten el llenguatge, entre molts altres beneficis.

4. Quins beneficis creu que té la literatura per als infants?

Un cop evidenciada la necessitat de treballar la literatura a l'etapa d'Educació Infantil, compartida per tots els entrevistats, es vol determinar quins són els beneficis que comporta.

En aquest sentit, Roser Ros és molt contundent: tots. Per un cantó, provoca una estima per la llengua, i per l'altre, una estima vers l'objecte-llibre. És vital que els infants, des de ben petits, tinguin l'oportunitat d'apropar-se als llibres a través dels cinc sentits, ja que això farà enriquir la seva experiència sensorial. Perquè aquest fet sigui possible, cal oferir-los qualitat, per descomptat, però també diversitat de mides, de gruixària, d'imatges, de tipus i mides de lletra, etcètera.

Isabel Muntañá pensa que a curt termini, la literatura proporciona benestar emocional, ajuda a gestionar les emocions i, tot plegat, permet interactuar amb el món que ens envolta. Per altra banda, considera que és quelcom molt important en el procés de lectoescriptura perquè permet conèixer i endinsar-se en el món de les paraules.

M. Carme Bernal, de nou, fa referència al binomi de la literatura i la vida: "Necessitem la literatura per viure. La literatura ens dóna paraules i ens pot ajudar a explicar o a explicar-nos". Reconeix que no es tracta d'una qüestió de vida o mort, però creu fermament que la literatura acompanya la vida i ho fa en molts més aspectes que l'entreteniment.

Germán Machado, per la seva part, afirma que a la vida tot ha de tenir un sentit i que cadascú construeix el seu en base a les pròpies experiències. Així doncs, tenint en

compte que donar-li sentit a una acció equival a construir un relat, com més recursos narratius tinguem, més fàcil serà elaborar-lo. “Si des de molt petits, els nens, comencen a adquirir l’escolta d’una narració i comencen a conversar i a poder expressar narrativament el que ha sigut el seu dia a dia, estan construint un sentit. Això, a la vida, ho facilita tot”.

Els quatre entrevistats coincideixen en el fet que la literatura infantil té incomptables beneficis. Així doncs, es tracta d’una branca que cal potenciar a l’escola i també fora, perquè les famílies, en aquest aspecte, també tenen una responsabilitat molt gran a l’hora de fomentar l’hàbit lector.

5. Què ha de tenir, per a vostè, una bona obra de literatura infantil?

Per tal de fer-nos una idea dels ingredients bàsics que ha de tenir una bona obra de literatura infantil, s’ha demanat el parer de cada un dels entrevistats.

Roser Ros exposa que una bona obra literària ha d’estar feta, en primer lloc, amb bons materials. Aquest aspecte inclou la qualitat del paper, la qualitat del text i la qualitat de les imatges. Des del punt de vista dels continguts, Ros classifica els llibres en tres categories: els fons d’armari, els que marquen tendència i els de temporada passada. Els llibres de fons d’armari són aquells que se sap que són bons des de fa molt de temps. Reproduint les seves paraules, es tracta de “llibres bons, boníssims, que a més a més, te’ls mires i continuen tenint un “perquè”; continuen sent necessaris en els nostres dies”. A l’altre extrem hi ha els llibres que marquen tendència, els quals adverteix que són una mica perillosos perquè no es pot saber si amb els anys continuaran mantenint la qualitat del contingut. Davant d’això, “hauríem de ser una miqueta més llepafils, mirar-nos els llibres i dir: a veure, tracten temàtiques que són actuals? I si les tracta, com ho fa? Des de quin punt de vista?”. Entremig de les dues categories definides, hi ha aquells llibres que en el seu moment van marcar tendència, però que ara són de temporada passada. Entre ells s’hi poden trobar, per exemple, els que van animar la nostra infantesa.

Isabel Muntanà ho resumeix amb la següent frase: “un text entenedor, però ric i que aportí elements lingüístics nous, unes bones il·lustracions i un tema que interessi a l’infant”. En relació amb el text, destaca el fet que contingui vocabulari nou pels nens i

nenes, per tal que hi hagi aprenentatge, i que jugui amb el que es veu i el que s'intueix. Pel que fa a les il·lustracions, Muntañá considera que han de complementar el text, si n'hi ha, o explicar tan bé la història que s'hi puguin posar paraules, en cas que no en tingui. Finalment, respecte a la temàtica, ha d'atrapar a la criatura. Així doncs, cal tenir en compte els seus interessos de cada moment per seleccionar una obra que els pugui satisfer.

M. Carme Bernal reconeix que sovint, malauradament, topa amb llibres extraordinàriament ben il·lustrats que tenen un text que no funciona, i a la inversa: obres amb un molt bon text, però amb un mal acompanyament d'imatges. Per tant, segons el seu parer – el qual coincideix amb el de Muntañá –, una bona obra de literatura infantil “ha de tenir un bon text (si en té), i unes bones il·lustracions (si en necessita) i d'alguna manera ha de ser un text de textos, és a dir, que si d'aquell mateix títol de conte n'hi ha diferents adaptacions, tu has de poder accedir a la millor o a la que consideris millor pels teus alumnes”. Per poder fer aquesta selecció, per buscar i trobar la millor adaptació d'entre totes les s'ofereixen, cal tenir un cert coneixement dels materials que hi ha i dels que surten, conclou Bernal.

Per a Germán Machado, una bona obra ha de tenir cura per les paraules, per la història i per la il·lustració, i ha de ser un llibre ben construït i maco, com un objecte. Recuperant les seves paraules, es tracta de “criteris estètics que van des d'observar com és el disseny com a material, diguéssim, com a objecte final, fins a quina és la qualitat del relat, de la narració, de la poesia o de la dramàtica que planteja”.

Així doncs, segons el criteri dels entrevistats, els ingredients principals que ha de tenir una bona obra de literatura infantil són: un contingut o temàtica adequats als interessos dels lectors, un text ric i entenedor, unes il·lustracions acurades i uns materials de qualitat. De tots ells, els que prenen més rellevància són la cura del text i de les il·lustracions.

6. Per què és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants?

S'ha considerat interessant conèixer l'opinió de les figures entrevistades respecte a la importància de seleccionar les obres, puix que és l'eix central del treball.

“Penso que seleccionar les obres que s’ofereixen als infants és important, tenint en compte que no només els hi arribaran aquelles coses que nosaltres haurem seleccionat”. Roser Ros fa referència al fet que probablement, en algun moment, cauran a les mans dels infants obres d’una qualitat qüestionable. Davant d’això, cal fer tot el possible per oferir-los una selecció prou acurada, per tal de contrarestar l’efecte d’aquells materials que no ho són tant.

Isabel Muntañá, per altra banda, considera que és rellevant “per poder oferir un ventall molt ampli i que allò que li ensenyis, l’ajudi a millorar i a créixer com a persona i com a lector”. Segons explica, és una feina que ha de fer l’escola: “l’escola ha d’oferir perquè tothom pugui trobar aquell llibre que l’atrapa o, si més no, ho ha d’haver intentat”. Es tracta de garantir la igualtat d’oportunitats. Per altra banda, Muntañá no desaprofita l’oportunitat de reconèixer la importància de presentar els llibres, ja que sap per experiència que si això es fa bé, quan els infants fan el préstec a l’escola, posem per cas, diuen: “aquell llibre que em vas ensenyar l’altre dia, a quin prestatge és?”. Per tant, conclou, “quan et pregunten això, és que saben molt bé el que van a buscar i aquí ja no estan perduts. [...] I això connecta amb una experiència viscuda”.

M. Carme Bernal, coincidint amb els parers anteriors, creu important seleccionar les obres i també conèixer què està sortint, perquè “tu estàs seleccionant uns llibres que poden establir un precedent important en els teus alumnes, poden ser uns llibres que facin un efecte bo en els teus alumnes per petits que siguin”. Així doncs, creu que hi ha dos aspectes bàsics: per un cantó, cal conèixer i interessar-se per la literatura infantil, i per l’altre, cal tenir capacitat de selecció.

Germán Machado, fa la següent reflexió: “Sempre se seleccionen perquè, amb criteri o sense criteri, tu estàs seleccionant”. Ara bé, com a mestres, tenim la responsabilitat d’elaborar aquesta tria amb una certa consciència, tant de les obres, com del moment en el qual es troben els destinataris d’aquestes. Així doncs, Machado, al·ludint de nou al vincle que s’estableix entre l’adult i l’infant, determina que és important seleccionar les obres que s’ofereixen per encertar quin és el llibre més adequat en cada moment.

Partint de la base que tot el que es posa a les mans de les criatures hauria d’estar pensat i repensat per l’adult, en el cas de la literatura, si cap, encara és més rellevant. És ben sabut que les experiències viscudes durant els primers anys, tenen una gran repercussió

al llarg de la vida. Per aquest motiu, doncs, és important reflexionar entorn el que se'ls ofereix.

Per altra banda, al·ludint a la reflexió que fa Isabel Muntañá, hi ha molts infants que tenen la sort de poder accedir fàcilment als llibres, però també n'hi ha molts que no. Així doncs, cal garantir la igualtat d'oportunitats, cal assegurar-se que tots els nens i nenes puguin accedir a obres bones i diverses. Per això, entre altres coses, és important la selecció.

7. Qui creu que ha de fer aquesta selecció?

Un cop posada de manifest la importància de seleccionar les obres que s'ofereixen als infants, es demana als entrevistats qui consideren que ha de dur a terme aquesta tria.

“Les escoles haurien de demanar que els mestres dediquessin, per cicles, per exemple, una bona estona a pensar quins són els materials que haurien d'omplir la biblioteca de la seva aula o la biblioteca del cicle”. En aquesta frase, Roser Ros esmenta tres aspectes clau. Per un cantó, parla dels mestres i les mestres; per l'altre, parla del temps que es dedica a la selecció i, finalment, fa referència a la biblioteca.

Pel que fa als mestres, els quatre entrevistats coincideixen en el fet que es tracta d'una figura crucial a l'hora de dur a terme la selecció. En aquest sentit, M. Carme Bernal exposa que “a l'escola hi ha d'haver la figura o les figures d'aquestes persones que dominen el món de la literatura infantil, que són mestres que els hi interessin els llibres bons, i que tenen un bon criteri de selecció, i de dinamització i de motivació”. Tanmateix, això no vol dir que no es puguin assessorar; al contrari. En aquesta línia, Ros assenyala diferents possibilitats: “anar a la biblioteca pública a demanar consell, [...] parlar amb qui porta una llibreria, [...] o que l'escola tingui una persona de dins de l'equip o que pugui fer servir els serveis d'una persona externa a qui demanar consell”. A més a més, hi ha una sèrie de recursos oberts als quals pot accedir tothom, com ara els butlletins de Rosa Sensat, la revista Faristol, blogs especialitzats, figures de referència que comparteixen ressenyes i fan recomanacions, etcètera. Entre tots ells, “has de tenir els teus referents que et donin confiança i que t'hagis adonat que el que t'han dit ha estat encertat”, assegura Germán Machado. Aquest ja és un primer filtre, una garantia.

Altrament, també hi ha canals com la comissió biblioteca, de la qual parla Isabel Muntañá: “nosaltres tenim una comissió biblioteca que es dedica a fer aquesta tria de llibres, escoltant les demandes dels tutors i tutores”. La biblioteca és un espai que reivindiquen, ja que “és el lloc de l’escola on hi ha aquest foment de la literatura i el descobriment de bons llibres i, per tant, la dinamització lectora”, afirma Bernal.

Agafant les paraules de Muntañá, que poden servir de conclusió sobre aquest aspecte: “jo penso que ara hi ha moltes possibilitats per fer-ho bé, el que hi hem de posar són hores. És una qüestió d’hores, de temps”.

8. Quins criteris cal seguir a l’hora de seleccionar una bona obra?

Havent aclarit qui ha d’escollir les obres i de quins mitjans es pot valdre, es pretén conèixer, segons les figures entrevistades, quins són els criteris que cal tenir en compte a l’hora de fer la selecció.

Per a Roser Ros i M. Carme Bernal, l’autoria de l’obra és un fet que dóna moltes pistes. Afirment que no es pot prescindir de la literatura universal, perquè ja és sabut que té un rendiment literari bo. Així doncs, consideren que a l’aula no poden faltar-hi noms com Leo Lionni, Maurice Sendak, Roberto Innocenti, Hans Christian Andersen, els germans Grimm, etcètera. Això no obstant, Bernal fa èmfasi en el fet de prioritzar el criteri de país, perquè “resulta que al meu país hi ha molt bona literatura i no me’n puc oblidar d’això”. Considera que, com a mestres, tenim la responsabilitat de fer que els infants tinguin i coneguin la bona literatura del país i, per tant, també cal oferir-los obres de figures referents com Emili Teixidor, Lola Anglada o Miquel Desclot, entre altres.

La qualitat del contingut, del text i de les il·lustracions també és un criteri que cal tenir en compte, i així ho manifesten la totalitat dels entrevistats. És important per fer que el missatge arribi de la millor manera possible als infants. En aquest sentit, cal fer una tria estètica, curosa i accessible.

Un altre aspecte que cal considerar és l’adequació de la peça, ja que tal com afirma Machado, “hem de triar l’obra en funció del moment del vincle en el que volem intervenir”. El criteri de l’edat, poc o molt ha de ser-hi, però no ha d’esdevenir vinculant perquè, com afirma Bernal, “de nens de set anys n’hi ha de molts tipus”. Aquest fet té

molt a veure amb un altre criteri: el de la diversitat. Reproduint les paraules de M. Carme Bernal, “jo a l’aula hi tinc molts nens de procedències diferents i de cultures diferents i llavors és un criteri lògic” – fent referència a la diversitat d’experiències lectores. Aquest, però, també es pot aplicar a la varietat de formats i gèneres, que reivindiquen la majoria.

Isabel Muntañá afegeix un últim criteri, i és que l’obra ha d’agradar a qui l’ha d’explicar: “Jo mai, mai, mai, presento un llibre que a mi no m’agrada. Mai. Perquè no el transmetré. [...] Si m’agrada, hi posaré passió quan l’expliqui; si no em diu res, és molt difícil que això ho pugui comunicar”.

9. Què creu que cal tenir en compte, en relació amb els lectors?

Fins ara s’ha donat resposta a una sèrie de preguntes relacionades amb la selecció d’obres literàries, basades, principalment, en l’objecte com a tal. A continuació s’exposen els criteris que cal tenir en compte en relació amb els lectors.

Quan una criatura s’interessa per un llibre, normalment, hi passeja el dit. Obre la pàgina, fa una passejadeta amb el dit i marca. Malgrat que encara no sàpiga parlar, atura el dit damunt d’una figura, damunt d’algun element, d’alguna cosa que té un color que li crida l’atenció. Això, a tu, et dóna moltes pistes.

Roser Ros creu que principalment, s’ha de partir de l’interès que desvetlla un llibre determinat sobre un infant. Per aquest motiu cal oferir materials que cridin l’atenció, que provoquin ganes de passar les pàgines.

En aquesta línia, Germán Machado presenta dues possibilitats: que el lector demani alguna cosa o que sigui el mediador qui li ofereixi. En el primer cas, el que s’ha de considerar són els interessos de l’infant en qüestió, tal com afirma Ros. Això no obstant, reproduint les paraules de Machado, “nosaltres també tenim un compromís amb que el nen vagi fent un recorregut. Per tant, cal estar atents al que ells demanen, però a la vegada també cal pensar com podem aportar, en el punt on es troba, una diversitat de propostes que el facin fer el seu camí, el seu recorregut lector”. Així doncs, des del punt de vista del llibreter, cal tenir en compte al lector i en quin moment del recorregut es troba.

M. Carme Bernal, de la mateixa manera que Machado, considera que un dels aspectes que cal tenir en compte és l'etapa lectora en la qual es troba la criatura, pel simple fet que a cada moment, els criden l'atenció un tipus de narratives gràfiques diferents. Per altra banda, si es tracta de llegir, explica que és important reparar en l'adaptació del text, ja que ha de ser adequada a les capacitats lectores dels nens i nenes. Finalment, creu bàsic preguntar-se què no tenen a casa, puix que "hi hauria d'haver la possibilitat de que els nens, a l'escola, tinguessin accés a un tipus de llibres que nosaltres creiem que no hi seran a casa o que només seran a casa d'uns quants".

Tot plegat, queda resumit en la següent reflexió d'Isabel Muntañá:

En relació amb els lectors hem de tenir en compte quins són els temes que els hi agraden i els hi interessin; el seu nivell lector, perquè la lectura no pot generar frustració, sinó que ha de generar plaer i has de tenir ganes de llegir més; i que puguin accedir al text i a les il·lustracions, que s'hi sentin còmodes.

10. Els criteris que vostè considera rellevants, coincideixen amb els que ha vist a les escoles? En cas que no, per què? Com podrien millorar?

Després de conèixer els criteris que els entrevistats consideren que cal tenir en compte a l'hora de seleccionar una obra literària, se'ls pregunta sobre si els han pogut veure aplicats a les escoles.

Roser Ros respon amb un no rotund, i afegeix que creu que als mestres els falta sensibilitat literària, ja que n'hi ha molts que no es consideren lectors. Aquest és un fet que li preocupa perquè "la bona educació literària de les criatures, comença per la bona educació literària dels mestres". Considera que l'origen de tot plegat rau en la manca de formació durant les èpoques de magisteri.

Des de la pròpia experiència, Ros explica que s'ha adonat que a les escoles "no hi ha temps per parlar dels llibres; les biblioteques de les aules són com regnes de Taifes, o sigui, allà no entres, no toques, no, no, no...; la mestra té com una necessitat de dir: aquests són els meus llibres, els que a mi em van bé". En aquest sentit, adverteix que les biblioteques no són eternes i posa en valor la importància d'anar renovant el fons

periòdicament i d'estar al cas de les novetats, ja que “quatre anys amb els mateixos llibres és dolent pels nens i nenes, però també pel mestre, perquè t'adorm”.

“A mi m'agradaria que es fes més del que estic veient a les escoles”, confessa Isabel Muntañá. De la mateixa manera que Roser Ros, pensa que hi ha una manca de coneixement literari generalitzada i que la universitat hi juga un paper clau. No obstant això, recalca que l'actitud personal de cadascú també és decisiva perquè “una cosa és fer de mestra, i l'altra cosa és ser mestra”. Considera que els professionals de l'ensenyament haurien de dedicar més estona a la lectura en general, no només a la d'adults, ja que com també afirma Ros, “si estàs tractant amb criatures, tinguin l'edat que tinguin, t'has d'interessar per aquelles literatures que creus que poden anar bé per aquestes edats”.

Muntañá lamenta que hi ha un buit en aquest aspecte i reivindica el fet de posar la lectura i l'escriptura al centre de tot: “a l'escola, jo no dic que tots els nens i nenes ho siguin, però hem de lluitar perquè hi hagi bons lectors”. Per aquest motiu, troba tan important que hi hagi una comissió biblioteca que dinamitzi tot això, “que faci taca d'oli, perquè sí que és veritat que des de la biblioteca tu pots transformar l'escola totalment”.

Segons l'experiència de Germán Machado, “hi ha escoles que estan molt compromeses amb la lectura i amb el procés lector dels nanos, de l'alumnat o de la infància escolar, podríem dir, i hi ha escoles on no interessa gens ni mica”. Davant d'aquesta realitat, reivindica una política global, en un marc nacional, d'un pla de lectura on es posi la biblioteca escolar al centre de tot el desenvolupament lector. Reproduint les seves paraules, “en qualsevol pla nacional de lectura que sigui realment bo, la biblioteca escolar ha d'estar al centre, perquè és, a més, l'única possibilitat de que tothom hi accedeixi”.

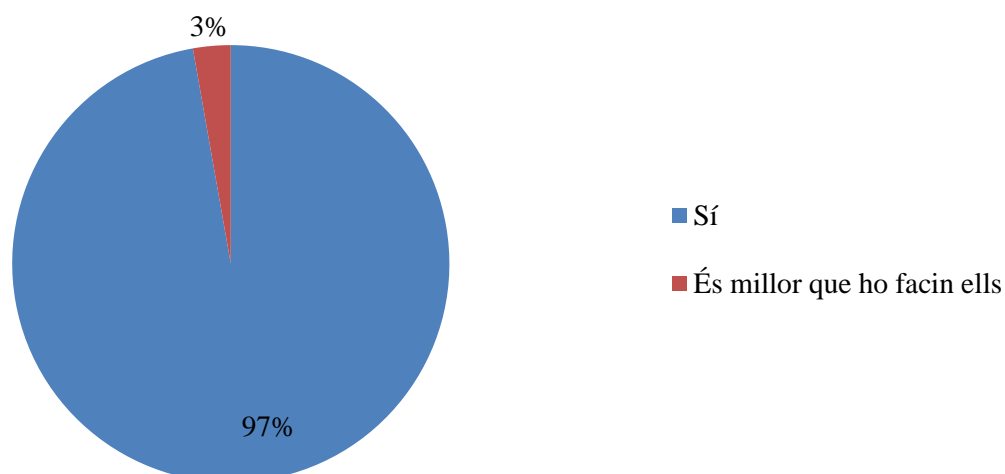
Per altra banda, és conscient que els mestres i les mestres no dediquen prou temps a la selecció ni necessàriament estan al cas de tot el que es fa entorn el món del llibre infantil i juvenil. Així doncs, reclama la figura d'una persona experta que es faci càrrec de dinamitzar la biblioteca escolar, perquè “si dinamitzes molt bé la biblioteca escolar, jo crec que estàs dinamitzant tota l'escola”. – percepció que comparteix amb Isabel Muntañá.

M. Carme Bernal, coincidint amb els parers anteriors, confessa que hi ha molt poques escoles que fan una selecció acurada de les obres que s'ofereixen als infants. Per a ella no és una qüestió de manca formació, sinó que creu que les escoles arrosseguen moltes inèrcies, necessiten un canvi, però per múltiples circumstàncies no acaben de fer el pas.

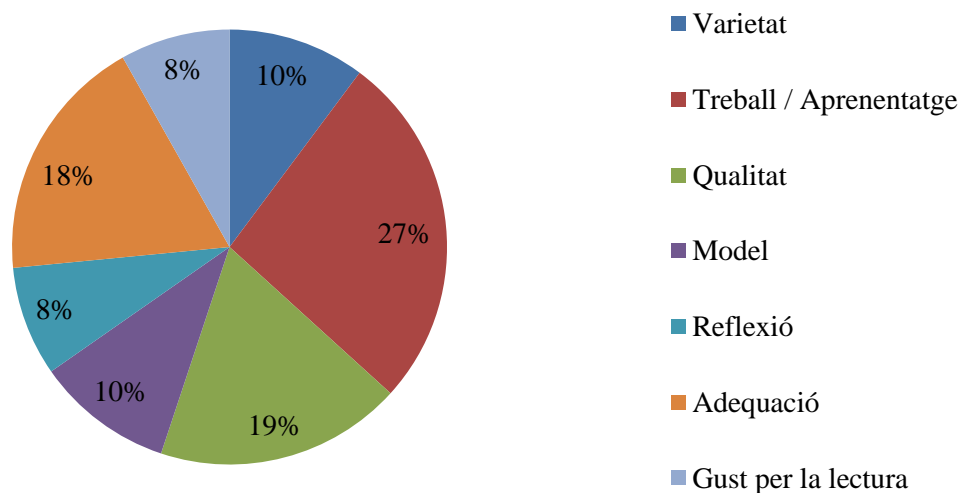
Altrament, creu que el fet que hi hagi una oferta editorial tan àmplia provoca un enlluernament i fa que costi escollir. En aquest cas, apunta que cal deixar-se assessorar per professionals com ara bibliotecaris o llibreters, i fer ús de totes les eines que tenim a l'abast: blogs, revistes especialitzades, jornades, etcètera. “Jo penso que tots aquests recursos s'han d'aprofitar perquè és així com agafes el criteri. [...] Jo crec que sí, que un mestre sol, sol, sol, sense cap d'això, tampoc se'n surt. Has de saber les vies de com obtenir un bon material”, afirma Bernal.

3.2.2 Enquestes

1. Creus que és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants? Per què?

Figura 7. Gràfica sobre la importància de seleccionar les obres que s'ofereixen als infants.

Figura 8. Gràfica sobre els motius pels quals és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants.

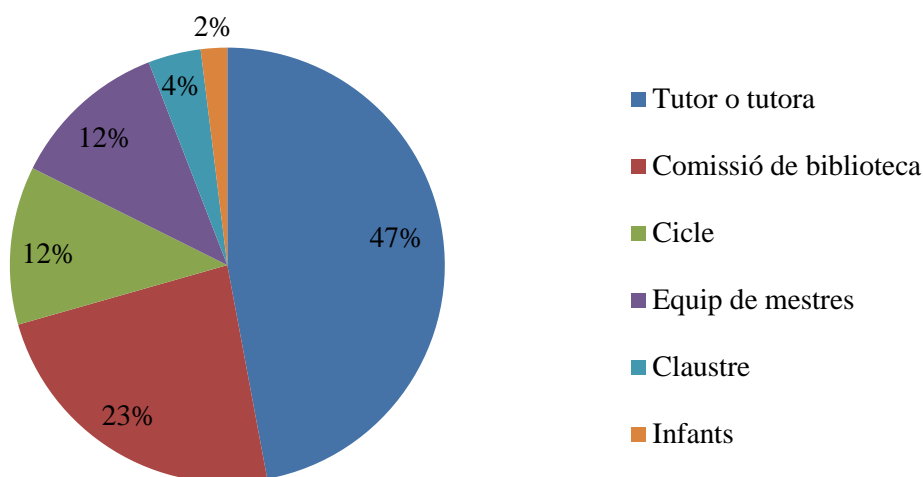
Un 97% dels mestres i les mestres que han respost el formulari, creuen important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants, mentre que un 3%, percentatge que equival a una sola persona, considera millor que siguin els nens i nenes qui escullin les obres segons els seus interessos. Aquest fet permet intuir que la majoria de professionals – o, com a mínim, la majoria dels que han participat en la mostra –, són plenament conscients de l'afectació que té escollir les obres de literatura infantil amb un cert coneixement de causa. No obstant això, les respostes obtingudes en aquesta primera pregunta, disten força de les dades reflectides a la gràfica de la figura 11, on es recullen els criteris de selecció que s'apliquen a les escoles. És significatiu com, per un cantó, es dóna tant valor a la selecció, i per l'altre, els criteris que els educadors i les educadores consideren rellevants, no sempre coincideixen amb els que s'apliquen a les escoles. Aquest fet demostra que no hi ha un consens.

Del grup majoritari, un 27% pensen que fer aquesta tria és crucial, perquè la literatura és una gran font d'aprenentatge que permet treballar temes concrets o bé més generals com la cultura, els valors de la societat, la coeducació, la diversitat, la interculturalitat, etc., i per altra banda, aspectes com la comprensió lectora, el vocabulari i l'ortografia, entre altres. Un 19% dels educadors i les educadores determinen que és bàsic per assegurar que es tracta d'obres de qualitat pel que fa al contingut, el llenguatge, les il·lustracions, etcètera. El 18% pensen que només d'aquesta manera es pot garantir que les obres que s'ofereixen, s'adeqüen a l'edat dels nens i nenes a qui van dirigides (tant a nivell de competència lectora, com dels interessos propis de cada etapa). El 10% posen en valor

el fet d'oferir varietat quant a tipologies textuais, formats, temàtiques, narratives gràfiques... i un altre 10%, consideren que, donat que els infants es fixen molt en els rols i les maneres de fer, cal tenir cura dels models que se'ls mostren, ja que són un exemple a seguir per a ells. Pel 8%, tot el que es posa a l'abast dels nens i les nenes ha d'estar reflexionat per l'adult, de manera que la selecció és quelcom molt important. A més a més, cal donar-los el millor recurs d'entre tots els que hi hagi. El 8% restant coincideix en el fet que una obra desencertada pot provocar el rebuig a la lectura. Per aquest motiu, cal educar la mirada estètica i seleccionar obres que potenciïn el gust i l'hàbit lector.

Tal com reflecteix la gràfica, el valor que reuneix el tant per cent més elevat és el que fa referència al contingut de l'obra, a allò que transmet. Aquest fet permet deduir que bona part dels enquestats – tretze, concretament –, creuen que és un motiu de pes a l'hora de justificar la importància de la selecció. Paral·lelament, també és el criteri que més mestres tenen en compte a l'hora de fer la tria, tal com es pot veure representat a la figura 10.

2. Qui s'encarrega de fer la selecció de les obres literàries a l'escola?

Figura 9. Gràfica sobre els encarregats de seleccionar les obres literàries a l'escola.

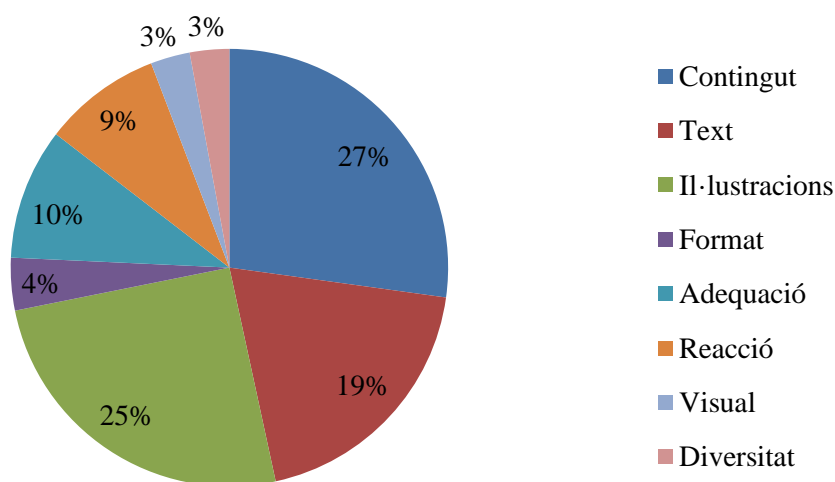
En la gràfica referida a la pregunta de qui s'encarrega de fer la selecció de les obres literàries a l'escola, es pot observar com en la majoria de centres, concretament el 47%, la tria recau en el tutor o tutora de cada aula. El 23% compten amb una comissió de biblioteca, davant del 77% que no en tenen – o, si més no, no fa la funció de tria. És un

fet notable, ja que permet intuir que de tots els centres consultats, només un de cada quatre té aquest servei, aproximadament. Segons les respostes obtingudes en el formulari, en alguns casos, el tutor o tutora treballa conjuntament amb la comissió de biblioteca, sigui fent propostes o sol·licitant un llibre concret. En el 12% de les escoles, les obres que s'ofereixen als infants se seleccionen a nivell de cicle, mentre que en un altre 12%, es decideixen de manera consensuada amb l'equip de mestres o amb els paral·lels. En el 4% de centres, la tria es fa al claustre i en un percentatge molt petit, concretament del 2% (que correspon a una sola escola), són els infants qui, a vegades, escullen les obres a la biblioteca. En aquest cas, caldria saber si se'ls ofereix prou varietat, si trien sobre un conjunt d'obres prèviament seleccionades, si se'ls acompanya en el procés, etcètera.

Per altra banda, tal com es pot veure representat a la gràfica, el tant per cent majoritari equival al tutor o tutora de cada aula, la qual cosa permet intuir que sovint, la selecció es fa a títol individual. Malgrat això, és sabut que com qualsevol altre procés, poder-lo compartir amb altres professionals acostuma a ser més enriquidor, ja que permet aportar i obtenir idees noves, contraposar punts de vista i opinions, entre altres avantatges.

Actualment, el mercat editorial és molt ampli, hi ha moltes obres entre les quals triar i la llista augmenta incansablement any rere any. Per aquest motiu, consultar recursos que faciliten el procés de cerca i alhora permeten estar al corrent de les novetats del mercat editorial, o parlar i demanar l'opinió a professionals del sector com ara llibreters o bibliotecaris, són accions que ajuden a dur a terme una elecció conscient dels materials que s'ofereixen als infants.

3. Digues tres aspectes clau que, segons el teu parer, cal tenir en compte a l'hora de seleccionar una bona obra de literatura infantil.

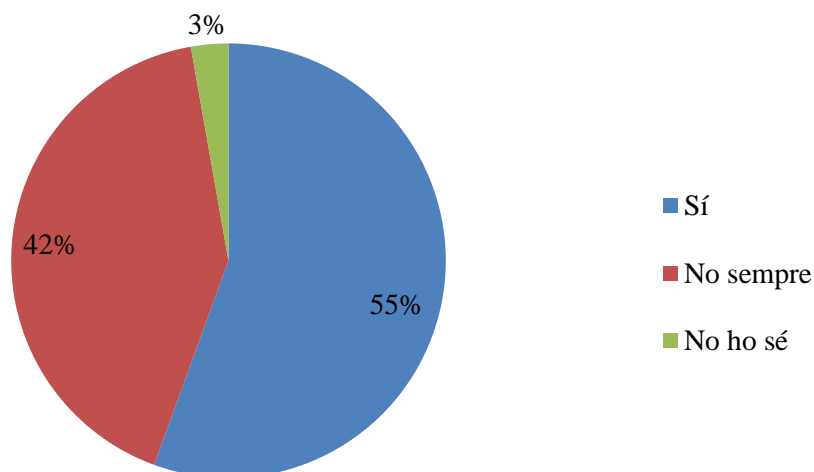
Figura 10. Gràfica sobre els aspectes clau a l'hora de seleccionar una bona obra literària.

Per elaborar la gràfica, s'ha considerat oportú agrupar els diferents conceptes recollits en vuit blocs. El primer, que s'ha titulat "contingut", engloba el missatge que transmet l'obra, la temàtica, la història i l'argument. El segon bloc, "text", recull tots els aspectes referits al llenguatge: que sigui entenedor, clar, adequat, ric, inclusiu i no sexista. Per altra banda, hi ha les il·lustracions i les imatges, que han de ser de qualitat, i el format. L'adequació fa referència tant a l'edat com als interessos dels infants, mentre que el grup anomenat "reacció", té a veure, tal com el seu nom indica, amb la importància que provoqui una reacció en els lectors (gaudi, emoció, reflexió, imaginació, etc.). Per acabar, s'ha dedicat un bloc al fet que sigui una obra visual, i un altre a la diversitat, tant de gèneres com de tipologies textuals.

Tal com es pot apreciar, els tres aspectes que més es repeteixen i que, per tant, més mestres tenen en compte a l'hora de seleccionar una bona obra de literatura infantil, són: el contingut, amb un 27%, les il·lustracions, amb un 25%, i el text, amb un 19%. Pel que fa al contingut o la temàtica, s'han repetit alguns criteris, com ara que sigui significatiu pels lectors, que tingui un rerefons important pel que fa a valors, que tracti temes d'interès, que sigui proper a la seva experiència i que contempli les emocions i el treball que se'n pot derivar. Aquest últim és un dels que més s'han esmentat, tant en aquesta pregunta com en la número 5, la qual cosa denota que, actualment, és un tema d'especial interès. El fet que sigui una producció adequada a l'edat dels lectors, també

és quelcom determinant a l'hora d'escollir pel 10% dels enquestats, seguit de la reacció que es vol que provoqui l'obra en els infants. En aquest sentit, un 9% dels mestres i les mestres que han participat en l'enquesta, busquen que les criatures gaudeixin i sentin plaer per la lectura, que reflexionin, que s'interessin, que s'emocionin, que imaginin i que explorin – aspectes que s'amplien a la gràfica corresponent a la pregunta 5. Un 4% dels educadors i les educadores consideren important el format, seguit d'un 3% que creuen rellevant que sigui molt visual. El 3% restant, tenen en compte el fet d'oferir varietat de continguts, formats i tipologies. Es tracta d'un percentatge baix, considerant que equival a un total de 3 professionals, però no per això deixa de ser significatiu. De fet, a la figura 8, que representa els motius pels quals es creu important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants, el criteri de la diversitat correspon a un 10%. Així doncs, es pot intuir que malgrat que no ocupa els primers llocs del rànquing, sí que és un aspecte que es té en compte a l'hora de triar.

4. Els criteris que consideres rellevants, coincideixen amb els que has vist a les escoles?

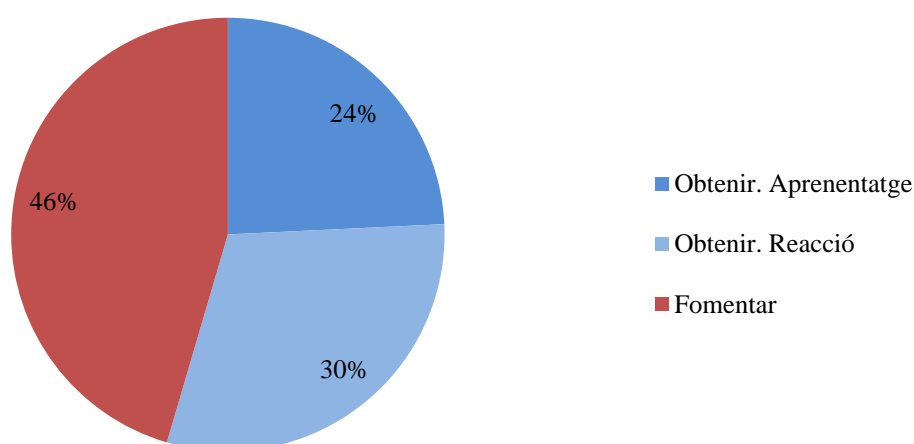
Figura 11. Gràfica sobre la coincidència dels criteris individuals amb els que s'apliquen a les escoles.

A la pregunta: els criteris que consideres rellevants, coincideixen amb els que has vist a les escoles?, un 55% dels enquestats ha respost “sí”, davant del 42% que ha respost “no sempre” i d'un 3%, que correspon a una sola persona, que diu que no ho sap. Els mestres i les mestres que han contestat de manera afirmativa, expliquen que

habitualment se seleccionen les obres amb una intencionalitat clara, utilitzant criteris de qualitat, buscant temàtiques que permetin treballar valors i situacions quotidianes. La majoria coincideixen en el fet que cada vegada es té més en compte la importància de la literatura infantil i, com a conseqüència, es presta més atenció a la selecció d'obres. No obstant això, hi ha qui afirma que “moltes escoles es neguen a reformar les obres quan aquestes es veuen fora de lloc”, que “les escoles són mers contenidors de donacions de llibres que han quedat obsolets per diferents motius”, o que “costa fer esporgues pel valor sentimental que tenen alguns mestres a algunes antiguitats”. Per altra banda, manifesten que el pressupost també és quelcom condicionant a l'hora de poder comprar més llibres.

Tal com es pot veure reflectit a la gràfica, el percentatge de professionals que determinen que els criteris que consideren rellevants, no sempre coincideixen amb els que s'apliquen a les escoles, és molt significatiu. Molts d'ells ho atribueixen a la rigidesa i a la resistència al canvi d'alguns companys i companyes i al fet de no efectuar una tria conscient del material que s'ofereix. Tot plegat, però, no deixen de ser criteris personals que no tenen per què coincidir amb la resta de l'equip. Quin és més vàlid? Quin és més professional? És tot un debat.

5. Què es busca que promoguin les obres en els lectors?

Figura 12. Gràfica sobre què es busca que promoguin les obres en els lectors.

Figura 13. Què es busca que promoguin les obres en els lectors.

Per elaborar la gràfica de la figura 12, s'ha considerat apropiat agrupar els diferents conceptes recollits en dos grups. Tots ells, representats en el núvol de paraules, s'han classificat en funció de si es volen obtenir o bé es volen fomentar. No obstant això, s'ha cregut precís establir una divisió dins del primer bloc, ja que hi ha respostes referides a obtenir algun tipus d'aprenentatges, i respostes referides a obtenir algun tipus de reacció.

A simple vista es pot veure com el bloc que fa referència a assolir un aprenentatge és el que obté un tant per cent més baix, però, en canvi, es tracta d'un percentatge molt significatiu perquè és al qual més mestres han fet referència. Així doncs, val la pena fer èmfasi en el fet que el motiu pel qual els altres blocs han aconseguit un tant per cent superior té a veure únicament amb el criteri d'agrupació dels conceptes. Per aquest motiu, doncs, s'ha decidit detallar el percentatge individual de cada un d'ells.

Quan els educadors i les educadores es disposen a seleccionar una obra literària, busquen, majoritàriament, que l'infant n'obtingui un aprenentatge. Un 10% dels enquestats procuren que els nens i nenes augmentin el seu coneixement, principalment a nivell de vocabulari. Un 8% afirmen que el que volen és que gaudeixin i sentin plaer per la lectura, seguit d'un 7% que busquen tocar-los les emocions i d'un altre 7% que volen promoure la reflexió. Els següents conceptes més repetits són "interès" i "curiositat", amb un 6% cada un, i "imaginació" i "gust lector", amb un 5%. Un altre aspecte que tenen en compte és que els lectors es puguin identificar amb les diferents situacions i personatges, així com que la història els motivi (4%). Un 3% dels mestres i les mestres es preocupen de que les obres transmetin valors i que els infants quedin amb ganes de

més, mentre que el 2% busquen que els agradi, que els permeti establir connexions, que els provoqui alguna reacció, que els entusiasmi, que els faci descobrir coses noves i que pugui desencadenar en un diàleg. Finalment, tot i que amb un tant per cent molt baix (1%), han sorgit aspectes com que l'obra els provoqui i els faci reaccionar, que els entri pels ulls, que els atregui i els atrapi, que els doti d'eines, que els desperti inquietuds, que no els deixi indiferents, que sigui gratificant, que fomenti la indagació, que denoti sorpresa i màgia, que els trenqui els esquemes, que desenvolupi l'esperit crític i que els entretingui i els diverteixi.

4 Conclusions

En aquest capítol s'exposen les conclusions de l'estudi tenint en compte els objectius plantejats inicialment. Així doncs, convé reprendre'ls per tal de concretar els resultats obtinguts en cada cas i relacionar-los amb algunes de les informacions recollides en el marc teòric, les entrevistes i les enquestes:

- Conèixer què és la literatura, què aporta en l'educació dels infants i quins són els millors criteris de selecció.

Oferir una definició exacta de la literatura és una tasca complicada i tal com s'ha pogut veure a l'apartat del treball dedicat a les entrevistes (vegeu capítol 3.2.1), es tracta d'un concepte que pot tenir connotacions molt personals. Això no obstant, entre les aportacions dels experts i la recerca abocada en el marc teòric (vegeu capítol 2), es pot establir que la literatura infantil és un conjunt de textos literaris – orals o escrits – destinats a un públic concret, que s'adeqüen a les capacitats i possibilitats dels lectors, així com als seus gustos i interessos (Cerrillo, 2007). Tanmateix, en ocasions també hi poden haver textos que no van dirigits al públic infantil explícitament, però que poden connectar amb aquesta franja d'edat. Sigui com sigui, es tracta d'una eina que permet conèixer i comprendre el món i connectar amb les experiències individuals de cadascú.

Per aquest motiu resulta tan important i necessari treballar-la al llarg de la vida i més concretament a l'Etapa d'Educació Infantil, perquè és quelcom que forma part del nostre entorn des que naixem i esdevé un element imprescindible que ajuda a construir significats, a formar la personalitat del lector, a comprendre el món intern i extern,

estimula la imaginació i la creativitat, afavoreix el desenvolupament del llenguatge i potencia la capacitat d'observació, atenció i el pensament crític.

Recuperant el que apunta Teresa Colomer (2003), recollit al marc teòric, a l'hora d'escollir una bona obra de literatura infantil cal fixar-se en la qualitat dels llibres, l'adequació als interessos i capacitats dels lectors i la varietat de funcions que se'ls hi volen atorgar. Pel que fa a la qualitat, s'han de tenir en compte els elements constructius de la narració, com ara l'inici i el final, el temps, l'espai, l'estructura, la trama i el llenguatge; els elements materials del llibre (dimensions, format, factura, etcètera); i la il·lustració, la qual ha d'anar en consonància amb la història, ha de ser curiosa i apropiada. En relació amb l'adequació als interessos i capacitats dels lectors, cal considerar l'evolució dels interessos generals propis de la infància i també l'evolució de la competència lectora al llarg d'aquest període. Per últim, és important pensar “per a qui” i “per a què” s'escull una determinada obra.

Durant el transcurs de les entrevistes i de les enquestes, els criteris esmentats per Colomer s'han vist reforçats per les aportacions dels diferents professionals. Així doncs, es pot concloure que es tracta de tres eixos claus a tenir en compte a l'hora de dur a terme la selecció. En aquest sentit, seria interessant que figuressin en el currículum o en els projectes de lectura, per tal que servissin de guia als educadors i a les educadores. D'aquesta manera potser quedaria resolta la falta de consens que hi ha en aquest aspecte, detallada més endavant.

- Esbrinar què opinen els mestres i les mestres en relació amb la selecció d'obres literàries.

Pel que fa a la selecció, les respostes obtingudes mitjançant les dues tècniques de recollida de dades han deixat palesa la seva importància. En aquest aspecte, les respostes de les figures entrevistades i les dels mestres i les mestres van en consonància. No obstant això, s'ha evidenciat una falta de consens a l'hora d'establir uns criteris de selecció com a tal, i la prova està en el fet que en la majoria de casos no coincideixen amb els que s'apliquen a les escoles. Tot plegat permet concloure que no hi ha una formació sòlida i clara en aquest aspecte i que sovint el que pesa més a l'hora d'escollir, són les experiències personals.

Un altre fet a destacar és la dissonància entre el parer dels experts i les vivències dels educadors i les educadores en relació amb la persona encarregada de fer la selecció. Mentre que els primers reivindiquen la importància de dur a terme una tria conjunta, deixant-se assessorar per professionals (bibliotecaris, llibreters, etcètera) i fent ús de recursos varis, com ara els butlletins de Rosa Sensat, la revista *Faristol*, blogs especialitzats, entre altres; les dades de l'enquesta reflecteixen que en molts casos la fa el tutor o tutora de l'aula a títol individual. En aquest sentit, doncs, seria interessant esbrinar en quin grau s'accedeix a aquest seguit de recursos, per saber, alhora, en base a què es formalitzen les tries.

A més, un segon aspecte rellevant que té a veure amb els mediadors és la implantació de la comissió biblioteca. Tal com es pot veure a l'apartat 3.2.1 dedicat a les entrevistes, és quelcom que els experts reclamen donats els seus beneficis pel que fa a la dinamització lectora. La biblioteca escolar és on es cou el foment de la lectura i el descobriment de bons llibres; des d'aquest espai es pot transformar tota l'escola. Això no obstant, les dades de les enquestes (vegeu apartat 3.2.2) reflecteixen que la majoria de centres no en tenen o, com a mínim, no n'espremen totes les possibilitats. Aquest fet es pot traduir, novament, en una falta de coneixement i formació.

En relació amb els criteris de selecció, els tres aspectes clau que, segons el parer dels educadors i les educadores, cal tenir en compte a l'hora de seleccionar una bona obra de literatura infantil són: el contingut, les il·lustracions i el text. Quant al judici de les figures entrevistades, els conceptes més repetits són la cura pel text i per les il·lustracions. Així doncs, el criteri de la qualitat en aquest sentit, prima per sobre dels altres.

Respecte a les reaccions que es busca que provoquin les obres en els lectors, Isabel Muntaña⁹ resumeix les aportacions de tots els entrevistats en la següent afirmació:

En relació amb els lectors hem de tenir en compte quins són els temes que els hi agraden i els hi interessen; el seu nivell lector, perquè la lectura no pot generar frustració, sinó que ha de generar plaer i has de tenir ganes de llegir més; i que puguin accedir al text i a les il·lustracions, que s'hi sentin còmodes.

---

⁹ Vegeu annex 2

Es tracta d'una reflexió que gira entorn el gaudi dels infants. Pel que fa als mestres, en canvi, el valor en el qual han posat més èmfasi és que l'obra desencadeni algun tipus d'aprenentatge. Es tracta d'un fet significatiu que deixa entreveure la seva preocupació per la part més didàctica de l'assumpte. Com a mestres senten o creuen tenir la responsabilitat de transmetre coneixements, de treballar aspectes concrets a través de la literatura, sense veure que l'obra que trien ja ensenya moltes coses per ella mateixa. En aquest aspecte, de nou, hi ha una distinció molt clara entre el que opinen els especialistes i el que opinen els educadors.

***

Durant la realització d'aquest treball he topat amb algunes limitacions. La primera té a veure amb les enquestes. Vaig enviar el formulari a molts centres diferents i finalment he obtingut la contesta de trenta-sis educadors i educadores. Així doncs, considero que es tracta d'una limitació perquè les respostes són acotades. Dins el marc d'una investigació més gran – la qual s'escapa d'un Treball Final de Grau – caldria obtenir-ne moltes més per tal de tenir una anàlisi global del panorama.

En relació amb aquest aspecte, és quasi impossible saber quins perfils de mestres respondran. Potser únicament ho fan els que estan més motivats, malgrat tot, i aleshores el panorama encara és més desolador perquè hi ha mestres que ni tan sols s'ho plantegen. Tot plegat, em porta a la segona limitació: visitar les escoles. Penso que hagués estat molt profitós per contrastar les diferents aportacions sobre el terreny. Es tracta d'un aspecte interessant d'abordar de cara a futures línies d'investigació.

Per acabar, també considero que seria rellevant elaborar un document que servís de guia als centres educatius a l'hora de dur a terme la selecció d'obres literàries. Aquest seria un primer pas per resoldre la falta de consens que ha quedat evidenciada.

5 Bibliografía

Álvarez-Gayou, J.L. (2005). *Cómo hacer investigación cualitativa*. Fundamentos y metodología. Paidós.

Amat, V. (2015). *Aprender a valorar las lecturas literarias: anàlisi d'una intervenció didàctica a cicle inicial* (Tesi doctoral). Universitat Autònoma de Barcelona.

Aravena M., Kimelman E, Micheli B, Torrealba R, Zúñiga J. (2006). *Investigación educativa*. Universidad Arcis.

Báez, J. (2009). *Investigación Cualitativa*. ESIC.

Bettelheim, B. (1977). *Psicoanálisis de los cuentos de hadas*. Crítica.

Bisquerra, R. (Coord.), Dorio, I., Gómez, J., Latorre, A., Martínez, F., Massot, I., Mateo, J., Sabariego, M., Sans, A., Torrado, M., i Vilà, R. (2004). *Metodología de la investigación educativa*. La Muralla.

Bosch, E. (2012). ¿Cuántas palabras puede tener un álbum sin palabras?. *Ocnos: Revista de estudios sobre lectura*, 8, 75-88. https://doi.org/10.18239/ocnos_2012.08.07

Bühler, C. (1918). Das Märchen und die Phantasie des Kindes. *Beihefte zur Zeitschrift für angewandte Psychologie*, 17.

Canales Cerón M. (2006). *Metodologías de la investigación social*. LOM Ediciones.

Casas, J., Repullo, J., i Donado, J. (2003). La encuesta como técnica de investigación. Elaboración de cuestionarios y tratamiento estadístico de los datos (I). *Atención primaria*, 31(8), 527-538.

Cea D'Ancona M. A. (1998). *Metodología cuantitativa. Estrategias y técnicas de investigación social*. Síntesis.

Cerrillo, P. (2007). *Literatura Infantil y juvenil y educación literaria*. Octaedro.

Chambers, A. (2007). *El ambiente de la lectura*. Fondo de Cultura Económica.

Colomer, T. (1999). *Introducción a la literatura infantil i juvenil*. Síntesis Educación.

- Colomer, T. (2002). La lectura infantil y juvenil. Dins Millán, J. A. (Coord.), *La lectura en España. Informe 2002* (p. 263-285). Federación de gremios de Editores de España. Recuperat 07 de gener de 2022, de [https://www.academia.edu/38064834/La lectura infantil y juvenil](https://www.academia.edu/38064834/La_lectura_infantil_y_juvenil)
- Colomer, T. (2003). La selección de libros para las primeras edades. Dins López, I. (Coord.). *La comunicación literaria en las primeras edades*. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Instituto Superior de Formación del Profesorado, 39-49.
- Colomer, T. (dir.) (2002). *Siete llaves para valorar las historias infantiles*. Fundación Gernán Sánchez Ruipérez.
- Colomer, T. (ed.) (2002). *La literatura infantil i juvenil catalana: un segle de canvis*. Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona.
- Corbetta, P. (2003). *Metodología y técnicas de investigación social*. McGraw-Hill.
- Duran, T. (2009). Eines per a l'anàlisi de la il·lustració. *Caplletra*, 56, 219-236.
- Durand, M. (1984). Llibres abans de llegir. *Infància*, 20, 8-12.
- Fernández, M. J. (1999). Métodos y técnicas cualitativas en la investigación en atención. *Revista Elsevier*, 23 (8), 453-454.
- García Ferrando M. La encuesta. Dins Garcia M, Ibáñez J, Alvira F. (1993). El análisis de la realidad social. *Métodos y técnicas de Investigación*. Alianza Universidad. 141-70.
- Gay, L. R. (1996). *Educational Research. Competencies for Analysis and Application*. USA.
- Gilham, B. (2005). *Research Interviewing. The range of techniques*. Berkshire: Open University Press.
- Gorchs, G. (2008). Reflexions al voltant dels bebès i la lectura: Els imatgiaris. *Faristol*, 62, 13-18. http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/detall_articulos.php?recordID=163
- Hernández, O. (2010). Mirada a un art actual. La narració gràfica. [Monografia] *Narratives gràfiques. Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 52, 51-59.
- Hürlimann, B. (1959). Tres siglos de literatura infantil europea. Juventud, 1968.

- Iglesias, S. (1996). El desarrollo del concepto de infancia. *Sociedades y políticas*, 2, 1-5.
- Institut Obert de Catalunya (2015). *Triar llibres per a infants i joves*. Recuperat 28 de desembre de 2021, de <http://miniops.ioc.cat/10/index.html>
- Lluch, G. (2010). *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes*. Ediciones Trea.
- Lluch, G. i Valriu, C. (2013). *La literatura per a infants i joves en català: anàlisi, gèneres i historia*. Bromera.
- Martínez González, R. A. (2007). *La investigación en la práctica educativa: Guía metodológica de investigación para el diagnóstico y evaluación en los centros docentes*. Ministerio de Educación y Ciencia.
- Masgrau, M. i Kunde, K. (2018, maig 12). Llibres d'emocions. El "boom" dels llibres d'emocions a debat. *Diari ARA*. Recuperat 10 de gener de 2022, de https://criatures.ara.cat/lectura/Llibres-democions-no-son-literatura_0_2013398651.html
- Mason, J. (2002). *Qualitative Researching* (2.ª ed.). Sage.
- Massot, I., Dorio, I.; Sabariego, M. (2004). Estrategias de recogida y análisis de la información. Dins R. Bisquerra (Ed.), *Metodología de la investigación educativa* (p. 329-366). La Muralla.
- Meneses, J. i Rodríguez, D. (2011). *El cuestionario y la entrevista*. UOC.
- Miles, M. B. i Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2a ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nahoum, C. (1985). *La entrevista psicológica*. Kapelusz.
- Nobile, A. (1992). *Literatura infantil y juvenil*. Morata.
- Patte, G. (2009). *Déjenlos leer: los niños y las bibliotecas*. S. L. Fondo de Cultura Economica de España.
- Pedrosa, E. (2017, juny 06). *L'ofici d'educar: la Biblioteca al cor de l'infant* [àudio podcast]. Recuperat 09 de gener de 2022, de <https://www.cema.cat/catradiio/alacarta/loficideducar/lofici-deducar/audio/965704/>

- Piaget, J. (1975). *Psicología del niño*. Morata
- Riba, C. (2009). *Métodos de investigación cualitativa*. UOC.
- Rubin, H.J. i Rubin, I.S. (1995). *Qualitative interviewing. The art of hearing data*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ruiz-Olabuénaga, J. L. (2007). *Metodología de investigación cualitativa*. Universidad de Deusto.
- Russell, B. H. (2006). *Research methods in anthropology*. Rowman & Littlefield Pub.
- Ryan, G.W. i Bernard, H.R. (2003). Data management and analysis methods. Dins N. K. Denzin i Y. S. Lincoln (eds.). *Collecting and interpreting qualitative materials*. (2a ed.).(p. 259-309). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sierra Bravo R. (1994). *Técnicas de Investigación social*. Paraninfo.
- Stake, R. E. (1998). Case studies. Dins N. K. Denzin i Y. S. Lincoln (Eds.), *Strategies of qualitative inquiry* (p. 86-109). Sage.
- Vallès, T. (2017, abril 27). La literatura no serveix per a res. *VilaWeb*. Recuperat 28 de gener 2022, de <https://www.vilaweb.cat/noticies/la-literatura-no-serveix-per-res/>
- Van Der Linden, S. (2006). *Lire l'album*. Le Puy-en-Velay: L'Atelier du Poisson Soluble.

Obres citades

- Alcover, Antoni M. (1896). *Rondaies mallorquines d'en Jordi d'es Recó*. Estampa d'En Sebàstia Pizà.
- Amat, V., Bernal, M., Muntañá, I. (2017). *Plouen poemes!* Eumo.
- Amat, V., Bernal, M., Muntañá, I. (2019). *Quin embolic!* Eumo.
- Balaguer, M. i Ginesta, M. (1983). *Pau i Pepa*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- Bernal, M. C. i Rubio, C. (2002). *Jacint Verdaguer, l'home que creava mons*. Eumo.
- Carbó, J. (1969). *La colla dels deu*. La Galera.
- Carner, J. (1904). *Deu rondalles de Jesús Infant*. Impremta Fidel Giró.
- Company, M. i Capdevila, R. (1983). *Les tres bessones*. Angle.
- De Segarra, J. M. (1922). *Els ocells amics*. Impremta de la Casa de la Caritat.
- Desclot, M. (1992). *Bestiolar de la Clara*. Edicions Baula.
- Desclot, M. (2013). *El blanc i el negre*. La Galera.
- Dubuc, M. (2020). *Casa teva, casa meva*. Joventut.
- Escala, J. i Solé, C. (2018). *Els nens del mar*. Corre la voz.
- Felix, M. (1981). *Una ratita encerrada en un libro*. Ediciones María Di Mase.
- Folch i Torres, J. M. (1910). *Les extraordinàries aventures d'En Massagran*. En Patufet.
- Holzwarth, W. (2020). *La talpeta que volia saber qui li havia fet allò al cap*. Kalandraka.
- Larreula, E. i Capdevila, R. (1986). *La bruixa Avorrida*. Editorial Ariel.
- Llimona, M. (1942). *Tic-Tac*. Hyma.
- Macurov, K. (2020). *Com és que no fas flors?*. Tramuntana.
- Maspons, F. (1871). *Lo rondellaire*. Cossetània Edicions.
- Perrin, C. (2020). *De pressa, de pressa!* Joventut.
- Riba, C. (1917). *Les aventures d'en Perot Marrasqu*. Edicions 62.
- Riba, C. (1918). *Sis Joans*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Riba, C. (1964). *Babar*. Aym.
- Sales, J. (1954). *Tirant lo Blanc*. Ediciones Ariel.
- Soldevila, C. (1912). *Lau o les aventures d'un aprenent de pilot*. Joventut.

Sorribas, S. (1966). *El Zoo d'en Pitus*. La Galera.

Teixidor, E. (1973). *L'ocell de foc*. Cruïlla.

Thos, T. (1866). *Lo llibre de la infantesa*. Alta fulla.

Verdaguer, J. (1905). *Rondalles*. L'Avenç.

6 Annex

Annex 1. Entrevista a Roser Ros

1. Què és, per a vostè, la literatura?

A veure, aquesta pregunta l'he madurada molt. És la que més he madurat de totes les que m'has enviat. Jo crec que la resposta hauria de ser: la literatura és quan parlem (el meu vici sempre és la literatura oral, que és el principi de tot). Per tant, és quan parlem fent servir algunes paraules o algunes expressions; una manera d'ordenar les idees que nosaltres volem fer amb una petita, a vegades molt petita manera de dir, que no és el llenguatge ordinari (quan dic ordinari no vol dir que el menyspreï, ni molt menys, però és allò que fas servir per dir les quatre coses de cada dia). En aquest moment estem produint literatura i molta d'aquesta literatura surt de la boca d'algú, va per l'aire i algunes orelles... clac! Se la queden. Un exemple és que jo puc dir “bon dia”, una expressió quotidiana sense més; però potser puc dir “bon dia i bona hora”, que és una fórmula que algú em deu haver encomanat, jo no me l'he inventada, però això ja fa que si algú m'està escoltant, digui: oi! Ha dit “bon dia i bona hora”, aquí hi ha alguna coseta més. Llavors, per exemple, puc allargar això i dir “bon dia i bona hora i bon sol quan sigui l'hora”. Potser aquesta manera més llarga no la dius anant pel carrer, “bon dia i bona hora” pot ser que ho diguis al veí quan baixes l'escala, quan puges, etcètera, però “bon dia i bona hora i bon sol quan sigui l'hora”, ja ho dius amb un grup de persones o una persona amb la qual tens una certa confiança, una certa intimitat, però estàs utilitzant literatura.

Ara imagina't si pugem la categoria i diem “oh sol, amic de cada dia, més fidel que ningú, som tan amics, que ja ens tractem de tu”. Això ja és un poema, poca broma. Un poema que potser me l'he llegit, potser me l'he volgut aprendre, potser algú me'l va ensenyar i es va quedar aquí posat a les meves orelles... i encara puc dir una miqueta més, puc dir “oh sol, amic de cada dia, més fidel que ningú, som tan amics, que ja ens tractem de tu, i entres a casa sense dir bon dia”. I acabo, tanco cercle, perquè he començat dient “bon dia”.

Per tant, tot això serien estadis diferents i cada vegada més refistolats, si vols, d'una expressió literària. Una expressió literària que ha començat per una cosa molt quotidiana, “bon dia”, i després hi he posat una cueta, després n'hi he posat una miqueta més, i quan ja dic el poema, vol dir que ja sóc una viciosa, com si diguéssim. Segurament això només ho deixaré anar en un cercle determinat i possiblement, si estàs a l'escola, és una manera de tancar el cercle que t'agradarà posar les orelles de qui t'estigui escoltant, perquè si a més a més ho dius moltes vegades seguides, no en el mateix moment, però si duren alguns dies seguits, és la teva manera de saludar quan tens temps de fer-ho llargament, quedarà col·locat a les orelles d'algú i això és molt important, això és la literatura.

Així doncs, el primer pas és aquesta literatura que ens entra per les orelles. Després aprenem a llegir: hi ha una literatura que ens entra pels ulls, una literatura silenciosa, però que hauria (no sempre és així, però sí que n'hi ha) d'estar tan ben feta i hauria de sonar tan bé com quan estem parlant d'aquesta expressió oral, tot i que una miqueta acurada. Per tant, això, per a mi, és la literatura. Quan estem parlant d'aquella literatura que ens entra pels ulls, que no sona, que som nosaltres, potser, quan la llegim, que la fem ressonar d'una manera determinada. És una literatura que també ens acompanya, que també ens gronxa, però segurament ho fa d'una manera diferent com ho fa quan algú ens ho ha passat per l'orella; sortint-li de la boca ho ha passat per l'orella. Crec que això és una bona definició.

2. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

Jo sóc d'una generació que, almenys en el meu en context, no ens van explicar contes d'aquests que... no hi havia cap àvia que expliqués aquestes coses, però és veritat que em cantaven molt. Me'n recordo, així que molt petita no devia ser, però tinc una orella musical molt plena, molt plena de música. A part d'això, també em van posar a les mans molts bons llibres de literatura. Sóc nascuda als anys cinquanta, per tant, els llibres de la República encara es podien trobar per sota mà i la meva família, els pares, avis, oncles... es van preocupar molt i molt perquè nosaltres poguéssim gaudir d'aquests llibres que eren de la bona època, de l'època de la República. Així doncs, he tingut a les mans bons documents literaris i d'aquí ve això.

Llavors també compto amb l'escriptura, no et sabria dir què va venir primer, però és veritat que a mi també m'agrada molt escriure i llavors es compleix aquell binomi que diu “escriu i llegeix, o llegeix i escriu”, perquè una cosa alimenta a l'altra. L'escriptura permet una reflexió, un fixar les paraules que estàs posant allà, un tornar-te-les a mirar, tornar-les a escoltar, esborrar-les, i tornar-hi, i mirar de millorar-ho... L'escriptura i la reescriptura ens demana i ens ofereix un temps preciós que és el de la reflexió.

3. Creu necessària la literatura en l'etapa d'Educació Infantil?

És importantíssima i, sobretot, quan estem parlant d'Educació Infantil, jo crec que aquestes criatures haurien d'anar amb les orelles plenes de literatura. Potser ho hauria de dir en plural (plenes de literatures), perquè això incorpora les cançons; incorpora les frases dites; les frases cantades; incorpora fins i tot contes explicats, més curts, més llargs, depèn de la paciència o de l'entrenament que tinguin les criatures... Tot això és fonamental. Els llibres també, d'acord, però abans que res, davant de tot, hi ha aquesta oralitat que els ha d'entrar perquè es facin amics de la literatura.

Per tant, mestres que esteu a l'educació infantil: s'ha de cantar molt, s'ha d'explicar molt, sense tenir por que potser no entendran tot el que els hi estem dient, però no hi fa res. Les paraules entren, siguin com siguin, i al cap dels anys, potser, tampoc és una garantia, però potser, diran: ah! Allò que m'explicava, o allò que jo sentia, o allò que jo cantava... vol dir això. Tot plegat entra com una música i, com la música, queda. Hi ha una melodia especial, jo crec que ja està molt estudiat, que les cantarelles, per exemple, estan construïdes sobre una base, no sé si en podríem dir melòdica, però sobre una base que té uns intervals de llengua que representen o que vénen arrepenjats en la llengua d'expressió. O sigui, en català tenim una manera de dir les coses, en castellà tenen una manera de dir les coses, en àrab tenen una manera de dir les coses i això, t'ajuda a fer servir i a estimar la llengua en la qual has crescut.

4. Quins beneficis creu que té la literatura per als infants?

Tots. Els té tots. Hi ha una estima per la llengua i hi ha una estima per l'objecte-llibre, sense arribar a sacralitzar-los, és a dir, tampoc cal que diguem: no! Vigila! A vegades els llibres també s'estripen; a vegades es fan vells, precisament perquè els fem servir molt, però per això és beneficiós: per tot el seu procés. Sabem perfectament que una criatura, als cinc anys, quan passa a primer, ja té tantes estructures mentals construïdes

que ja hauria d'anar molt segur del que li proporcionarà, del que li oferirà, o del que li demanarà la vida. Per tant, hauria de portar tot aquest patrimoni oral i llibresc a la mà o posat en els cinc sentits. Aquestes coses les hauria de portar tastades, olorades, escoltades, mirades i tocades.

El fet d'haver-los-hi donat llibres quan són molt petits, fa que la literatura, aquest objecte literari, entri a través del tacte. Els llibres s'han de poder tocar, en detriment de les tauletes, per exemple, la qual cosa no vol dir que les neguem ni les censurem, perquè hi són i, com a tals, les hem de fer servir, però el que ens ofereix l'objecte-llibre és, precisament, una diversitat de mides, colors, tipus de papers i, fins i tot, tipus d'accidents que pot patir. Una tauleta pot patir un accident: cau a terra i ens la carregarem; en canvi, un llibre, el pots estripar per accident o perquè t'has enrabiàt; a vegades es fa vell; a vegades li cau aigua sobre; a vegades es taca pel que sigui... És a dir, hi ha una diversitat d'aspectes materials que poden passar damunt del llibre que fan enriquir l'experiència sensorial d'unes criatures. Això, jo crec que és molt important i no ho podem oblidar.

Per tant, estem dient que els llibres que han de tenir a les aules han de ser diversos (també hauríem de dir bons), però diversos en mida; en gruix; en tipus de paper; amb més o menys imatges; més o menys lletra i paraules, no les llegeixen, d'acord, però hi són. Les hauran vistes i estaran col·locades d'unes maneres determinades que això farà que després, quan siguin més grans, també mirant altres llibres, diran: ah! D'acord! Això ja no m'estranya a mi, ja hi estic acostumada.

5. Què ha de tenir, per a vostè, una bona obra de literatura infantil?

Una bona obra hauria d'estar feta, en primer lloc, amb molts bons materials, o sigui, bon paper. Quan dic bon paper, no estic dient només un tipus de paper, però si un paper suficientment soferit com perquè una criatura pugui passar i despassar les pàgines sense que se li faci malbé de bon principi. En segon lloc, també des del punt de vista material, tenint en compte que en els llibres per als més petits hi ha imatge i text o a vegades no hi ha text, però hi ha imatge, aquesta hauria d'estar molt ben impresa, més enllà de l'estil il·lustratiu que pugui tenir el llibre. No ens podem permetre, per exemple, que ens arribin a les mans o, si més no, hauríem de vetllar perquè a les mans de les criatures no hi estiguessin molta estona, aquells refregits de pel·lícules de Walt Disney o altres pel·lícules que agafen seqüències. No ens ho podem permetre i dic podem, perquè

moltes vegades ens arriben, però no és el material sobre el qual nosaltres hauríem de treballar amb més profunditat. No pot ser. No pot ser, perquè això és una trampa. Agafar seqüències d'una pel·lícula i plasmar-les damunt les pàgines del que serà un llibre, és lleig. És lleig perquè això no té moviment, perquè això no vibra, perquè això no... i segurament, els colors, no acostumen a ser gaire bons. Per tant, des d'aquest punt de vista material, importantíssim això.

Des del punt de vista dels continguts, haurien de ser llibres que... Si classifiquéssim els llibres en tres categories, podríem dir que a les de les criatures els hi haurien d'arribar llibres de fons d'armari, o sigui, aquells llibres que sabem que són bons des de fa molt de temps. Aquí sortirien autors com Maurice Sendak, Arnold Lobel, Leo Lionni, Iela Mari, Bruno Munari... me'n vaig cap als estrangers, però tot això hi hauria de ser, perquè són llibres bons, boníssims, que a més a més, te'ls mires i continuen tenint un "perquè"; continuen sent necessaris en els nostres dies. Per tant, llibres de fons d'armari n'hi ha d'haver, és absolutament imprescindible.

Després, a l'altre extrem, hi hauríem de tenir llibres que en diem que marquen tendència. Marcar tendència és una mica perillós, perquè com totes les modes, les modes de vestir, les modes de pentinats, del que sigui... no sabem si el que marca tendència acabarà tenint... no sabem si potser anirà a parar a un fons d'armari, no sabem si amb els anys, es continuarà mantenint la qualitat del contingut d'aquest llibre. Així doncs, en aquest cas, hauríem de ser una miqueta més llepafils, mirar-nos els llibres i dir: a veure, tracten temàtiques que són actuals? I si les tracta, com ho fa? Des de quin punt de vista? Per exemple, tenim les llibreries plenes de llibres d'aquests que parlen de nenes valentes, nenes rebels... D'acord, n'hem de tenir, només faltaria! Però siguem una mica curiosos i mirem-nos-els dient: a veure, aquest és un llibre que em dona bou per bèstia grossa? És a dir, totes les nenes són valentes? Totes són així, són aixà? Tots els rols que s'han invertit de cara a les princeses que, en lloc d'anar a plorar a damunt de la roca d'un riu, se'n van envestir amb l'espasa, això, a mi, personalment, em grinyola.

Per tant, quan em miro el llibre, segons com tracta un tema determinat, segurament no sóc jo l'única persona que ha de decidir si aquest llibre estaria bé que estigués a l'aula o no. Probablement, he de tenir una discussió amb els meus companys de cicle; o bé amb la biblioteca pública, puc anar a preguntar el parer de la bibliotecària, a veure què li sembla; puc anar a la meua llibreria de capçalera i demanar al llibreter què en pensa... I

amb tots els parers que has recollit, i també molt important, amb la reacció que tu vegis que tenen les criatures enfront d'aquest llibre, podràs dir: sí, me'l quedo.

Això, fixa't que és un camí lent, perquè és clar, si per cada llibre has de fer això, potser no acabaràs de confegir la biblioteca d'aula fins al cap de tres anys que hi siguis i, possiblement, ja hauràs canviat. Per tant, aquí sí que t'has de fiar de les seleccions que ja estan fetes dels centres de recursos; les biblioteques; les mateixes escoles que ja tenen els seus llibres prescrits com si diguéssim... Però dintre d'aquests llibres, hauries de tenir uns quants títols que són els que defensaries a capa i espasa. O sigui, te n'has de mirar molts per dir: sí, sí, sí, d'acord, a mi em doneu tots aquests llibres, o són els que hi havia a l'aula quan jo vaig arribar, o són els que m'han dit que està molt bé que compri; però jo necessito intimar amb aquests llibres, necessito parlar-hi, necessito tenir-hi un diàleg i necessito saber què m'ofereixen, sempre pensant amb les criatures. En aquest cas no ets tu com a lectora, sinó que has de pensar amb les criatures que tu coneixes i saps quins interessos poden tenir. Llavors, d'aquests llibres que potser hi havia a l'aula o que l'escola t'ha recomanat o el que sigui, sempre n'hi haurà uns que seran els teus preferits; seran els que tu podràs defensar a capa i espasa; seran els teus llibres; la teva petita col·lecció dintre de la col·lecció de llibres que té la classe.

Per tant, crec que aquí hi ha dos aspectes importants: un és el material (que sigui un bon producte, un bon objecte) i després hi ha el tema aquest dels continguts. Hem parlat de la temàtica (des de quin punt de vista es tracta una cosa o una altra) i dels grans clàssics, els fons d'armari, i els que marquen tendència. Entremig tenim una categoria que són aquells llibres que en el seu moment van marcar tendència, però que ara són de temporada passada. Aquests poden ser, per exemple, els que van animar la meva infantesa, la teva infantesa, pots dir: eh! És que amb aquest llibre vaig créixer, vaig plorar, em vaig fer gran, me l'emportava a tot arreu... Doncs home, possiblement és un llibre que has de posar en mans de les criatures que tu tindràs o tens a l'aula, perquè hi han passat coses i amb la teva mediació, t'ajudarà a descobrir si el que et va ajudar a tu a estimar aquest llibre, continua sent vàlid per aquestes criatures que són d'una generació que pensen altres coses, però que estan fets, segurament, de la mateixa manera que tu estàs feta.

6. Per què és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants?

Penso que seleccionar les obres que s'ofereixen als infants és important, tenint en compte que no només els hi arribaran aquelles coses que nosaltres haurem seleccionat. O sigui, els hi cauran a les mans els llibres de Walt Disney, els àlbums de cromos... coses lletges, segons els nostres criteris. El més probable és que més d'una vegada aquestes criatures arribin a l'escola amb un llibre que tu dius... em fa vomitar. I et demanaran que els hi expliquis, perquè és el seu llibre i ells hi tenen una relació, perquè li ha regalat qui sigui o perquè se l'ha emportat de casa seva, etcètera. Llavors, jo, amb un sentiment molt pràctic, quan arriben llibres de casa que no formen part dels que jo defensaria, acostumo a recomanar, per exemple, que els podem posar al llit en el racó de la casa; els podem acotxar; els podem llevar; els hi podem fer fer un pipí; els hi podem donar una tasseteta de... o sigui, els podem cuidar molt, però si pot ser, no els explicarem. D'aquesta manera la criatura se sentirà acollida, perquè tractarem el llibre com un objecte, com una piloteta, o com un... Si, en canvi, tu no li fas cas en aquest llibre, fas un lleig a l'infant. Ell ha arribat molt emocionat, molt content, i llavors resulta que tu no li fas cas, el deixes allà en un raconet. No, cuida'l, però no el tractis com un llibre que a tu t'agradaria. Així doncs, pot ser que durant una setmana tinguis molts llibres al llit, que tinguis els llits plens de llibres.

7. Qui creu que ha de fer aquesta selecció?

Mira, jo crec que les escoles, que no ho tenen molt sovint això eh, però les escoles haurien de demanar que els mestres dediquessin, per cicles, per exemple, una bona estona a pensar quins són els materials que haurien d'omplir la biblioteca de la seva aula o la biblioteca del cicle. A vegades hi ha escoles que organitzen la col·lecció de llibres com un espai obert i allà hi accedeixen totes les classes del cicle. Jo penso que hi hauria d'haver algú que liderés aquesta tria de llibres. Hi ha diferents possibilitats, vaig a dir-ne algunes: des d'anar a la biblioteca pública a demanar consell, una persona del cicle o de l'escola es desplaça a la biblioteca o la bibliotecària ve a l'escola, i se li demana: escolta, estem muntant això, tu què recomanaries? L'altra opció és parlar amb qui porta una llibreria. Aquí a Vic teniu un llibreter que té molt criteri, en Germán, a qui li podeu demanar. Hi podeu anar amb una llista de títols, i dir: estem mirant de triar això, tu què en penses? Tu com ho veus? Per tant, tenim la via de la biblioteca, la via de la llibreria, i hi ha una tercera via que és que l'escola tingui una persona de dins de l'equip o que

pugui fer servir els serveis d'una persona externa a qui demanar consell, dir: a veure, quins són els llibres que nosaltres pensem que hauríem de tenir? I un cop has utilitzat alguna d'aquestes vies, llavors, jo crec que és el cicle i, en últim estret, tu com a mestra d'una classe determinada, qui dictes quins són els llibres que hi haurien d'haver.

Cal tenir en compte, però, que les biblioteques no són eternes, és a dir, no cal que els llibres s'estiguin cinquanta anys a la mateixa aula (qui diu cinquanta diu quatre). O sigui, no cal. Les biblioteques han de canviar, i jo sóc partidària de que les biblioteques d'aula haurien de tenir una col·lecció de llibres relativament limitada i que cada trimestre s'haurien de poder canviar. No s'hi val l'argument de... "no, és que l'escola no té diners". No. Si no tenim biblioteca a l'escola, tenim la biblioteca pública. Per tant, cal dedicar una estona de mestra a anar a la biblioteca pública amb un llistat de llibres perquè a més, les biblioteques públiques fan un préstec específic de més llarga durada per l'escola, així que ja no val l'excusa dels diners. El que potser no tenim és temps, i si no tenim temps, és perquè considerem que això no és prou important, però això és molt massa important.

8. Quins criteris cal seguir a l'hora de seleccionar una bona obra?

L'any d'edició ens ajuda a entendre de quina època estem parlant. L'autor o autora del llibre, sigui de text o sigui d'il·lustracions, per poc coneixement que tinguis de la literatura, ja et dóna unes pistes molt grans. Pots dir: home, a la meua classe no pot faltar-hi un Leo Lionni, com a mínim; o no pot faltar-hi un Sendak; o a la meua classe no hi pot faltar una Carme Soler Vendrell; o a la meua classe no hi pot faltar una Montse Ginesta, etcètera, etcètera, etcètera. Això per començar.

Després, el que et deia, el tractament de les temàtiques. Quan estem parlant de criatures molt petites, a vegades, no són pròpiament temàtiques narratives sinó que són aspectes com les formes, els colors, els animals... tractats com uns imatjaris on hi ha tota una llista d'elements que no tenen un argument determinat, però vas passant les pàgines. Siguí com siguí, no s'ha de deixar de banda que hi ha d'haver llibres amb una certa narrativitat, encara que sigui molt breu, i han de poder arribar als ulls d'aquestes criatures petites, perquè tenen l'atenció curta, però ximples no són. Generalment, si ho féssim bé, jo diria que va per davant la seva atenció al voltant de les històriques que expliquem i per darrere, els llibres.

Per tant, segurament, podem explicar històries una miqueta més complexes i, en canvi, els llibres potser no ho seran tant, perquè estan a les seves mans, tot i que tu com a mestra els pots anar explicant. Tu has de tenir clar que hi ha una funció molt important en aquests llibres i amb aquestes criatures petites que és que, quan tu estàs explicant un conte, tu ets un llibre, tu ets el llibre, tu ets les pàgines. Això és important, perquè estàs fent un acte de comunitat, ja que són molts ulls i moltes orelles que estan vivint grupalment l'experiència d'escoltar el que tu estàs explicant. Un llibre no necessàriament és una experiència col·lectiva. Un llibre, de fet, està destinat a ser una experiència solitària o de petit grup: la mestra amb un petit grup d'infants o dues o tres criatures, intentant emocionar-se amb aquella història. Així doncs, si us plau, no deixem de banda l'acte comunitari d'explicar contes.

9. Què creu que cal tenir en compte, en relació amb els lectors?

Cal tenir en compte que tinguin ganes de passar les pàgines i cal tenir en compte que la persona que els hi ofereix el llibre, estigui molt a prop o no hi estigui tant, pugui veure la reacció de la criatura. És a dir, quan una criatura s'interessa per un llibre, normalment, hi passeja el dit. Obre la pàgina, fa una passejadeta amb el dit i marca. Malgrat que encara no sàpiga parlar, atura el dit damunt d'una figura, damunt d'algun element, d'alguna cosa que té un color que li crida l'atenció. Això, a tu, et dona moltes pistes. Quan estàs pendent de quina reacció té la criatura davant del llibre, i assenyala alguna cosa amb el dit, tu hi pots posar la paraula, perquè ell encara no pot, però allò li ha cridat l'atenció.

Per tant, què necessitem? Oferir-li materials que li cridin l'atenció quan se'ls està mirant sol, sense que hi hagi una persona gran que li estigui explicant la història. No sempre, si us plau, no sempre, la persona gran, l'adult, ha d'explicar el llibre; no ha d'explicar tot el que hi passa. Jo considero que és bastant més interessant deixar un llibre en mans d'una criatura, poder-ho observar i, després, l'endemà o quan sigui, quan puguis, el pots explicar. Tampoc és tan important que siguis literal amb allò que explica el conte, perquè a vegades, aquell dit que s'ha posat damunt d'un color, d'una forma, d'algun animaló o d'alguna criatura que estava allà dibuixada, a tu et permet posar-hi paraules i, fins i tot, no explicar el que està dit en aquest llibre, sinó inventar-te una cosa diferent. O sigui, jo crec que, sobretot, s'ha de partir de l'interès que tu veus que desvetlla aquest

llibre a sobre d'una criatura o d'un grupet de criatures, ja que a l'escola és una mica difícil que puguis tenir-ho d'una manera tan individualitzada.

10. Els criteris que vostè considera rellevants, coincideixen amb els que ha vist a les escoles? En cas que no, per què? Com podrien millorar?

No. Jo crec als mestres els falta sensibilitat literària. Ens trobem que hi ha molts mestres que no es consideren lectors, i jo crec que és un defecte de fàbrica. Si tu estàs tractant amb criatures, no pots ser “no lector”. De la mateixa manera que si ets lectora, tens un cert interès i una inquietud per llegir literatures de persones grans; si estàs tractant amb criatures, tinguin l'edat que tinguin, segurament t'interessaràs per aquelles literatures que creus que poden anar bé per aquestes edats. Per tant, per un cantó hi ha una manca de sensibilitat literària i després, també penso que hi ha (anem als orígens, eh) una manca de formació durant les èpoques de magisteri. Hi ha poca formació literària, es concedeixen poques hores en el currículum que teniu. Jo crec que a través de la literatura surt tot i, per tant, hi ha d'haver més cura perquè la gent s'interessi realment per ella. No em preocupa tant el tema de la selecció de llibres, perquè això, te'n vas a la biblioteca o te'n vas a la llibreria i més o menys et pots assessorar. Em preocupa més el primer pas, que és: m'he d'interessar pels llibres que he de posar en mans de les criatures. Aquesta col·lecció de llibres que jo posaré en mans dels infants no és eterna, com he dit. Quatre anys amb els mateixos llibres és dolent pels nens i nenes, però també pel mestre, perquè t'adorm. N'hi pot haver alguns que es mantenen allà, però n'hi ha d'altres que han d'anar arribant de cap i de nou, de cap i de nou, de cap i de nou... què es cou? Què hi ha? I llavors, aquests llibres que m'arriben a través de la biblioteca pública, per exemple, si veig que m'interessen, els puc fer comprar. L'excusa de no tenir diners ja no serveix. Jo això també ho dic a les famílies, els dic: aneu a la biblioteca pública (això ja ho fan), demaneu els llibres amb préstec i quan hi ha un llibre que veieu que interessa enormement a la criatura, compreu-li, que aneu més sobre segur. O aquest, o un que s'hi assembli, o que sigui de la mateixa col·lecció, o que tingui una mica a veure amb l'interès que ha desvetllat aquesta història en particular.

Tot plegat es podria millorar fonamentalment amb formació i que les escoles, ja no parlo d'un mestre sol, no parlo només d'un cicle, sinó que l'escola vegi que s'ha de vetllar per la bona educació literària de les criatures, la qual comença per la bona educació literària dels mestres. Nosaltres que com a Tantàgora passem per diferents

escoles, ens adonem d'això, de que no hi ha temps per parlar dels llibres; les biblioteques de les aules són com regnes de Taifes, o sigui, allà no entres, no toques, no, no, no...; la mestra té com una necessitat de dir: aquests són els meus llibres, els que a mi em van bé. Però tu estàs fent de mestra a un grup de criatures, tu ja ets una altra cosa, diríem... els teus llibres emporta-te'ls a casa si vols, però aquestes criatures en necessiten uns altres.

Llavors, no sé si m'he explicat bé quan dic quins són els criteris o els llibres que hauríem de tenir. No haurien de faltar els fons d'armari, els bons llibres. He dit aquests autors, en podríem dir més a infantil, però aquests són bàsics. El que costa una mica més són aquells que jo dic que marquen tendència: què és el què s'està publicant? Què és el que hi ha al mercat? Necessito estar al dia, necessito saber això i jo, com a mestra, com a persona, tinc els meus criteris, la meva mentalitat, puc estar a favor d'unes causes i en contra d'unes altres, però quan em miro els llibres, he de tenir l'orella parada a tres bandes: una banda sóc jo, ja que si no hi estic còmoda, difícilment els faré servir, difícilment els animaré, diríem. L'altra pota són els experts, ja hem dit la llibreria, la biblioteca, i les múltiples revistes especialitzades... i l'últim punt són els infants: quina reacció provoquen els llibres que estic intentant portar? Gairebé et podria dir que tots els clàssics, que tots els fons d'armari, provoquen bones reaccions. Sabem que són bons i ho sabem perquè fan que passin coses, coses tan bàsiques com que una criatura petita et torna a demanar que li expliquis un llibre que ja li havies explicat i resulta que quan t'hi fixes, t'adones que es tracta d'un *Neda que neda* de Leo Lionni, posem per cas; o bé se'n va directament a buscar un Iela Mari. Aleshores dius: ostres, què passa aquí? Per tant, d'aquests no en tinc cap dubte; el tema és que hi han de ser, els hem de tenir, els hem de posar a l'abast de les criatures perquè puguin gaudir dels bons llibres.

Els que marquen tendència són els que ens costen més de tastar, ja que no sabem segur si ens equivoquem, si no ens equivoquem... És veritat, és així, però per sort tenim moltes publicacions especialitzades i com he dit, la biblioteca, la llibreria, etcètera, també et poden donar pistes sobre quina mena de coses han sortit. Llavors, també ho he dit, però a part dels autors de textos i il·lustracions, també hi ha les editorials. Hi ha editorials que tenen una línia que dius...: ostres, m'interessa. Per tant, te'n vas a la llibreria i demanes: què teniu de "tal" editorial? Què han tret aquesta gent? Home, potser no només posaré aquests llibres, però l'editorial és un segell important, ja que és

una casa que fa les seves tries particulars i els catàlegs acostumen a tenir una certa unitat i un cert criteri, la qual cosa també s'agraeix molt.

Per últim, hi ha una cosa important amb els petits i és que és fonamental que tinguin contacte amb els àlbums il·lustrats, per això t'he anomenat autors com Maurice Sendak o un Arnold Lobel, que tenen llibres com les *Històries de ratolins*, les *Històries de l'osset...* els quals ja tenen bastanta més lletra i acostumen als nens al fet que els llibres són uns elements que combinen lletra i dibuix, que no tot és dibuix. Seràs tu qui ho explicaràs o a vegades ho llegiràs, evidentment, però que s'acostumin a això, és important. Després també hi ha una cosa que tu deus haver fet servir abastament amb les teves mestres i és la poesia. Els hi passem per les orelles, els hi llegim... però jo crec que també és molt interessant que vegin llibres d'aquest gènere, perquè la poesia, gràficament, textualment, presenta un tipus de text que és curt, generalment, amb els versos més estrets que la pàgina, i això també dóna una ordenació espacial molt interessant. És a dir, hi ha l'àlbum il·lustrat; aquest petit gènere que és el llibre il·lustrat, on hi ha més text i menys il·lustració; el de la poesia i, evidentment, els llibres de coneixements, que són com unes enciclopèdies modernes súper ben editades, plens de coses i que, a vegades, no és tant el que tu puguis explicar d'aquest llibre, sinó com ho miren. Aquests llibres d'animals, llibres de plantes... és brutal. A més a més, com que hi ha certes editorials que han trobat que són com un nínxol per anar editant, i ho fan molt bé, jo sóc partidària de dir: aquí teniu aquest llibre i jo paro l'orella a veure què dieu. És cert que aquests llibres no tenen una narrativitat, no tenen una història, però tenen una quantitat d'elements... i aquí pots anar veient per on han passat el dit; o que van passant pàgines i de cop tornen enrere perquè alguna cosa els hi ha cridat l'atenció; o ets tu que dius: mira, ara esteu mirant les abelles (posem per cas) però a les pàgines d'abans, hem trobat un altre animal que potser era l'abella... Per a ells, això és el llibre de coneixements, el qual no té res a veure, al meu entendre, amb els documents que poden trobar a internet. Internet és el moviment, és una altra història. L'experiència lectora que es fa a través del llibre és molt diferent, no vull dir millor, però sí que és molt diferent de l'experiència visualitzadora que et pot oferir internet o que et pot oferir l'ordinador. Així com ja hi ha una tendència dels grans estudiosos que diuen: pantalles abans dels tres anys, ni una; s'hauria d'afegir: llibres, sense paper, ni un. Tot paper, perquè ens trobem que les famílies i també algunes escoles, planten pantalles a nens i nenes molt petits. Et trobes a l'autobús amb una criatura asseguda amb un cotxet i la mare li dóna el

mòbil perquè s'entretengui. No home no, no fem bromes... que miri el paisatge, o que s'avorreixi, que l'avorriment tampoc és cap pecat.

Annex 2. Entrevista a Isabel Muntañá

1. Què és, per a vostè, la literatura?

A veure, quan em fas aquesta pregunta suposo que no vols que et contesti el que ja tots sabem, o sigui, allò que jo entenc que ja sabem: que la literatura és un conjunt de gèneres literaris, tant orals com escrits. Penso que esperes alguna cosa més, no? Llavors, jo crec que la literatura ens permet conèixer el món que ens envolta, però penso que fa una cosa molt important i és que ens permet connectar-lo amb el nostre món interior. Per tant, segons el meu parer, aquesta vessant de la literatura és clau. Per altra banda, la literatura ens ajuda a fer un tractament de les emocions. Dic això perquè, sense desvirtuar en cap moment el *Monstre de colors*, penso que les emocions no tenen colors, no tenen... entenc que es pugui fer com un joc, però crec que no és necessari que tinguin uns colors. Penso que les emocions estan, sobretot, en els contes de la nostra cultura popular i hi són perquè ens permeten ser allò que potser no podem ser en el nostre món real. Poso un exemple: quan parlem del conte de *La caputxeta vermella*, i dic aquest perquè també sembla que, últimament, s'està qüestionant si hem d'explicar aquest tipus de contes en els quals surt un llop ferotge que es menja a l'àvia, o que no se la menja, perquè hi ha versions diferents; o si no podem explicar *El llop i les set cabretes* perquè li acabem obrint la panxa al llop; o que potser no podem explicar el conte de *La bella dorment* perquè la protagonista té un paper molt passiu i apareix un príncep que amb un petó trenca un encanteri i ara la societat es qüestionava la idea aquesta dels prínceps blaus, etcètera. Llavors, es clar, dius...: així, això no ho podem explicar? Doncs jo penso que sí, més que mai, perquè precisament hi ha tots aquests personatges que som nosaltres. Nosaltres tenim multitud de personatges a dins i aquest tipus de literatura ens permet que siguem "això" o "allò" en un moment determinat de la nostra vida. Ho dic, perquè quan a mi m'explicaven el conte de *La caputxeta vermella*, hi havia vegades que jo em sentia llop i altres vegades que em sentia caputxeta i, això, m'ho permet aquest conte tradicional.

Per tant, quina millor manera d'abordar el tema de les emocions, que deixant-me endur pels personatges dels contes tradicionals. Jo, això, a vegades, ho he preguntat als nens i nenes quan he explicat aquest tipus d'històries i ells ho han manifestat: jo, en aquest moment, em sento llop; i això ens ha donat peu a parlar de moltes coses: per què et sents llop en aquest moment? Precisament, sentir-se llop escoltant una història, potser ens ajuda a no fer de llop a la vida real. Així doncs, aquesta també és una tasca de la literatura. No ens hem de qüestionar el que està escrit, sinó que ens n'hem de servir. El tema de les emocions, sense parlar de literatura de les emocions, perquè sembla que hi hagi com una literatura a part i això no és cert, almenys per a mi, és clau.

Un altre aspecte clau és el paper de la literatura en el moment de l'impuls de la lectura i en tot el procés d'escriptura. Dificilment podrem aconseguir bons lectors i bons escriptors, si primer no tenim infants atrapats pels llibres. Aquest és el primer pas. Per això, a la nostra escola, com ja saps, els llibres estan a tot arreu, perquè creiem que els llibres han d'estar a l'abast de tothom. És mentida que únicament han d'estar a la biblioteca, està molt bé qui hi siguin, però la biblioteca s'ha d'escampar per tota l'escola; els llibres han d'estar en un punt de pas, perquè és on mentre tu vas a algun lloc, pots aturar-t'hi. Ja sé que si un nen va al lavabo, potser arribarà una mica més tard a la classe, però si ha sigut per obrir un llibre, per a mi, és un bon retard. Quan has arribat a l'escola, per exemple, si jo hagués trigat més a sortir, potser se t'hauria acudit o potser no, però tenies la possibilitat d'obrir els llibres que hi ha a l'entrada. Per aquest motiu, jo penso que el mestre ha de fer una feina molt important que és mirar què ofereix, què posa en aquests llocs de pas, que sigui bona literatura i que pugui atrapar a les criatures, i tenir un ull molt atent, estar molt al cas per si en algun moment veus a un nen mirant un llibre, poder-li dir: aquest llibre t'agrada? T'agraden els llibres d'aquest tipus? Doncs no et preocupis, potser d'aquí uns quants dies n'hi haurà més d'aquest estil. Perquè es clar, no hi ha d'haver sempre el mateix, els hem de canviar. Depenent dels interessos dels infants, l'oferta literària és tan ample, que segur que podem trobar bona literatura. Per tant, jo penso que per a mi, la literatura és això, totes aquestes possibilitats.

2. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

T'explico: les coses, penso que acostumen a començar molt d'hora. En el meu cas, va començar quan era petita. Quan jo era petita i la meva mare m'explicava, per exemple,

el conte d'*El llop i les set cabretes*, aquí és on va començar el meu interès per la literatura. Estic parlant d'uns moments en què jo no havia vist aquestes històries escrites perquè a casa meva no hi havia diners, érem una família treballadora. Sí que és veritat que, sobretot el meu pare, era una persona culta i de seguida que es va poder, potser no van entrar altres coses, però llibres en van entrar. Això és veritat, però mentre no van entrar aquests llibres, hi havia aquesta cultura tradicional que s'explicava. Jo, sembla ser que era una nena que li costava molt menjar, llavors, es clar, la meva mare se les empescava totes perquè m'empassés les cullerades i va anar així: perquè mengés, m'explicava històries. Me n'explicava moltes, però jo sempre tornava a demanar la mateixa, m'agradava molt el conte d'*El llop i les set cabretes* i, per tant, jo crec que aquest va ser el meu primer vincle amb la literatura infantil. Llavors, evidentment, més endavant, quan van poder entrar contes a casa i a l'escola, que també hi havia llibres, el meu interès era saber què s'amagava a darrere d'aquelles lletres, perquè potser hi havia alguna altra història com aquella que m'explicava la meva mare, que també em podria atrapar. Reconec que a l'escola, quan jo era petita, només teníem un llibre i encara el recordo, era en castellà i es deia *Colorín colorado*. Hi havia com unes històries molt curtes, molt breus, però a mi sí que em feien volar la imaginació. Llavors, aquell llibre, ara no puc recordar exactament les històries que hi havia, però com que era l'únic que tenia, me'l llegia i el rellegia i el rellegia... i sempre hi trobava noves coses. Fins i tot hi va haver un moment, això és una anècdota, però em vaig trencar el braç i com que va ser el dret i no podia escriure, va ser la meva gran oportunitat perquè podia llegir tot el dia el *Colorín colorado*. Així van començar les coses. No ho sé, tampoc ho puc dir exactament, però segurament va ser això i quan la meva mare m'explicava el conte d'*El llop i les set cabretes*. A partir d'aquí, ja va ser com una necessitat el fet de conèixer històries. Estic parlant d'un moment que, com he dit, no hi havia diners i si n'hi havia, eren per llibres. No teníem televisió i, en canvi, hi havia amigues que sí que en tenien a casa seva. Potser va ser un bé per a mi, segurament, jo n'estic contenta i no canviaria la meva infància per cap altra perquè vaig ser molt feliç. Tot aquell món de les històries, era el que tenia a l'abast i no trobava a faltar la televisió, tampoc la tenia, per tant, no ho vaig contrastar mai. Així doncs, penso que el meu interès sorgeix a partir de la tradició oral, quan m'explicaven històries. No calia que la història estigués escrita i estigués il·lustrada, més endavant ja la vaig veure amb aquells famosos llibres troquelats de l'època que ara ja anem traient de l'escola, perquè la qualitat literària és molt discutible. Però bé, aquest va ser el començament.

3. Creu necessària la literatura en l'etapa d'Educació Infantil?

Imprescindible. És imprescindible perquè mira, precisament, això ho hem parlat moltes vegades amb la Vanesa i amb la Maica. Sobretot, quan parlem de literatura, com que hi ha molts gèneres... però si ens centrem en la poesia, per exemple, ostres, és que està tan a prop de les cançons de falda! Està tan a prop de la música i de les cantarelles que cantem als nens petits!, que seria una llàstima passar-la per alt a Educació Infantil. Tot plegat passa per descobrir més vessants de la poesia, no només aquella poesia que veiem tan encorsetada, sinó pensar en aquesta poesia que té un caire més lúdic, més de rialla, més de joc... Jo penso que és una oportunitat. És una oportunitat per moltes coses: primer, per fer nens feliços. Quan a mi em canten una cançó de falda o em reciten un poema, segons de quina manera me'l recitin, el primer que fa és fer-me feliç perquè a tots, si ho analitzem, ens agrada escoltar, escoltar una bona veu, escoltar una bona recitació, que tingui aquella música, o que tingui aquell ritme, o aquella dolçor... Llavors, primer de tot això, per ser feliços, perquè m'aporta felicitat, però després, per construir tot un llenguatge, que és el què ens farà interactuar amb aquell món. No parlo només del llenguatge verbal eh, puc parlar d'un llenguatge plàstic, artístic... però també necessitem tot aquest món de les paraules que amaga la literatura. Per tant, per a mi, és imprescindible.

Quan a vegades parlem de l'expressió oral a l'escola, potser ho hauríem de desgranar una mica: no és només aquella conversa sobre el cap de setmana, l'expressió oral és moltes més coses! La conversa sobre el cap de setmana acaba sent allò de "ara no tinc ganes de pensar, diré el mateix que diu el meu company o companya i em diran que ho he fet molt bé i ja està". Potser no cal parlar d'això, potser cal parlar d'una altra cosa. Amb els nens, sobretot quan són petits, els hi agrada tot aquest món màgic i de fantasia que amaguen les històries i que com he dit abans, en el cas d'alguns d'aquests personatges que hem parlat, m'ajuden a fer-me valent, m'ajuden a gestionar les meves pors... Així doncs, també hi ha una part d'agafar confiança amb un mateix, d'autonomia, i tot això que he dit, tot el món de la comunicació, tot el món de la paraula, tot el món del llenguatge... Per tot això, la literatura és imprescindible a Educació Infantil. No parlo només de llibres pensant que hi ha un text, també ho puc fer mirant un àlbum il·lustrat (un bon àlbum il·lustrat), però llavors, això, ja em donarà peu a parlar i a anar obrint tot aquell món de les paraules. Quantes vegades hem vist nens que a Educació Infantil no parlen? I jo sempre dic: potser ens cal tenir paciència, potser

ens cal esperar, però si jo li parlo molt, això queda i en algun moment surt. L'experiència m'ha demostrat que, a no ser que hi hagi altres factors, això passa. De cop i volta aquell nen parla i té un llenguatge que potser et sorprèn i dius: què ha passat aquí? Per tant, encara que el nen no ens respongui, no ha de fer mai que abandonem el fet de parlar, parlar i parlar.

4. Quins beneficis creu que té la literatura per als infants?

Bé, em sembla que és una mica el que ja t'he contestat, és com si hagués fusionat les preguntes. A curt termini, ja et dic, penso que és aquest benestar emocional o que t'ajuda a gestionar les teves emocions i, per tant, et permet interactuar amb el món que t'envolta. Llavors, també és importantíssim per tot el procés de lectoescriptura perquè primer és conèixer tot aquest món de les paraules i després entrar en tot aquest procés que li permetrà, quan aprengui a llegir, descobrir les històries per ell mateix o per ella mateixa. Després, fins i tot en podrà posar a sobre el paper si les vol escriure, qui diu històries, missatges... però tot comença al mateix lloc.

5. Què ha de tenir, per a vostè, una bona obra de literatura infantil?

A veure, jo penso que primer hi ha d'haver un text de qualitat, que vol dir que sigui entenedor, però també que porti elements lingüístics nous, o sigui, si és un text que a nivell de vocabulari ja és tot conegut pel nen i no aporta res més, no hi haurà aprenentatge, em quedaré amb el què hi ha. Per tant, incorporem-hi lèxic nou, però també fem servir recursos lingüístics atractius. Depenent de la història, evidentment, els ha de tenir d'un tipus o d'un altre, però penso que el text és molt important que sigui de qualitat i, si és possible, que doni aquest joc del què es veu i del què s'entreveu, del que es diu directament i el que tu pots deduir.

Llavors, penso que és important que, parlant d'obres escrites, hi hagi unes bones il·lustracions que complementin el text, sense que tampoc li facin nosa, perquè el text no ha de perdre la rellevància que té. Que el complementin o, si es tracta d'un àlbum il·lustrat, que expliquin tan bé la història, o d'una manera tan agradable, o d'una manera tan peculiar, que li pugui posar paraules. Ara em ve al cap un àlbum il·lustrat que no sé si coneixes que es diu *Emigrantes*. No cal que hi hagi paraules, jo les hi puc posar. Quan vaig acabar de llegir aquest llibre, i dic llegir perquè era una lectura interna (no hi ha text, només imatges), vaig acabar plorant. Penso que hi ha escenes molt dures... Per a

mi, és un llibre que... és un fons d'armari, com diu la Roser Ros. És un d'aquells clàssics perquè sí que realment traspua el sentiment de què vol dir haver de marxar d'un lloc i muntar la teva vida en un altre, ser un emigrant i un immigrant. Per a mi, això, és qualitat.

Per altra banda, també penso que ha de tractar un tema que interressi a l'infant: l'ha d'atrapar. És per això que hem de tenir molt clar què mirem en un moment o en un altre, tot i que jo sempre dic que els llibres no tenen edat. El conte de *La casa més gran del món*, per exemple, aquell conte tan fantàstic del cargol que va canviant la closca que ens ve a dir que hem de confiar en nosaltres mateixos i veure que, a vegades, ser petit o passar desapercebut és prou important i no calen grans meravelles, el podria treballar a qualsevol edat. El que sí que hem de buscar, ja no tant pensant amb l'edat, sinó pensant amb el grup de nens que tens a davant, són els seus interessos per tal de donar-los-hi un material que els satisfaci en aquell moment (potser en un altre moment seran uns altres). Per exemple, quan van a fer préstec a la biblioteca, a mi m'agrada, primer de tot, dir: a tu què t'agrada? Què t'agrada llegir? I et diuen... això. A vegades els dic: has provat de llegir una altra cosa? Mira, tinc una altra proposta, jo te l'explico! I a vegades diuen: ah, potser sí. Això també ho hem d'ensenyar, perquè sinó potser sempre llegiran el mateix i... qui els hi descobrirà una altra tipologia textual? A vegades, si la història és molt bona, salva qualsevol tipologia textual.

Així doncs, per a mi és això: un text entenedor, però ric i que porti elements lingüístics nous, unes bones il·lustracions i un tema que interressi a l'infant. Si n'hagués de destacar tres, n'hi ha molts més, però penso que aquests són importants.

6. Per què és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants?

Mira, jo crec que quan es tracta d'oferir, sí que has de seleccionar. Una altra cosa és que aquell infant, evidentment, pot anar a la biblioteca i pot triar el que vulgui, o pot anar a una llibreria i veure un llibre que tu no saps per què, però que li crida tant l'atenció la portada que és el que acaba demanant, que és el que vol que li comprin. Això és una cosa, però si els hi hem d'oferir, llavors sí que penso que hem de mirar què oferim, perquè sinó ja se'ls busquen ells els que volen. Si es tracta d'oferir, penso que és bo passar per aquest sedàs, precisament pel que t'he dit abans: per poder oferir un ventall molt ampli i que allò que li ensenyis, l'ajudi a millorar i a créixer com a persona i com a lector. Per a mi, aquesta és una de les feines que ha de fer l'escola. Això em va bé dir-ho

perquè jo penso que l'escola va passar per un moment, i vull pensar que aquest moment s'ha tancat, però va passar per un moment en què semblava que innovar era: ja llegiran quan voldran! Posem aquí un pilot de llibres i ja n'agafaran algun, ja n'hi haurà algun que els hi agradarà!..., i tot això que ens semblava que era tan innovador, no feia res més que afavorir la desigualtat d'oportunitats, perquè si un nen no va mai a buscar aquest llibre, què passarà? O si triga molt a anar-hi, què passarà? Això també ens ho diu la neurociència, que hi ha un moment determinat en el qual el cervell de l'infant està com molt preparat per fer aquest pas i això no ho podem obviar, ho diu la recerca. Una cosa no es contradiu amb l'altra: innovar està bé, transformar està bé, però sense perdre el nord. Per a mi la innovació no és això, no és "ja llegiran quan voldran, un dia o altre". Els nens que tenen pares lectors, els nens que tenen molts llibres a casa, doncs molt bé, possiblement aquests nens sí, però... i els que no? Quin és el paper que ha de jugar l'escola? Doncs l'escola ha de garantir la igualtat d'oportunitats, almenys és el primer que et diuen i jo m'ho crec. Estem parlant d'atenció a la diversitat, però i l'atenció a la diversitat a nivell literari? A nivell lector? Jo penso que això és important i, per tant, l'escola ha d'oferir perquè tothom pugui trobar aquell llibre que l'atrapa o, si més no, ho ha d'haver intentat.

Quan dic "aquell llibre que l'atrapa", no vull dir posar uns llibres excel·lents, perquè si els tens allà, tampoc els aniran a buscar. D'alguna manera els has d'haver explicat, o els has d'haver treballat, o els has d'haver presentat, perquè quan tu presentes un llibre i el presentes molt bé (ho dic per experiència), quan els nens vénen a fer préstec a l'escola, et diuen: aquell llibre que em vas ensenyar l'altre dia, a quin prestatge és? Per tant, quan et pregunten això, és que saben molt bé el que van a buscar i aquí ja no estan perduts, m'entens? I això connecta amb una experiència viscuda. Evidentment que no pots explicar tot el que tens a la biblioteca, n'hi ha que els descobriran per si mateixos, però sí que han de veure que els llibres es presenten i que tu llegeixes en veu alta. Això és clau. Si no hi ha lectura en veu alta, ens hem perdut. Des de l'escola, quan estem en aquest procés de lectoescriptura que els diem que a casa han de llegir una mica cada dia, a veure, d'acord que cada dia hem de llegir una mica, però com? Jo moltes vegades dic: quan aneu a dormir, quines històries li agraden? Doncs llegeix-n'hi una, perquè quan tu llegeixes, ell gaudeix. L'has de fer llegir? Potser no en té ganes, però d'escoltar sí. Llavors, tot això dóna un rodatge i un vocabulari que quan tu tens el text a davant, surt.

Per tant, aquí ens hem de replantejar moltes coses i sí que crec que l'escola ha de fer una tria de què ofereix. Penso que moltes vegades això no passa perquè vol dir dedicar-hi moltes hores, però és una feina que s'ha de fer.

7. Qui creu que ha de fer aquesta selecció?

Jo penso que tots els mestres haurien de fer-ho, pensant amb els nens que tenen a davant. També penso, però, que l'escola té altres canals, per exemple, nosaltres tenim una comissió biblioteca que es dedica a fer aquesta tria de llibres, escoltant les demandes dels tutors i tutores, perquè en fan, eh, o sigui, també en trien, però hi ha aquesta comissió que fa la selecció com a tal. A més a més, fa coses des de la biblioteca perquè es coneguin aquests llibres, els hi posa com el caramel a la boca. Això també s'ha de fer, perquè si només augmentem el fons bibliogràfic, ens hem quedat molt curts.

A casa, penso que aquesta selecció també la poden fer els pares. Tampoc ens hem de sentir culpables ni entestar-nos si potser no hem fet una selecció excel·lent, però tots sabem que avui en dia hi ha moltes pàgines penjades a internet de gent que en sap molt, que fan bones recomanacions i que, per tant, són una garantia. Per exemple, pots mirar les pàgines de la Roser Ros, de la Vanesa, d'en Jaume Centelles, de Rosa Sensat... i almenys allà tens un filtre, perquè a més a més, acostuma a haver-hi un petit redactat sobre què aporta aquell llibre i a vegades, fins i tot hi ha alguna experiència vinculada que et pot donar peu a veure si és el que estàs buscant. Així doncs, jo penso que ara hi ha moltes possibilitats per fer-ho bé, el que hi hem de posar són hores. És una qüestió d'hores, de temps.

8. Quins criteris cal seguir a l'hora de seleccionar una bona obra?

És una mica el que t'he dit abans. Primer la qualitat del text i de les il·lustracions, però també penso que has d'oferir diversitat de formats, des de la poesia al còmic, passant per altres gèneres. També ha de ser una obra que interessi a l'infant i, després, un punt que per a mi és molt important: aquella obra ha d'agradar a qui l'ha d'explicar. Jo mai, mai, mai, presento un llibre que a mi no m'agrada. Mai. Perquè no el transmetré. Fins i tot, moltes vegades, per muntar un ambient de biblioteca o un laboratori de lectura, he començat per aquí. No he pensat tant amb què hauríem de fer en aquell moment, sinó que he pensat: en aquest moment, Isabel, quin llibre t'agrada? En aquest moment, de quin t'agradaria fer alguna cosa? I quan trobes el llibre que t'agrada, dius: doncs mira,

d'aquest potser sí que en faré un laboratori, o potser en faré un ambient de biblioteca. Perquè m'agrada, i si m'agrada, hi posaré passió quan l'expliqui; si no em diu res, és molt difícil que això ho pugui comunicar. Per tant, jo això sempre també ho dic als companys... agafeu un llibre que us agradi, sobretot, perquè sinó, no arribes als nens.

9. Què creu que cal tenir en compte, en relació amb els lectors?

En relació amb els lectors hem de tenir en compte quins són els temes que els hi agraden i els hi interessin; el seu nivell lector, perquè la lectura no pot generar frustració, sinó que ha de generar plaer i has de tenir ganes de llegir més; i que puguin accedir al text i a les il·lustracions, que s'hi sentin còmodes.

10. Els criteris que vostè considera rellevants, coincideixen amb els que ha vist a les escoles? En cas que no, per què? Com podrien millorar?

Mira, et seré molt sincera: no sempre. A mi m'agradaria que es fes més del que estic veient a les escoles. Això passa per creure-s'ho i com t'he dit, hi va haver un moment en el qual penso que la paraula "innovació" ens va tapar realitats de coses que eren importants perquè no la vam entendre bé. Llavors era allò típic de dir: feu! No, a veure, feu sí, però el mestre és un guia i té un criteri. No estic parlant de tothom eh, me'n guardaria prou! A mi mateixa em falta molt camí per fer i em falta molt per aprendre, però sí que penso que, en general, manca coneixement literari. Ara que precisament s'està parlant tant de la llengua i de que hem de mirar que no es mori la nostra llengua; que el departament farà una proposta de nou currículum on finalment parla de la lectura en veu alta i sembla que haguem descobert la sopa d'all (ja fa temps que ho estem dient), només ho salvaran, de veritat que només ho salvaran, si les escoles es prenen seriosament que han d'apostar per una bona literatura i que la lectura és clau. Tant és treballar per projectes com no, nosaltres hi treballem, però tenim molt clar que si no ho acompanyes de bona literatura i no fas bons lectors, estàs evocat al fracàs. Això posem-nos-ho al cap. A mi tant me fa si n'hi diem treball per projectes o un altre nom, m'és igual, però que això és imprescindible, ho tinc claríssim.

Llavors, com que manca aquest coneixement literari, evidentment que les culpes sempre van repartides, perquè jo penso que és global, però crec que hi ha un paper clau i molt important, a vegades ho parlem amb la Maica i la Vanesa, que el juga la universitat. És un paper que ha d'assumir la universitat i també l'escola; i llavors hi ha l'actitud

personal de cadascú, perquè una cosa és fer de mestra, i l'altra cosa és ser mestra. Aleshores jo penso que a les escoles no anem a fer de mestres, som mestres, i la nostra implicació passa per tot això. Al principi comences un camí i et costa, però amb els anys en vas aprenent i sempre trobaràs un company o companya que en sabrà més, doncs deixa't ajudar! Posem al servei dels nens les habilitats de cadascú! Penso que ja començaria a ser hora. Si no fem aquest clic, l'escola ho tindrà difícil. Jo vinc d'un moment (sóc de la primera promoció d'estudiants de la universitat de Vic) en el qual nosaltres vam haver de fer aquest canvi a l'escola, per tornar a recuperar l'escola activa, per potenciar la llengua... realment ens hi vam deixar la pell. No dic que ara la gent hagi de fer el mateix que vam fer nosaltres, aquell moment era aquell, però ara tampoc estem en un bon moment. Per tant, jo penso que si anem a treballar a les escoles, hem de ser molt conscients del que anem a fer, i el que anem a fer va més enllà de l'escola. Per això penso que és molt important que hi hagi una comissió biblioteca a les escoles que dinamitzi tot això, que faci taca d'oli, perquè sí que és veritat que des de la biblioteca tu pots transformar l'escola totalment. Per tant, penso que ens hi hem de posar, i et torno a dir que els professionals de l'ensenyament hem de dedicar més estones a la lectura en general, no només a la lectura que potser ens agrada més a nosaltres. Bé, no estaria ben dit això, perquè a mi, per exemple, també m'agrada llegir contes i m'hi passo moltes estones, però vull dir que no només s'ha de pensar amb un tipus de novel·la dirigida als adults. Penso que hem de llegir moltes coses, o potser jo tinc la sort que m'atrapa tot, vull dir, m'ho puc passar molt bé llegint una bona versió d'en *Patufet*, i m'ho puc passar molt bé llegint un altre tipus de llibre. Sigui com sigui, considero que és important que la gent dediqui temps a la recerca i a la lectura abans de presentar les obres als infants perquè a vegades, això sí que ho he vist a les escoles, quan queden deu minuts per sortir, la mestra diu: va, us explicaré un conte! I agafa el primer conte que hi ha a la biblioteca de l'aula i el llegeix. Llavors, quan acabes, dius: però què els hi he llegit? I això, de què anava? És que potser no hi havia ni un fil narratiu, allò no m'ho he ni preparat. Penso que els nens s'atraparan així en el món de la literatura? Jo en dubto molt. Després potser seran aquells nens que agafaran els llibres i no els tractaran bé, o que els trobaràs tirats a qualsevol lloc de la classe. Val més tenir-ne menys i destacar els llibres que has explicat, que tu els hauràs viscut i, d'això sí que en dono fe, que llavors els nens tornen a posar el llibre tal com estava malgrat que se'l miren i se'l remiren.

Aquí a l'entrada de l'escola, pensa que hi ha nens que marxen amb autobús cada dia i mentre esperen a la persona que els ve a buscar, com que aquest any el projecte és El món per un forat, s'han après les banderes de la majoria de països del món, tenen un llibre per comprovar-ho i ho comproven sols, i entre ells tenen converses molt interessants del que els atrapa de cada llibre. Llavors, per a mi, això no té preu. Aquests nens... ja està! Aquests nens són bons lectors. Estic parlant de nens de primer que quan veuen un escrit més científic i no el poden llegir perquè hi ha un vocabulari complex, se t'acosten i et diuen: m'ho pots llegir i després m'expliques el que vol dir? Per a mi, quan un nen fa això, l'escola sí que ha fet el que havia de fer. Això és important.

És una mica agosarat dir en quin moment general està l'escola, però jo sí que penso que hi ha un buit amb aquest aspecte, i que hem de tornar a tenir molt clar que la lectura i l'escriptura són importants i que a l'escola, jo no dic que tots els nens i nenes ho siguin, però hem de lluitar perquè hi hagi bons lectors. Quan dic bons lectors, evidentment que també podríem llegir digitalment, però també penso que el llibre físic esdevé un objecte que quan jo l'associo amb un altre objecte o si més no per ell mateix, quan parlem de primeres edats, pot fer aquest vincle més directe amb l'infant.

Annex 3. Entrevista a M. Carme Bernal

1. Què és, per a vostè, la literatura?

Per a mi significa una part molt important de la meua vida, perquè la literatura m'agrada des de sempre. Per tant, té una connotació molt personal en aquest sentit. Forma part de tota la meua vida, no he sabut viure mai sense la literatura. L'he necessitat en tots els moments: en els moments diguem-ne d'oci o de lleure; en els moments d'estudiant i de professional (la meua vida professional ha sigut sempre al voltant de la literatura i la meua vida com a investigadora també); en els moments personals de la vida, la mort, el naixement d'un fill, l'amor... És a dir, jo crec que la literatura és un paisatge etern en la meua vida, no sabria com dir-ho.

He llegit molt, vaig fer filologia catalana, vaig fer la meua tesi doctoral sobre un llibre del poeta Verdager, he estat sempre en contacte amb la literatura i suposo que això ja

és per sempre, a aquestes altures ja no puc dir altra cosa. M'ha donat moltes satisfaccions, m'ha ajudat, m'ha donat paraules, m'ha fet interessar per totes les coses que he viscut i crec que sempre les he viscut amb la literatura. Per tant, què és la literatura per a mi? És la meva vida, en part. Per què ha sigut així? Doncs perquè tot i que haig de dir que durant la meva infantesa, a casa no hi havia llibres o n'hi havia poquíssims perquè era una família molt senzilla (hi ha gent que diu: no, jo vaig aprendre literatura o em vaig interessar per la literatura perquè a casa meva hi havia molts llibres. No, en el meu cas no és veritat), jo llegia molt. Llegia coses de la meva època, el *Tebeo*, el tal... Sempre penso que algú em va fer interessar pels llibres. Algú. Professors, la meva escola, persones, amics... Sempre hi ha algú que treu allò que tens a dintre, ja sigui l'art, la literatura, l'escriptura, la música, etcètera. Sempre hi ha algú o alguns que fan aquesta feina d'encomanar-te alguna cosa que..., algú que et concedeix el do d'interessar-te a través de la seva motivació.

Vaig fer una escolaritat molt de llibres. Vam començar a llegir fragments de literatura, tot i que d'infantil pràcticament no, però sí literatura d'adults, diguem-ne, en els llibres de text o en llibres concrets. També és veritat que en la meva formació, la literatura castellana inicialment i catalana quan vaig ser més adolescent, hi ha estat present i, per tant, jo crec que aquesta formació també és important i la demano. L'he demanat sempre en la formació dels mestres, en l'educació secundària, en l'educació primària... Jo crec que hi ha una necessitat de tenir l'oportunitat de tenir no només un contacte amb els llibres, sinó amb els bons llibres i amb els bons textos. Això ho trobo a faltar.

2. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

Mira, la veritat és que la Carme Rubio i jo vam crear l'assignatura de literatura infantil perquè ho deia el currículum. Per tant, va néixer d'una necessitat en la formació del mestre i del currículum que en aquell moment demanava que es fes literatura infantil. Llavors ens vam endinsar en un món per descobrir (t'estic parlant de finals dels anys vuitanta, principis dels noranta) i jo vaig aprendre molt. Molta literatura infantil al costat de la Carme Rubio. Ella era una gran col·leccionista de llibres clàssics de literatura infantil i la veritat és que vaig començar a aprendre a partir d'ella. Des d'aleshores he anat fent amb aquest tema des de tres o quatre camins diferents, sense abandonar, en el meu cas, la investigació de la literatura no infantil. Jo he fet com dos trens: un que va cap a la literatura infantil i un que va cap a la literatura no infantil,

perquè jo, la meva tesi doctoral, no la vaig fer de literatura infantil, la vaig fer d'un llibre de poesia, perquè la poesia m'agrada molt.

Llavors, aquest camí que va començar com t'he explicat, va tirar, per una banda, cap a la docència, que és el que he anat fent més o menys fins ara; l'altre camí va tirar cap a la investigació en literatura infantil (articles, etcètera); l'altre cap a la dinamització de la literatura infantil, perquè jo no he escrit mai res per infants, no he sigut autora de literatura infantil, jo no he escrit creativament. Per altra banda, va seguir cap a la divulgació a través d'algunes exposicions, a través de donar a conèixer els autors de literatura infantil i les obres en la col·lecció L'onada, que eren llibres de contes d'arreu del món amb protagonistes femenines; a través de la direcció de la col·lecció Sis Joans de Lumen; a través dels llibres d'Eumo, des dels primers contes fins al *Quin embolic o Plouen poemes*; els llibres del Tant de gust, en els quals donàvem a conèixer als joves els autors clàssics com Mercè Rodoreda, Joan Maragall, Salvat Papasseit... Després, amb la Carme Rubio, vam intervenir en alguns programes del Mil paraules que portava l'Emili Teixidor; amb en Víctor Sunyol vaig començar a fer els quaderns de teatre del Teatre Romea, que eren sobre com anar a veure una obra amb nois i noies d'institut i fèiem uns dossiers per treballar abans, durant i després de l'obra. Em deixo algun aspecte així de divulgació, però més o menys t'he dit els més gruixuts. La col·lecció Sis Joans de Lumen també eren autors d'arreu del món que nosaltres pensàvem que podien interessar als joves i per això vam editar *Peikea*, *Princesa Caníbal* de l'Aurora Bertrana, *El secret del bosc vell* de Dino Buzzati... Eren uns llibrets petits, molt macos i no molt gruixuts, obres importants de literatura per adults, però que podien interessar als joves. Va ser molt interessant.

De manera que la docència per un cantó, la divulgació per l'altre, la part més d'investigació d'estudis literaris sobre literatura infantil, que també n'hem fet uns quants i, finalment, la quarta pota, podríem dir que també tindria a veure amb la divulgació i la investigació, i seria l'organització de jornades com l'escola d'estiu de Montserrat, que l'he fet fins aquest any, la creació d'alguns seminaris de literatura infantil, cursos amb mestres, que és una part molt important, de biblioteca escolar, i tot això. Vol dir que bueno, ara t'ho he plantejat molt a l'engròs, però diguem que la trajectòria és des que la literatura infantil encara no tenia el valor que té ara, que no se'n parlava tant, fins ara, que justament és l'època de plenitud de la literatura infantil.

3. Creu necessària la literatura en l'etapa d'Educació Infantil?

Sí, la literatura infantil és molt necessària. Jo crec que és vital, és necessària per tothom, per créixer. Com diu l'Emili Teixidor, la literatura infantil dóna paraules. També és veritat que dóna imatges, però dóna paraules i és un bon aprenentatge. Jo haig de dir que la meva professora de literatura infantil va ser la meva mare. La meva mare m'explicava els contes i en sabia molt, d'explicar contes. És a dir, la literatura oral, jo sí que la vaig viure molt a casa, els llibres no, però la literatura oral la vaig viure molt. La transmissió oral i la capacitat d'engrescar-te amb una història... Jo crec que la primera mestra que vaig tenir va ser la meva mare. És que en sabia molt, era molt xerraire i en sabia molt.

Per tant, la crec necessària des del minut 1. El que també veig necessari és posar bons llibres a les mans dels infants, pel tema del respecte per l'infant, simplement, perquè hi ha gent que es pensa que llegir és important, però és igual el que es llegeix, i no. Donar l'oportunitat (això ho hem dit sempre a les classes, ho diu la Vanesa, ho dic jo i ho hem dit tots) de posar bons materials a les mans dels infants. El que penso que sí que hi ha d'haver és la introducció progressiva, fer un trànsit bo cap a la literatura no infantil, perquè sinó ens trobem amb uns adolescents que estan molt avesats a la literatura infantil i que continuen amb aquesta literatura que se'n diu adolescencial, entre cometes, que segueix sent literatura infantil versus juvenil, i després no fan el pas cap a la literatura amb majúscules. Es queden allà. Això passa, està passant i, com que està passant, és una reflexió que ens caldria fer a fons i que ja es fa, eh, però de moment té poc ressò. És a dir, hi ha d'haver un trànsit cap a la literatura, i si tu de petita has llegit el poema aquest de Salvat Papasseit que diu: Camí del sol, per les rutes amigues, unes formigues (que és com un camí de formigues); arriba un moment en que has de llegir un altre Salvat Papasseit que és el de: Heus aquí, jo he guardat fusta al moll..., o el *Poema de Nadal*. Tu has de poder tenir accés a una literatura que ja no és d'entreteniment, per dir-ho d'alguna manera, sinó que és una literatura que hauràs de fer camí tu sol, si no ho fa l'escola o l'institut (com hauria de ser), i fins i tot en la formació de mestres hauria de ser-hi. Anar cap a una literatura que ja no té les connotacions ni d'infant ni de jove, sinó que és... Per tant, has de poder arribar en aquesta literatura que és la que en diem d'adults, no sé per què, però que t'ha de seguir acompanyant la resta dels teus dies i tu hi has de poder tenir accés, és a dir, a setze o disset anys, t'has d'enfrontar amb la *Carta al pare* de Kafka, o a disset o divuit anys, t'has d'enfrontar amb *La plaça del diamant*, de Mercè Rodoreda, o t'has d'enfrontar amb els poemes d'en Víctor Sunyol actuals, o

t'has d'enfrontar, a la curta o a la llarga, amb saber veure una obra de teatre com *La filla del mar*, d'Àngel Guimerà. És a dir, hi ha aquest trencament que jo crec que no està resolt i com més anem, menys valem, que diuen, i sembla que posem el focus en un lloc quan l'hauríem de posar en un altre. Dit d'una altra manera: la literatura infantil ha de ser transitòria. Transitòria com a tema, però molt aviat tu has de posar a mans dels infants l'altra literatura. Si t'hi fixes bé, en el *Plouen poemes*, tenim uns poemes que són infantils com de la Joana Raspall, o com de Salvador Comelles, o com de la Lola Casas, però en el mateix llibre tenim uns poemes d'uns autors que ja no són per nens, però que també tenen coses que les pot llegir l'infant. Aquestes coses són les que ens han de fer el trànsit cap a la literatura universal amb majúscules, per dir-ho d'alguna manera, no només d'entreteniment, que hi ha moltes novel·les bestseller, sinó que has de poder tenir accés a extasiar-te o a sentir plaer per escoltar un poema que a tu et pot semblar complicat, però que t'aporta coses perquè tu ets el lector, no ets qui l'ha fet.

4. Quins beneficis creu que té la literatura per als infants?

Home, jo crec que molts. Parteixo altre cop de la frase de “la literatura i la vida”. Necessitem la literatura per viure. La literatura ens dóna paraules i ens pot ajudar a explicar o a explicar-nos coses. Fins i tot, en un moment que sigui crucial o que sigui molt important de la teva vida, la literatura et pot posar davant del mirall i et pot dir: mira. A veure, si em dius: què necessitem, menjar o llegir? Necessitem menjar, perquè sinó ens morirem i sense la literatura podríem viure, això és veritat, ara, la literatura acompanya la vida i l'acompanya en molts més sentits que l'entreteniment, m'explico? L'acompanya en tots els sentits, jo crec. Pots dir: ara llegeixo a les tardes per distreure'm. Et pot ajudar a distreure, però també et pot ajudar a analitzar una situació, et pot acompanyar de manera positiva en un moment de la teva vida...

Per tant, jo, en el meu cas, la considero molt útil per viure. Si em fessin aquella pregunta tan suada de: què t'emportaries en una illa deserta? Doncs jo m'hi emportaria llibres, una caixa de llibres, i quan acabaria tots els llibres de la caixa, els tornaria a començar. Per tant, vol dir que els hauria de seleccionar. Després m'emportaria altres coses, però segur que llibres n'hi hauria.

5. Què ha de tenir, per a vostè, una bona obra de literatura infantil?

A veure, no ho sé què ha de tenir un llibre perquè sigui un bon material, però ha de tenir alguna cosa. Ha de tenir algun dels ingredients que potser fan falta. És a dir, si tu tens a les mans un llibre extraordinàriament ben il·lustrat, però que té un text que no funciona, aquí passa alguna cosa, i així n'hi ha molts. Al revés també, hi pot haver un molt bon text amb un acompanyament nefast, amb unes il·lustracions que no valen un duro. Jo això ho he trobat i m'ho he trobat quan he anat per editar un material, que dius...: ostres... què m'heu fet aquí? Com pot ser que a *La flor romanial*, que és un conte romàntic, m'hi fumeu aquests "petetes" aquí? Això passa, per tant, jo crec que ha de tenir un bon text (si en té), i unes bones il·lustracions (si en necessita) i d'alguna manera ha de ser un text de textos, és a dir, que si d'aquell mateix títol de conte n'hi ha diferents adaptacions, tu has de poder accedir a la millor o a la que consideris millor pels teus alumnes. Si tu tens alumnes que vols que llegeixin *La flor romanial*, tal com dèiem ara, has de buscar l'adaptació que ells, en aquell moment, puguin comprendre, perquè de textos de la flor romanial n'hi ha molts i molts són molt complicats, la qual cosa vol dir que només els podran llegir quan siguin més grans. Tu no pots posar a les mans de nens de sis anys els contes dels germans Grimm traduïts pel Carles Riba, perquè no entendran gaire res. Els hi posaràs un problema d'haver-se d'aturar cada cop, a cada frase, en una paraula que no entendran perquè aquest llenguatge és fet des de fa molts anys i les llengües van canviant, i segona, perquè aquest llenguatge no té l'agilitat que necessita un nen de sis anys. Per tant, has de buscar una adaptació més senzilla, més assequible. Si entre les assequibles en veus una que està mal traduïda, l'has de descartar. Això passa, jo a vegades penso: qui ho ha traduït això?, o què han fet, una traducció automàtica? Per poder fer aquesta selecció, que diem, has de conèixer. Per tant, la primera regla d'or és que el mestre estigui al cas dels materials que surten o dels que hi ha, dels que perduren, i que tingui un bon criteri sobre com seleccionar llibres, que és el que s'intenta fer a l'assignatura de literatura infantil i crec que aconseguim bastant. Buscar bons materials, de qualitat (sempre diem el mateix) i que tinguin tots aquests elements que t'he dit.

6. Per què és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants?

És important seleccionar i conèixer què està sortint, no agafar el primer llibre que trobis i dir: oita, quin títol més maco!, o oita, mira, una caputxeta no sé com!, o mira que bé, la

tapa dura...! No, no, no, has d'entrar en el text, perquè tu estàs seleccionant uns llibres que poden sentar un precedent important en els teus alumnes, poden ser uns llibres que facin un efecte bo en els teus alumnes per petits que siguin. Per tant, sí, has de conèixer la literatura infantil, te n'has d'interessar, has de seguir una mica el mercat a veure què hi ha i, sobretot, tenir aquesta capacitat de seleccionar. Potser fa un parell d'anys, no més, vaig comprar un llibre que em feia molta il·l·lusió tenir que era el de *La caputxeta vermella* il·lustrada per Helen Oxenbury i escrita per Beatrix Potter. Quan me'l vaig haver mirat, un llibre magnífic, bonic, d'aquests que dius: ostres, que maco! El volia tenir perquè em semblava que era una peça d'aquelles de literatura per tenir. Llavors, em vaig mirar el text, i és impracticable. Impracticable. És a dir, la caputxeta, que és un conte per a nens menuts, t'hi posen un text que no és per nens petits, que és per nens grans. Llavors, què passa? Que als nens grans ja no els hi interessa la caputxeta, ja no l'aniran a comprar perquè ja se la saben de memòria, com aquell que diu. Jo, aquest llibre, el tindria a la biblioteca de l'aula?, o el tindria a la biblioteca escolar? Home, em costaria, em costaria. També és veritat que tu pots mirar les imatges i explicar el text. Des d'aquest punt de vista, el tindria. Ara, seria un llibre perquè nens lectors se'l llegissin? Aquests nens de sis o set anys que comencen a enfrontar-se sols al text i intenten llegir-lo... no. És que és impracticable, no té... no. Vaig estar a punt d'escriure a l'editorial i dir-los-hi, però vaig pensar que no.

7. Qui creu que ha de fer aquesta selecció?

Aquesta selecció és una part més treballada del mestre, diguéssim. L'ha de fer el bibliotecari, evidentment, i el mestre, sobretot. És una part molt treballada del mestre i és una part que no sempre tenim en compte, perquè hi ha mestres que els hi agraden més les matemàtiques, tenen més inclinació per les matemàtiques; uns altres que tenen més inclinació per les qüestions més creatives, de creació, plàstiques, i tot això; que n'hi ha uns altres que els hi agraden més les ciències; o que n'hi ha uns altres que els hi agrada més... Per tant, el mestre que està molt aficionat a la literatura (això no es pot trobar en tots els mestres), però sí que és veritat que a les escoles hi ha d'haver aquest personatge o aquests pocs personatges, hi ha d'haver aquesta persona o persones com és el cas de la mestra que deies que havies entrevistat, la Isabel Muntaña. La Isabel Muntaña treballa en una escola on probablement no tots els mestres, jo no els conec, però no tots els mestres estan especialitzats en literatura infantil, de manera que és probable que n'hi hagi un o dos i prou en tota l'escola. Ara, aquestes persones són les que capitanegen la

nau de la literatura. Per tant, és del tot segur que la Isabel Muntanya i la persona que l'acompanya, tenen la capacitat de fer arribar en el que en diríem biblioteca escolar o en el que en diríem biblioteca de cicle o d'aula, uns llibres que són realment els que hi ha d'haver.

Per tant, què reivindico? Reivindico, en primer lloc, una cosa que em sembla que em moriré sense veure, que és la biblioteca escolar de qualitat. Em sembla que això, estaràs d'acord amb mi, que em moriré sense veure-la. Bueno, això i altres coses, però vull dir que jo trobo a faltar aquesta biblioteca escolar que fa que sigui el lloc de l'escola on hi ha aquest foment de la literatura i el descobriment de bons llibres i, per tant, la dinamització lectora, que és el fet que quan un nen diu: ja sé llegir; doncs pot fer exactament això, llegir. Jo això ho trobo a faltar molt. Aquí hi ha hagut una baixada al purgatori, ara que el purgatori ja van dir que no existia, però és una baixada solemne que va en contra, des del meu punt de vista, d'aquesta cosa que en diem llegir. Com se soluciona? Quina és la solució? Ara tinc entès que els nens llegeixen mitja hora cada dia a primària, i ara em sembla que ho començaran a fer a secundària. Llegeixen mitja hora cada dia, però no hi ha ningú que governi la nau. Vés a saber quins llibres hi ha per llegir. Per tant, el valor de la biblioteca escolar era aquest, i si hi afegim "bona" biblioteca escolar, és aquesta selecció. Per altra banda, a l'escola, hi ha d'haver la figura o les figures d'aquestes persones que dominen el món de la literatura infantil, que són mestres que els hi interessin els llibres bons, i que tenen un bon criteri de selecció, i de dinamització i de motivació.

8. Quins criteris cal seguir a l'hora de seleccionar una bona obra?

Mira, a veure, n'hi ha un que algun dels que entrevistaràs no el té, i jo sí. És el de país. És un criteri de país. És a dir, jo m'estimo a mi mateixa, també perquè sóc del meu país. Aleshores, resulta que al meu país hi ha molt bona literatura i no me'n puc oblidar d'això. O sigui, jo he de fer que els meus alumnes tinguin i coneguin la bona literatura del meu país. Entens? Com fan tots els països civilitzats: França, Itàlia... Tu vas a una llibreria a Itàlia, fixa-t'hi bé si hi vas, i topes de nassos amb els llibres italians. Són la primera cosa que trobes. Vas a una llibreria d'aquí, i t'hi trobes de tot. Per a mi aquest és un criteri perquè jo he de fer que aquella persona que creixerà a l'escola, a l'institut i després a la universitat, conegui quins són els referents primers, que són els de país. Hi ha bona literatura, perquè hi ha països que potser no en tenen gaire, però nosaltres en

tenim i és bona. Per tant, què prioritzo: la bona literatura o la literatura del meu país? Jo prioritzo la bona literatura del meu país, totes dues coses. Després vindria la que no és del meu país. No vol dir que jo sigui excloent, però sí que prioritzaria això. Jo sé que hi ha unes obres que hi han de ser, hi han de ser i hi han de ser. Hi ha un Emili Teixidor que hi ha de ser amb *El soldat plantat*, o amb *La formiga piga*, no ho sé, però hi ha de ser. Perquè aquesta persona, quan sigui gran, digui: jo tinc aquests referents. Hi ha d'haver una Lola Anglada, hi ha d'haver un Miquel DescLOT, hi ha d'haver... no sé. Jo prioritzo molt això. Hi ha d'haver aquest imaginari, l'imaginari del nen, ple de literatura referida al seu món pròxim. Per tant, aquest és un criteri.

Dit això, evidentment prioritzo la bona literatura. Què vol dir bona literatura? És una literatura universal que té un rendiment literari bo. Per posar-te un exemple, qualsevol de l'Andersen, dels germans Grimm... tota la literatura universal. *El petit Nicolas*, *Pinotxo*, tota la bona literatura universal i els bons autors i els bons il·lustradors. Un Innocenti... Per què? Perquè és universal, perquè aquest llibre l'han de tenir a les mans, un llibre d'Innocenti. Bé, doncs una literatura universal que sigui bona, que sàpigues que d'allò no en pots prescindir. No cal que tinguis tots els contes dels Grimm, sinó que n'has de tenir algun, algun referent. Aquest seria un altre criteri. Després, el criteri lingüístic que ja l'hem dit abans, però la capacitat de que aquell text, saps que arribarà als infants perquè té les qualitats o la majoria de qualitats, no cal que sigui el cent per cent, però la majoria de qualitats, perquè l'infant que agafa aquell llibre o escolta aquell conte, hi tindrà accés real. Jo penso que sí.

Llavors, evidentment, un altre criteri podria ser la diversitat de llibres. La diversitat, però no prioritzada per dir-ho d'alguna manera, perquè ara estem amb el "cuento" aquest de les emocions. Escolta, la literatura ja les té implícites les emocions! No hi ha res més emotiu que *El poema de Nadal* que deia abans de Salvat Papasseit, que és meravellós i no parla de la paraula emoció, però l'emoció ja hi és a dintre, ja hi és implícita en la literatura. Quan dic emoció, vull dir tant el sentiment de qualsevol tipus, com la capacitat de reacció al plor, a la pell de gallina, al riure, a tot. És a dir, no cal que estiguem amb el rotllo aquest de les emocions... no. No hi ha un ingredient en la diversitat, un ingredient implícit. És com si a la pintura li demanessis color, ja en té la pintura de color, encara que sigui negre o blanca, ja és un color. Ens empuntagem en elements que no sabem ben bé d'on venen, que les editorials s'hi fan riques, i que els mestres hi hem caigut de quatre potes. Per tant, jo, el criteri de la diversitat sí que li

tindria, perquè té lògica. Té lògica perquè jo a l'aula hi tinc molts nens de procedències diferents i de cultures diferents i llavors és un criteri lògic, però una cosa que la literatura ja té, per què has de tenir un criteri fals sobre prioritzar el concepte de les emocions? I fer uns llibres que tractin l'estat d'ànim i no sé què. No, escolta, tu llegeix i l'estat d'ànim el trobaràs en els personatges: uns estan tristos, els altres tenen por... En definitiva, fugir dels tòpics innecessaris, però acollir-se a elements que són reals com la diversitat. Aquesta diversitat també l'aplicaria als gèneres. Aquí a la biblioteca hi ha d'haver llibres de tots els gèneres: hi ha d'haver poesia, hi ha d'haver conte, hi ha d'haver novel·leta, hi ha d'haver llibres de coneixement, si m'apures, d'aquests tan bonics que han sortit ara... I després també, és clar, poc o molt, el criteri de selecció de l'edat. Però un criteri que sigui vàlid, no allò que posa a darrere: aquest llibre és per nens de set anys. Home, de nens de set anys n'hi ha de molts tipus. No pots explicar *El zoo d'en Pitus?*, o no pots llegir *El zoo d'en Pitus* fins que tinguis els vuit o nou anys que posa a darrere? (o posava, no ho sé, potser ara ja ho han tret). Home, jo conec mestres que l'han explicat i que llegeixen els capítols als nens a parvulari, a P5, i s'ho passaven d'allò més bé, perquè cada setmana o cada dos dies, no m'encordo, els hi llegien un capítol d'*El zoo d'en Pitus* i en parlaven. O sigui, tu també has de veure si allò que els hi poses a les mans, els serà útil per alguna cosa. Potser per llegir-ho sols no, però en veu alta sí, o veure quins llibres consideres que són bons perquè ells els llegeixin. Una mica de selecció també de si hi ha il·lustració, buscar que sigui bona, i després anar-ho canviant, anar introduint elements nous, estar al dia.

9. Què creu que cal tenir en compte, en relació amb els lectors?

Home, si els lectors... Això segur que ho saps contestar tu perfectament, eh, perquè ho hem dit per activa i per passiva a les aules, però jo crec que per tenir en compte als lectors a l'hora de seleccionar, has de tenir en compte una mica l'etapa lectora en la que estan. Has de tenir en compte això. Home, per exemple, jo, a parvulari, no hi posaria el *Tintín*. Per què no posaria el *Tintín*? Se te'l mirarien, eh, però des d'un punt de vista de l'eficàcia lectora, posem per cas, no li tindria perquè el còmic els hi interessa una mica més endavant. Aquesta seria una cosa que tindria en compte respecte al lector. Si és perquè els nens ho llegeixin, evidentment tindria molt en compte l'adaptació del text, com està adaptat el text. Si tu et poses a la pell del nen i dius: aviam, com seguirà aquest conte llegint-lo ell? Per tant, has de tenir en compte l'adaptació del text. Aquesta *Caputxeta* que fèiem referència abans, no la podries posar ni al Cicle Inicial ni al Mitjà,

jo crec. En canvi, potser si la poses al Cicle Superior no te l'agafarà ningú, perquè ja no toca, els hi interessin històries més noves. Contes, els contes els agraden molt, la poesia també, molt més del que nosaltres pensem, i diversitat. Hi ha nens que els hi agraden els animals, doncs evidentment llibres de coneixement. I no posaria restriccions, perquè hi ha gent que ho fa, a realitat i fantasia. No hi posaria restriccions, és a dir que hi tindria llibres de realitat com de coneixements, d'ocells... això que dèiem ara, però també tindria contes de la més variada fantasia. Eliminaria tòpics. Jo sempre els hi he dit als alumnes: penseu què no tenen a casa, perquè si tu poses quatre llibres del *Teo*, a casa ja n'hi ha de *Teos*, a la majoria de cases n'hi poden haver. Hi posaria *La Blancaneus* de Disney? No, i no perquè li tingui cap... hi ha aquella *Blancaneus* de Disney que la trobo preciosa, aquella imatge de la *Blancaneus* al bosc, la trobo magnífica, però no li tindria perquè ja ho tenen a casa. És a dir, també hi hauria d'haver la possibilitat de que els nens, a l'escola, tinguessin accés a un tipus de llibres que nosaltres creiem que no hi seran a casa o que només seran a casa d'uns quants. En aquest criteri també hi involucraria als pares. En aquests criteris, jo crec que valdria la pena involucrar-hi als pares, donar-los pautes perquè seleccionin bé els llibres, amb totes les paradoxes que hi puguin haver, perquè jo, per exemple, *El monstre de colors*, amb la meva néta (ara ja és gran, té dotze anys), que li he seleccionat més o menys la literatura al llarg d'aquests anys, vaig evitar *El monstre de colors*. És evident, amb tot el que he dit segur que m'entens, però algú li va regalar *El monstre de colors* i quan el va veure, va dir: és el llibre que volia! I patam! És igual això, no? Però va dir: és just el llibre que volia.

10. Els criteris que vostè considera rellevants, coincideixen amb els que ha vist a les escoles? En cas que no, per què? Com podrien millorar?

En molt poques, en molt poques. Jo conec algunes escoles que seleccionen molt bé els llibres. Ara me'n recordo d'una que han prioritzat la poesia perquè bueno, han fet molts projectes de poesia, però no hi són aquests criteris a les escoles. Com es podria millorar? Jo crec que, primera, i això no vol dir que en el currículum no hi hagi literatura infantil, eh, no és una qüestió de formació, diguem-ne, sinó que a vegades a les escoles s'arrossegueu moltes inèrcies i que realment veus que exigeixen un canvi, que aquest canvi hi hauria de ser, però que no hi ha prou força, o les circumstàncies no... Està clar que aquests anys de pandèmia ens han fet mal en molts sentits, i en aquest també, però... Jo crec que no hi són gaire i que si hi són és perquè hi ha algú que se'n cuida o perquè curiosament, cu-ri-o-sa-ment hi ha una biblioteca que se'n cuida. És una

cosa que s'ha de treballar molt, moltíssim. En canvi, és un món apassionant perquè tots els mestres que es posen a dins d'aquest tema i intenten fer coses noves, en treuen molts beneficis, molts, molts beneficis. Engresca, és un tema interessant.

Després ve l'enlluernament de que hi ha molts llibres i que tu vas a una secció infantil d'una llibreria o vas a una llibreria per infants i veus tantes coses que costa molt de... T'has de deixar recomanar pel llibreter. En aquest cas, per exemple, tenim la sort de tenir el Petit tresor i tu dius: mira, m'agradaria... Jo hi vaig anar fa poc i li vaig dir: mira, haig de regalar uns llibres a uns mestres que m'han ajudat molt a fer una cosa i, com que el tema és poesia i natura, a veure si em pots ajudar. Em va fer una selecció preciosa de llibres i entre aquells cinc o sis, jo vaig poder triar els que em van agradar més. Per tant, tenim eines. És clar, si vas a l'Abacus, això no et passa. També, tu, com a mestra, has de tenir recursos per dir: de quina manera jo puc..., o qui em pot ajudar a seleccionar els llibres... no? Hi ha altres mecanismes: el Clijcat edita unes llistes de llibres recomanats... Tot això ens ajuda, són eines que tenim. Unes jornades, uns no sé què... Unes jornades de literatura infantil que em poden fer descobrir una sèrie de llibres, si busco un tema, que també és una cosa molt maca que hi ha mestres que fan: pels nens de cinquè i sisè de primària, vaig a seleccionar tota una... Durant tres mesos, farem una exposició de llibres sobre la guerra, o farem una exposició de llibres sobre el tema de les famílies, coses d'aquestes. Jo penso que tots aquests recursos s'han d'aprofitar perquè és així com agafes el criteri, no anant a l'Abacus i buscant llibres de... no. Anar a buscar professionals que realment t'ajudin. Aquí val a dir que la feina d'aquestes llibreries infantils ha sigut bona, i la feina del bibliotecari també, perquè el bibliotecari et selecciona les obres i llavors tu tries. T'estàs una estona mirant quin és el material que et pot convenir més. Jo crec que sí, que un mestre sol, sol, sol, sense cap d'això, tampoc se'n surt. Has de saber les vies de com obtenir un bon material perquè ho has llegit, o perquè algú amb qui tu confies perquè saps que té criteri t'ha ajudat. Deixar-te ajudar per un professional, no per un que acabi d'arribar i et digui: mira, he llegit tal.

També hi ha col·leccions bones, sí. Hi ha col·leccions bones que ens en podem fiar molt. A veure, jo penso que l'Abadia de Montserrat té llibres que bueno, això, els Tant de gust, per exemple, que són uns llibres que cada autor saps que té... que hi ha hagut uns criteris d'escriptura, que hi ha hagut una selecció de textos a darrere... Eumo també ha fet coses molt bones... És a dir, també ens podem fiar del llibre en bones obres.

Kalandraka... Tu ja tens en el teu saber que Kalandraka, posem per cas, és una bona editorial, però també has de saber els punts febles que té. Kalandraka és molt bona editorial, però té algun problema de traducció. Per posar-te un exemple, *De què fa gust la lluna?*... De què fa gust la lluna no és una bona traducció del títol, en tot cas hauria de ser “de què té gust”. De què té gust això? No de què fa gust. Hi ha cosetes d’aquestes que s’han de vigilar. No perquè no tinguis el llibre, eh, però que si tu l’expliques, sàpigues que es diu d’una altra manera. Tot i això, és una bona editorial i treuen uns llibres que són una meravella. Hi ha col·leccions, però també hi ha editors: Símbol edita molt bé. També hi ha... quan et fiques en el món... tu ja ho saps, perquè has fet l’assignatura, però quan et fiques en el món, veus que hi ha algunes editorials que són més bones que altres i has de seguir-les, perquè contínuament estan editant moltes coses. Kalandraka, per exemple, fa molta feina de llibres de coneixement, aquests tan bons il·lustradors que sempre presenten... A veure, també aquí no n’hem parlat, però també hi ha llibres experimentals: un Munari, un Leo Lionni..., que també els edita molt Kalandraka, que també els podem posar a l’abast dels nens perquè són llibres que ells connecten millor que nosaltres, hi poden connectar millor que nosaltres.

Annex 4. Entrevista a Germán Machado

1. Què és, per a vostè, la literatura?

En principi la literatura és un art, però també és una manera de comunicar, una manera d’expressar, una manera de posar en el pla de la comunicació del dia a dia, de la comunicació entre els éssers humans, una possibilitat d’arribar a l’altre. Això és la literatura. Però bàsicament és un art, perquè a vegades es confon i es considera literatura tot allò que s’escriu i no, hi ha coses que s’escriuen que no arriben a ser literàries. Un escrit és literari quan pretén anar més enllà d’aquesta comunicació quotidiana. Això és una tensió, també és important tenir-ho present.

2. D’on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

Jo vaig començar a escriure quan era petit i, de fet, com que jo escrivia quan encara tenia dotze o tretze anys, dic que vaig començar fent literatura infantil. Si bé com a escriptor, jo vaig escriure literatura sense pensar si era infantil o no era infantil, però en

aquell moment era infantil perquè jo era un nen. Amb el temps vaig començar a escriure per adults, en general, però un bon dia vaig escriure una sèrie de poemes que em van il·lusionar molt sobre una mostra tèxtil que vaig veure, i em vaig adonar que era per nens i que m'havia sortit bé. Un altre bon dia vaig escriure un conte que també vaig entendre que era per nens i aquest el vaig presentar a un concurs molt important que organitza una revista a Argentina. A partir d'aquí, vaig quedar lligat al món de la literatura infantil quasi que per sempre, perquè des de principis de segle fins ara m'he dedicat a la literatura infantil. Ara hi estic treballant de ple perquè ho faig com a llibreter i encara continuo publicant, o sigui que sóc autor, llibreter, i és el meu món. Avui per avui, és el meu món.

3. Creu necessària la literatura en l'etapa d'Educació Infantil?

Sí, i tant. Els nens llegeixen abans de llegir. Quan expliquem un conte a un nen o una nena molt petits, estem construint un vincle, i aquest vincle es construeix en base al llibre que posem entre l'adult i el nen. El llibre és com un pont en aquest vincle, és el suport. Si el llibre és literari i és bo, el vincle serà literari i serà més bo que qualsevol altre vincle. Una cançoneta, una cançó de bressol ben escrita, ben trobada, en un suport d'un llibre ben il·lustrat, amb molta cura, estèticament maco... tot això que té cura del vincle, està construint un vincle millor.

Jo crec que no hem de començar a educació infantil sinó abans, des del principi de tot, des que els nanos són nadons. A vegades, inclús les mares... hi ha una saviesa popular que es transmet i les mares comencen a construir el vincle amb el nen quan encara no ha nascut, perquè es toquen la panxa, canten cançonetes... d'alguna manera l'estan esperant, i aquí ja han començat a construir el vincle. Aquest vincle pot construir-se en base a un llibre que no sigui curós o a cap llibre, o pot construir-se en base a un llibre que tingui un contingut literari i estètic, que farà del vincle alguna cosa, almenys, més maca. A partir d'aquí jo crec que una mica millor, sí.

4. Quins beneficis creu que té la literatura per als infants?

Tots, perquè qualsevol cosa que tu facis a la vida, ha de tenir un sentit, i la construcció d'aquest sentit, la fas tu. Per construir el sentit, tu has de tenir un sentit de la narració. Construir un sentit i donar-li sentit a una acció és construir un relat, d'alguna manera. És construir una orientació. Això es fa millor si tu tens més recursos narratius i si des de

molt petits, els nens, comencen a adquirir l'escolta d'una narració i comencen a conversar i a poder expressar narrativament el que ha sigut el dia a dia, estan construint sentit. Això, a la vida, ho facilita tot. Per bé o per mal, però ho facilita tot, perquè és una eina fonamental: tu pots anar per la vida sense sentit o pots anar per la vida amb un sentit clar. Això és l'autonomia, l'autonomia és posar-se les pròpies normes, donar-li a la teva vida el sentit que tu vols que tingui. I això surt amb els relats. I a la literatura hi ha els relats de tota la història de la humanitat. Després, que tu facis el teu i com el fas, això ja és un problema de cadascú.

5. Què ha de tenir, per a vostè, una bona obra de literatura infantil?

Una bona obra jo crec que ha de tenir cura per les paraules, cura per la història, cura per la il·lustració, ha de ser un llibre ben construït, ha de ser com un objecte, ha de ser maco (com més maco sigui, millor)... i res, és això. Bàsicament, són criteris estètics d'avaluació d'un llibre, criteris estètics que van des d'observar com és el disseny com a material, diguéssim, com a objecte final, fins a quina és la qualitat del relat, de la narració, de la poesia o de la dramaturgia que planteja... i això és bona literatura.

6. Per què és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants?

Sempre se seleccionen perquè, amb criteri o sense criteri, tu estàs seleccionant. Quan entres a la llibreria pots saber-ne més o saber-ne menys, pots fer una bona tria o una tria al "tuntún", però tries.

Així que sí que s'ha de triar, però amb quins criteris? Doncs l'adequació de la lectura pel nen, i no dic que sigui per edats, sinó que tu has de tenir... és aquesta cosa que et deia al principi, és un vincle que va fent un recorregut, perquè els vincles evolucionen, no són estàtics i inclús a vegades tenen retrocessos, a vegades salts... Doncs quan estem treballant amb nens com a mestres o quan estem a casa nostra no treballant, sinó simplement construint un vincle familiar, hem de tenir aquesta cura per dir: en aquest moment, quin seria el llibre més adequat?

Si és cert que a l'escola, la tria, la fa la institució o la mestra, però també hem de donar espai als nens perquè triïn i això implica tenir una molt bona oferta de títols. L'escola ha de veure oferta perquè els nens triïn i a casa nostra també hem de tenir llibres, anar a la biblioteca, anar a la llibreria, etc., perquè el nen també s'acostumi a fer la seva tria.

Nosaltres triem per construir i continuar construint el vincle, i el nen també tria per construir aquest vincle perquè ell també hi posa la seva part. El vincle és binari, són dos.

7. Qui creu que ha de fer aquesta selecció?

En diferents nivells, ho fan diferents persones. A l'escola la fa la mestra; els nens, que sempre fan; la biblioteca... Que hi hagi una biblioteca escolar és molt important, perquè la disponibilitat de la que parlava, la fa abans el bibliotecari. A la vida pública del dia a dia hi ha una crítica literària orientada a la literatura infantil, que de fet ja està fent una tria: butlletins de Rosa Sensat, la revista Faristol, els periòdics, els blogs, gent especialitzada que té les seves xarxes i fa públiques unes seleccions... Tot són maneres de recomanar llibres per després poder triar i estan a l'abast de tothom, perquè a més, avui, per sort, està tot molt obert. Has de tenir els teus referents que et donin confiança i que t'hagis adonat que el que t'han dit ha estat encertat. A partir d'aquí, la tira ja es fa, que diguem.

8. Quins criteris cal seguir a l'hora de seleccionar una bona obra?

Que l'obra sigui bona, o sigui, un criteri estètic, perquè hem de valorar l'obra en termes estètics i literaris; i que l'obra sigui adequada, perquè hem de triar l'obra en funció del moment del vincle en el que volem intervenir, pensar: en aquest moment, jo vull que amb el meu nen o amb la meua classe puguem abordar determinades temàtiques en el marc d'un projecte, i aquesta temàtica són els boscos. Doncs tirem llibres relacionats amb els boscos: llibres de coneixements, d'històries, el que sigui, un ventall gran de llibres. Jo crec que aquests criteris són els dos més importants, el que passa és que dins dels criteris estètics n'hi ha un de molt important que és que hi hagi una bona història, si és un llibre narratiu o de ficció, o un bon text, si és un llibre de coneixements; i després que estigui ben il·lustrat. Avui en dia, el món visual és molt important, tot el que fa a l'educació visual dels nanos és molt important. Per tant, que hi hagi una molt bona il·lustració, no per fer atractiu el llibre, sinó per fer que el missatge literari o el missatge informatiu que es dóna, arribi de la millor manera possible als nens. Que hi hagi molta cura del procés d'il·lustració i de disseny del llibre jo crec que és important, però clar, això seria com un subcriteri dins del criteri literari de fer una tria artística, curiosa.

9. Què creu que cal tenir en compte, en relació amb els lectors?

Bé, hi ha dues possibilitats. Una és que els lectors demanin alguna cosa. Si els lectors demanen alguna cosa, el que hem de tenir en compte és el seu interès. Què està demanant? Sobretot si som mediadors, hem d'estar molt atents al que ens demanen. Això no vol dir que hàgim de ser incondicionals a les demandes, perquè en principi, el nen, en determinades edats, pot triar el més fàcil, el repetitiu, el que ell ja sap que li dóna seguretat... Els nens demanen que els hi expliquis una vegada i una altra vegada. Si fos per ells, estarien estàtics en un punt per tota la vida, però és clar, la vida evoluciona i nosaltres també tenim un compromís amb que el nen vagi fent un recorregut. Per tant, cal estar atents al que ells demanen, però a la vegada també cal pensar com podem aportar, en el punt on es troba, una diversitat de propostes que el facin fer el seu camí, el seu recorregut lector. Això també és previsualitzar possibilitats. Jo no dic: ha d'anar per aquí. No, perquè et posaré un exemple ben clar: hi ha nens que la ficció no els agrada gens ni mica, no els hi diu res, no l'acaben de comprendre, no hi sintonitzen.... En canvi, si tu li dones un llibre que li parli de roques i minerals, es tornen bojós. Doncs bueno, hem d'estar atents a aquesta realitat i li hem d'oferir el que ell vol, que és roques i minerals, però si en algun moment podem introduir algun element que, dins de les roques i minerals, li demostrï que hi pot haver una història maca, una ficció, per exemple, li estem obrint el ventall de les seves lectures. Si llavors li interessa o no, ja ho veurem, però com a mínim li hem de donar aquesta possibilitat. Jo crec que això és el que hem de tenir en compte: tenir en compte al lector i tenir en compte el seu punt dins d'un recorregut lector. Això és important, i, de nou, els criteris de selecció d'un llibre, també valen per aquesta resposta.

10. Els criteris que vostè considera rellevants, coincideixen amb els que ha vist a les escoles? En cas que no, per què? Com podrien millorar?

No hi ha una uniformitat. La meva experiència em diu que hi ha de tot. Hi ha escoles que estan molt compromeses amb la lectura i amb el procés lector dels nanos, de l'alumnat o de la infància escolar, podríem dir, i hi ha escoles on no interessa gens ni mica. No hi ha cura, de veritat. Davant d'aquesta realitat, jo estic absolutament convençut que hi ha d'haver una política global, en un marc nacional, d'un pla de lectura on posin la biblioteca escolar al centre de tot el desenvolupament lector. En qualsevol pla nacional de lectura que sigui realment bo, la biblioteca escolar ha d'estar

al centre, perquè és, a més, l'única possibilitat de que tothom hi accedeixi. Hi ha nens que si no accedeixen a un llibre a l'escola, ja no hi accediran mai més. Podran tenir la sort d'entrar-hi en algun moment, però seria una coincidència, una casualitat.

Les mestres, en general, van molt de cul (ho dic en prosa), i no necessàriament estan al cas de tot el que es fa en el món del llibre infantil i juvenil. Per tant, jo crec que hi ha d'haver un expert, una persona experta, que pot ser la mestra o pot ser un bibliotecari. L'ideal seria que fos les dues coses a la vegada, és a dir, que tingui una educació pedagògica important i a la vegada que tingui una educació en biblioteconomia important, i que es faci càrrec de dinamitzar la biblioteca escolar, perquè si dinamitzes molt bé la biblioteca escolar, jo crec que estàs dinamitzant tota l'escola. Com et deia abans, facis el que facis, inclús si no t'agrada la literatura i la narrativa, però t'agraden les matemàtiques, en un moment de la teva vida t'adonaràs que les matemàtiques estan construïdes sobre un relat. Són un relat. La física, les teories físiques són un relat de com es construeix la realitat física del món. Que després hi hagi càlculs sofisticats que s'han d'aprendre a fer, sí, però el relat l'has de tenir molt clar. El relat, a on funciona, a on hi ha coses que no estan clares i que hem d'omplir..., i així és com es continua. Facis el que facis, la literatura hi serà present.

Una biblioteca escolar que dinamitzi tot el que és la construcció del recorregut lector al llarg del currículum escolar, és bàsic. Jo crec que és bàsic. Si de veritat es fa un bon pla de lectura, la biblioteca escolar ha d'estar al centre. Jo ho tinc com un criteri d'avaluació. A mi em donen un pla de lectura i dic: a veure, on és la part de biblioteques escolars? Si no hi és, aquest el pla de lectura és artificial o màrqueting electoral o qualsevol cosa menys un bon pla nacional de lectura. No funcionarà. No farà que els índexs de lectura millorin, ni res d'això. En canvi, si tu poses les biblioteques al centre, estàs construint una societat lectora des de la base, democràticament i amb criteri. Això és el més important.

Annex 5. Enquesta a mestres¹⁰

1. Creus que és important seleccionar les obres que s'ofereixen als infants? Per què?

1. si perquè ajuda a educar la mirada en l'estètica i el text cal ser ajustat als valors que es volen transmetre
2. Perquè són un exemple a seguir pels infants.
3. Sí, crec que és important que siguin adequades al nivell evolutiu dels infants perquè tota aquesta informació que els arriba de petits penso que els motiva a la lectura posterior. Un conte penso que ha de ser adequat en la història i en les imatges, ha d'atreure l'interès del nen/a.
4. Si! Pel contingut (missatge/moralitat/tema...), pel llenguatge (rima, cantarelles, onomatopeies, cançons...), per les il·lustracions (suggeridores, riques, imatges, belles,...)
5. És importantíssim perquè una mala lectura pot provocar precisament rebuig a la lectura.
6. Jo crec que puguin escullir les obres segons els seus interessos. D'aquesta manera els motivarà més i aprendran més.
7. Si, perquè els hi interessa molt i reben molts missatges a través dels contes
8. Si, per conèixer què pot transmetre i oferir diversitat.
9. Si. Perquè cal tenir en compte l'edat a qui van destinades, el tema que pot interessar en un moment determinat, ...
10. Molt important ja que a través d'aquestes es poden treballar molts continguts, fer un treball de vocabulari i comprensió del conte, fomentar el gust per la lectura,...
11. Sí, perquè en funció de l'edat i el grup unes seran més adequades que d'altres.

---

¹⁰ S'ha respectat la forma i el fons de les respostes obtingudes.

12. Si. Perquè han de ser adequades a la seva edat per entendre-les.
13. Sí, ja que les obres les escolliràs segons el context educatiu, la necessitat dels teus alumnes i fomentant unes lectures que siguin saludables.
14. Si pq els infants es fixen molt amb els rols i maneres de fer i per tant és important la selecció
15. Si. Tot el que es posa a l'abast dels infants ha d'estar reflexionat per l'adult per tal de treure'n el màxim de profit.
16. Si. Tot allò que oferim als infants ha de tenir un objectiu pedagògic i formatiu. Tenint en compte que les obres literàries són eines per a l'aprenentatge de la llengua oral, l'aprenentatge de la lectoescriptura, el model per una bona ortografia, i tenen valors culturals associats a la tradició i a la identitat lingüística.
17. Si, perquè els infants gaudeixen molt de la narració d'històries i cal que aquestes tinguin un contingut adequat.
18. Sí, cal potenciar el gust per la lectura i cal buscar obres adients per cada edat.
19. Sí, és important saber què vol mostrar cada obra i què permet treballar-hi per tal de poder-ne treure el màxim. A més, no totes les obres que s'ofereixen són vàlides.
20. Sí, perquè tot no val. L'escola sempre ha d'oferir més del que es puguin trobar a casa. I la lectura d'un llibre, conte, etc sempre té uns objectius. Per tant, no es pot utilitzar qualsevol obra.
21. Si, perquè la qualitat, el context i el contingut de les obres ens poden ajudar a minorar o fer més gran una situació d'aprenentatge.
22. Sí. És molt important, perquè cal que hi hagi varietat, contes tradicionals i contes més moderns, àlbums il.lustrats, etc.
23. Si, per tractar els temes que vols i de la manera que t'interessa
24. Si, ja que és una forma molt atractiva per treballar la cultura i els valors de la societat, són una eina per trencar estereotips, oferir diferents models socials i treballar aspectes com la coeducació, la diversitat sexual, la interculturalitat

25. Sí. És important perquè els servirà de model i cal ser curiosos amb el model que oferim als nostres alumnes, cal mostrar varietat i qualitat.
26. Si. Per treballar diferents aspectes, tipologies textuals i temàtiques
27. És important saber què busquem aconseguir: socialitzar als infants, augmentar el seu corpus literari, descobrir nous llenguatges (poemes, imatges...).
28. Si, per oferir uns models de qualitat
29. Sens dubte. Hem d'oferir als infants obres variades tan a nivell de text, com d'il·lustració, de temàtica... amb diferents objectius.
30. Si, per donar-los-hi el millor recurs entre tots els que hi hagi o per si es vol treballar un tema en concret.
31. Si, bàsicament per tal que siguin del seu interès, adequades per l'edat i que tinguin missatges correctes per la seva edat i que l'imatge sigui cuidada.
32. Sí, és important tenir en compte el contingut, el missatge i la qualitat de l'obra que s'ofereix.
33. Sí. Em de procurar que hi hagi una selecció ampla i diversa però adaptada a les seves capacitats.
34. Sempre. És important fer una bona selecció, per saber que volem explicar als nostres alumnes.
35. Perquè s'ajustin a la seva edat i, sobretot perquè ofereixin històries, imatges, reflexions... de qualitat.
36. Molt. Hi ha literatura molt potent que és i genera una gran font d'aprenentatge.

2. Qui s'encarrega de fer la selecció de les obres literàries a l'escola?

1. els respectius cicles
2. La tutora de cada grup-classe
3. Cada tutor o per cicle

4. Com a mestra sempre he pogut triar quins contes explicar a l'aula, a més a infantil hi ha tot un treball de contes estipulat des de p3 fins a p5, a més d'una comissió de biblioteca a tota l'escola... crec que no és només una sola persona, sinó que és a nivell de tot el claustre... tot i que si busques una persona especialitzada a fer aquesta tasca no hi és... crec que recau més en cada una de les mestres...
5. El claustre. Som una escola rural i només som 3 mestres
6. Normalment ho decideix el cicle o la tutora.
7. Cada mestra
8. Depèn de l'ús que se n'ha de fer, els tutors en el dia a dia, d'altres de forma consensuada amb els paral·lels i l'equip. De vegades també escullen els infants a la biblioteca.
9. Hi ha un departament que en fa selecció i les mestres depenent de les necessitats també en poden seleccionar.
10. Les mestres
11. Hi ha una comissió de biblioteca però els tutors també en seleccionen per la biblioteca d'aula i per "l'hora del conte"
12. Les mestres
13. Si no m'equivoco, cada cicle.
14. Responsable de biblioteca i la responsable del taller de contes
15. Comissió de biblioteca i els docents
16. Els mestres tutors o els especialistes de cada àrea
17. Les mestres
18. Hi ha una comissió de biblioteca però les tutores també podem demanar les que volem.
19. Les mestres.
20. La Comissió de Biblioteca és qui s'encarrega però les mestres fem propostes.

21. Jo mateixa, la tutora d'infantil
22. La comissió de Biblioteca i/o el cicle.
23. Cada mestra al seu curs i des de la biblioteca
24. La tutora / equip educatiu
25. l'equip de mestres, a nivell de cicle.
26. Comissió de biblioteca, equips docents.
27. No disposem de biblioteca, però sí de biblioteques d'aula. Actualment, no hi ha cap comissió. Fa uns anys vaig fer una esporga de llibres i els vaig començar a etiquetar.
28. La mestra i la responsable de la biblioteca escolar
29. L'equip de mestres
30. Cada mestre/a segons el que vol treballar.
31. La comissió de biblioteca i el mestres que intervenen al grup.
32. Les mestres de l'etapa d'Educació Infantil, a cada classe la tutora, però també hi un projecte, el Pla Lector que afavoreix les recomenacions entre els cursos, i es documenta per tal de fer un seguiment.
33. Les mestres.
34. Les mestres
35. Cada mestra.
36. Conjuntament, segons les necessitats.

3. Digues tres aspectes clau que, segons el teu parer, cal tenir en compte a l'hora de seleccionar una bona obra de literatura infantil.

1. Edat, valors, il·lustracions
2. El rerafons de la història, que sigui adequat a l'edat i les il·lustracions

3. el contingut de la història ha de ser correcte a l'edat, no pot ser una història molt llarga i ha de ser atractiu.
4. Contingut - llenguatge- il·lustracions
5. Un bon llenguatge, ric però a l'hora entenedor i adequat a l'edat.
Una bona història, màgica, que enganxi.
Si la història s'acompanya d'unes bones il·lustracions, llavors ja és excel·lent."
6. Que sigui entenedora, motivadora i els faci plantejar coses.En aquesta edat les il·lustracions són molt importants.
7. El missatge que transmet, la castedat de la història, les il·lustracions, el format, el tipus de lletra...
8. L'argument, l'il·lustració i el lèxic.
9. Han de produir plaer , han de fer volar la imaginació i emocionar als infants.
10. El contingut del conte i la relació amb el que es preten treballar amb aquest.
El vocabulari que hi surt
Les il.lustracions
11. Il·lustracions acurades, narracions respectuoses amb les diversitats, que els infants en gaudeixin.
12. La història o relat que ha de ser proper als nens per poder- de sentir identificats ,a de transmetra emocions i sentiments i també és important la imatge.
13. Llenguatge adequat, il°lustracions que acompanyen el text clares i entenedores, temes que siguin d'interès i de caire lúdic on es puguin tractar valors i metàfores.
14. Diàleg entenedor, inclusiu no sexista
15. Tot hi juga un paper important, el contingut, les imatges, el format...
16. 1- Contingut: la història que s'explica ha de ser propera a l'experiència i a la sensibilitat del nen, aquests han de poder trobar un fil imaginari que els connecti amb aquella obra literària

2- Il·lustració: la imatge ha de transmetre el missatge i ha de complementar-lo, ha de ser de qualitat, amb diversitat de tècniques i ha de fomentar la sensibilitat artística.

3-La qualitat literària: no ens ha de fer por apropar als nens i nenes a la literatura i a les obres d'escriptors reconeguts. Es poden seleccionar i triar fragments o adaptar per tal d'apropar-los al seu nivell. Això vol dir obrir el ventall de tipologies i donar més presència a la poesia, l'haiku, els contes encadenats, ...

17. Text, il·lustracions, gènere.

18. Que sigui adequada a l'edat, que tingui imatges visuals, que tingui en compte les emocions.

19. El tema que enfoca, que sigui fàcil de comprendre pels infants i que sigui molt visual.

20. 1. Que ajudi a reflexionar sobre algun tema. 2. Que les il·lustracions siguin atractives. 3. Que sigui adequat per l'edat

21. El tipus d'imatge

El fil narracional de la història

El missatge

22. El contingut de l'obra, les il·lustracions i el fet que cobreixin tota la part de l'educació emocional.

23. Un tema interessant per l'edat, que estigui tractat amb vocabulari adequat i que tingui en compte les emocions

24. - que sigui visualment atractiva

- que tingui un contingut adequat i que respongui tant als interessos de l'alumnat com a la intencionalitat de l'educadora

- que compagini text i il·lustracions

25. 1- Clara : llenguatge, vocabulari i expressions.

2- Temàtica atractiva a l'edat dels alumnes.

3- Si està il·lustrada, que sigui una bona il·lustració.

26. - format

- tipologia textual

- temàtica

27. Que formi part o que tingui elements de la literatura universal (missatge col·lectiu), que jugui amb les formes literàries i que convidi als infants a explorar.
28. Text, il·lustració i temàtica
29. Qualitat de la narrativa, qualitat de la il·lustració, significativitat de la temàtica.
30. tema, edat i vocabulari
31. El llenguatge, les imatges i el tema.
32. El contingut, o missatge que pot donar
La riquesa en el llenguatge, que es pugui llegir de manera literal sense que els infants desconnectin.
La qualitat en les il·lustracions.
33. Que sigui adequada a les capacitats de comprensió del infant i que sigui interessant a nivell d'il·lustració i història. Apart, se solen bus obres que parlen de temes que es treballen a la classe.
34. Temàtica, il·lustració i format.
35. La història, el llenguatge i la manera d'explicar-la, les imatges o il·lustracions, l'adequació a l'edat o als interessos del grup a qui s'adrecen...
36. El contingut, la il·lustració i el missatge.

4. Els criteris que consideres rellevants, coincideixen amb els que has vist a les escoles? Per quin motiu?

1. normalment si. Són els que es miren per treballar a les aules
2. Sí. Cada vegada es vigila més amb les eleccions de literatura
3. No sempre, a vegades es descuiden, a vegades no se'ls dóna prou importància
4. Si

5. A vegades es fan llibres o contes per alligonar, o sigui, que ensenyen coses, amb molta moralitat i amb molt missatge, i el més bonic de la literatura és que et faci gaudir i et transporti a un món de plaer.
6. No sempre. Depèn de cada escola. Però per l'u general el conte és una molt bona eina a tenir en compte per a l'aprenentatge dels més petits.
7. Moltes vegades no, el pressupost et condiciona a poder comprar més llibres.
8. En general si.
9. Sí. Crec que actualment dins les escoles es dóna molta importància a la literatura infantil i ocupa un lloc de pes a educació infantil.
10. Si
11. Cada vegada més es fa una acurada selecció de les obres i la literatura pren un paper fonamental.
12. La majoria sí, perquè els trien les mestres, tot i que n'hi han alguns que ens han regalat.
13. Sí, ja que normalment tenen una biblioteca d'aula i d'escola que engloba temes com el sexisme, la diversitat i la inclusió.
14. No ho sé
15. Depèn. He estat amb unes quantes escoles i hi ha de tot. Moltes escoles es neguen a reformar les obres quan aquestes es veuen fora de lloc o contenen continguts que són inacceptables en una escola, com els estereotips, tols de genere...
16. Depèn de cada mestre i de cada escola. He vist diferents propostes per treballar les obres literàries amb els nens i nenes: hi ha escoles que tenen un "hora del conte", una "biblioteca a la classe", que fan "projectes de contes", els "camins de poesia" i el "davantal de poemes" però una de les més complertes i que s'acosten més a aquests tres objectius és el moble-taller de "la petita biblioteca"
17. No. Actualment es tenen més en compte però temps enrere, no

18. De vegades sí i altres no, de vegades l'economia no ho permet, o se li ha donat poc valor.
19. Sí, sempre es busquen temes que permetin treballar valors/situacions del dia a dia. A més, són històries fàcils d'entendre i també es busquen i es creen recursos que siguin visuals perquè se'ls puguin mirar sols o explicar entre ells.
20. Sí, tot i que en les escoles hi ha més criteris perquè es té en compte les necessitats de totes les edats.
21. Si, generalment els contes i llibres de les escoles s'escullen amb criteri, ja sigui per consells o per compte propi.
22. Sí. Hi coincideixen.
23. Si perquè es tenen en compte
24. No sempre, ja que acostumem a no fer una triar conscient del material que oferim
25. A totes les escoles es té en compte més o menys el mateix: el centre són els nens i nenes.
26. Si, per tenir varietat.
27. No sempre, ja que a vegades les escoles són mers contenidors de donacions de llibres que han quedat obsolets per diferents motius (el missatge no s'adiu amb els valors actuals, els llibres estan esgrogueïts...). Juntament amb això, costa fer esporgues pel valor sentimental que tenen alguns mestres a algunes antiguitats. Per altra banda, els llibres que comento són llibres força cars i no totes les escoles disposen d'una partida pressupostària per a la biblioteca.
28. A vegades, en funció del valor que es dona a la biblioteca escolar
29. No sempre. A vegades és té massa en ment "l'aprendre a llegir", i es seleccionen llibres de poca qualitat literària però amb un tipus de lletra que interessa (lligada, per exemple).
30. Més o menys.
31. Si, en la majoria de casos.

32. En general sí, a Educació Infantil s'expliquen contes a diari, amb una intenció molt clara i les mestres busquem la qualitat a l'hora de presentar-ho als alumnes.
33. Sí. És un criteri molt lògic.
34. Si, com a centre i com a equip intentem anar totes a una.
35. En part, perquè sovint hi ha molts contes sense cap criteri però quan se n'ha de comprar, es fa amb criteri.
36. No sempre.

5. Què es busca que provoquin les obres en els lectors?

1. Curiositat, interès, valors, consciència
2. Curiositat i interès per la lectura
3. entusiasme
4. Curiositat, indagació, moments per parlar/dialogar, motivadors de coneixements, plaer/goaudi de llenguatge, noves paraules/llenguatge
5. Haurien de buscar que el lector per petit que sigui es quedi amb ganes de més.
6. Curiositat, esperit crític i un bon desenvolupament de la imaginació.
7. Que els remoguin les històries i s'hi identifiquin.
8. Gaudir de la història, que els enriqueixi el vocabulari, que els desperti la imaginació...
9. Emocionar!
10. Fomentar el gaudi per la lectura, estimular la imaginació i la creativitat,...
11. Ganes de seguir sent lectors
12. El gust per la lectura i el plaer d'escoltar i emocionar.

13. Que siguin gratificants per ells, divertides pero ahora que els facin reflexionar per poc que sigui.
14. Fer.los reaccionar
15. En els infants més petits crec que el primer que es busca és que entri pels ulls, il·lustracions boniques i agradables, però també un bon argument en les històries o al tipus d'obra que sigui.
16. Emoció, connexió amb l'experiència personal, plaer per l'escolta (importància del ritme, la recitació, expressió, la rima i la sonoritat de les paraules), aprenentatge sobre la llengua (estructura, vocabulari, comprensió del missatge)...
17. Transmissió de valors, continguts d'aprenentatge, vocabulari.
18. Imaginació, interès, curiositat, reflexió, ampliació del vocabulari, conversa, motivació...
19. Sobretot reflexió i sentir-se identificat.
20. Reflexió, pensament i ganes de llegir.
21. Entusiasme, gust per la lectura
22. Es busca que provoquin emocions, descoberta de valors, gaudiment en l'escolta i en la visualització de les il·lustracions, estima per la lectura, etc.
23. Reflexió i identificació amb els personatges.
24. Interès, atracció, sorpresa, màgia, canvi de estereotips, transmissió de valors, trencar esquemes
25. Que "enganxin", que siguin atractives i que motivin. I si a més aporten algun aprenentatge, moralitat millor.
26. Gust per la lectura, hàbit lector, iniciar-millorar l'habilitat lectora
27. Les obres han de provocar moltes coses: ens han de permetre gaudir, contemplar, descobrir, aprendre alguna cosa, jugar amb les formes...
28. Curiositat, inquietud i ganes de voler-ne més

29. Que provoquin ja ho diu tot. Que no deixin indiferents: Que es gaudeixin, emocions, reflexió, aprenentatge, observació.
30. Primer de tot que els hi agradi, també que puguin fer connexions amb coneixements propis o experiències personals ja viscudes, per treballar i augmentar coneixement, entre altres.
31. Motivació i imaginació entre altres.
32. Es busca promoure l'interès i tocar les emocions.
33. Interès, entreteniment i reflexió.
34. A infantil intenten buscar contes en funció del que colem treballar. Però als nens els ha d'agradar i provocar emocions.
35. Que provoquin algun tipus de reacció i també aprenentatge de vocabulari, de situacions on es puguin identificar, d'eines per a la vida...
36. Interès, addicció, curiositat, aprenentatge..

